

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 4 1957

"...kauneutta, joka
vetoaa jokaiseen"

(Uusi Suomi)

Nämä kiehtovan kauniit esineet ovat Timo Sarpanevan luomia ja edustavat littalan kuulua i-linjaa, joka esittäytyessään sai sekä suuren yleisön että arvostelijat ihastuksen valtaan.

KARHULA-IITTALA

No 4

6. 12. 1957
1. vuosikerta

KANSATAISTELI

— miehet kertovat

KUVAUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri Verner Gustafsson, kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Niihild, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, vääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Munkkiniemi, Dosentintie 2 Puhelin 48 20 50. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenk. 28. Puhelimit: tilaukset 19 367 levikinhuolto 62 22 71 Postisiirtotili n:o 94941. KUSTANTAJA: Sanoma Osakeyhtiö.

ILMESTYY VUONNA 1958 12 NUMEROA, JOISTA 2 KAKSOISNUMEROA. TILAUSHINTA 600 MK.

VUOSI 1917

Senaattori Onni Talas, itsenäisyysenaatin viimeinen keskuudessamme oleva jäsen, kertoo seuraavassa mielenkiintoisessa kirjoituksessaan vuoden 1917 tapahtumista, joiden tuloksena oli maamme julistautuminen itsenäiseksi valtakunnaksi.

VENÄJÄLLÄ oli tapahtunut vallankumous. Tsaari oli syösty valtaistuimelta. Venäjän duuma oli asettanut väliaikaisen hallituksen, jonka piti hallita koko Venäjän valtakuntaa. Suuri kysymys siihen aikaan oli, siirtyykö tälle väliaikaiselle hallitukselle myöskin Suomen suuriruhtinaskunnan hallitus?

Kysymykseen on ehdottomasti vastattava kieltävästi. Venäjän vallankumous ei voinut muuttaa Suomen hallitusmuotoa monarkisesta tasavaltaiseksi. Tämän kirjoituksen puitteissa minulla ei ole aihetta lähemmin käsitellä tätä kysymystä, vaikkakin sen ratkaisemisella oli Suomeen nähden suuri vaikutus.

Tuli sitten se ilosanoma, että Svinhufvud palaa Siperiasta ja sitä ennen olivat jo "kalterijääkärit" päässeet vapaaksi Krestyn vankilasta. Svinhufvudin lähimmät ystävät kokoontuivat useaan otteeseen toistensa luona keskustelemaan maan kohtalosta. Saapuvilla olivat aina Svinhufvud, Heikki Renvall ja minä, mutta myöskin muita itsenäisyysjulistuksen antamista kannattavia henkilöitä. Olot Suomessa kävivät kesän aikana yhä kurjemmiksi. Väkivaltai-

suudet, murhat, ryöstöt ja lakot olivat jokapäiväisiä tapahtumia.

Oli selvää, että jos Suomi toivoi pelastuvansa uhkaavasta anarkiasta, niin sen piti päästä irti Venäjältä, joka silloin oli anarkian alkulähde. Kuka meistä ensin lausui ajatuksen, että Suomen pitää päästä irti Venäjältä ja muodostua itsenäiseksi valtakunnaksi, sitä en enää muista. Se onkin yhden-tekevää. Meissä jokaisessa kyti tuo ajatus. On yhden-tekevää kuka sen sitten sanoiksi puki.

Silloin Venäjän väliaikainen hallitus hajotti eduskunnan. Uudet vaalit toimitettiin. Edellisessä eduskunnassa oli sosialisteilla ollut pieni enemmistö. Kommunistista puoluetta ei silloin vielä Suomessa ollut, mutta tosiasiallisesti sosialistien vasen siipi oli kommunistinen. Tokoi oli muodostanut ensimmäisen hallituksen Venäjän vallankumouksen jälkeen. Siinä oli 6 sosialistia ja 6 porvaria. Kun puheenjohtaja oli sosialisti, ratkaisi hän oman mielipiteensä mukaisesti asiat äänten mennessä ta-san.

Tokoin hallitus oli tunnetusti heikko, eikä siltä

voinut odottaa voimakasta politiikkaa. Tokoi tosin eräässä puheessaan lausui ajatuksen siihen suuntaan, että Suomen pitäisi päästä itsenäiseksi, mutta hänessä ei ollut miestä tätä ajatusta toteuttamaan.

Eduskunnan hajoittamisen jälkeen toimitetuissa uusissa vaaleissa sai porvaristo enemmistön, 108 edustajaa sosialistien 92 edustajaa vastaan Uusi eduskunta kokoontui. Oli valittava eduskunnan puhemies. Monivuotisena ansiokkaana puhemiehenä oli ollut K. J. Ståhlberg, mutta tiedettiin, että hän vastusti sekä jääkäriiliikettä että maan itsenäiseksi julistamista, ja silloin me nuorsuomalaiset, joihin kyllä Ståhlbergkin kuului, päätimme vastustaa Ståhlbergin valitsemista puhemieheksi, missä ominaisuudessa hän olisi voinut kieltäytyä ottamasta esiteltäväksi itsenäisyysjulistusta, se kun hänen käsityksensä mukaan oli laitton. Valituksi tuli nuorsuomalainen pormestari Lundson, varma itsenäisyysjulistuksen kannattaja.

Sosialistit yrittivät pakottaa eduskunnan toimimaan heidän tahtonsa mukaan ja panivat toimeen suurlakon, jonka aikana tapahtui sekä murhia että muita väkivaltaisuuksia. Puhemies selitti, että eduskunnalla ei ole tilaisuutta kokoontua ennen kuin lakko on loppunut ja olot palanneet laillisuuden kannalle. Lopuksi sosialistit taipuivat ja lakko lopetettiin. Mutta venäläisen sotaväen avulla koettivat sosialistit vielä pelottaa eduskuntaa. En unohda koskaan näkyä, jonka näin eräänä iltana eduskunnan ollessa koolla. Venäläinen sotaväki marssi silloisen eduskuntatalon ohi, ja sosialistinen edustaja Hilja Pärssinen, joka myöhemmin pakeni Venäjälle, heilutti valkoista nenäliinaa venäläisille sotilaille.

Mutta silloin Suomen kaikki porvarilliset edustajat olivat yksimieliset. He saattoivat kyllä monessa muussa asiassa olla eri mieltä, kuten itsenäisyysjulistuksen ajankohdassakin, mutta kukaan ei äänestänyt sosialistien kanssa. *Porvarillinen rintama pysyi eheänä. Ja se pelasti Suomen itsenäisyyden.*

Kun eduskunta siis jälleen ryhtyi työhön, oli Tokoin hallitus jo hajonnut. Sen sosialistiset jäsenet olivat siitä eronneet, useimmat laillisia muotoja noudattamatta.

Porvarillisten kesken pidettiin selvionä, että Svinhufvudin piti muodostaa uusi hallitus. Svinhufvud suostui tähän, mutta ilmoitti samalla, että hänen johtamansa hallitus heti ensi töikseen tulee katkaisemaan Suomen ja Venäjän väliset suhteet ja julistamaan Suomen itsenäiseksi valtakunnaksi.

Ei ollut Svinhufvudin aivan helppoa saada hallitusta kokoon tätä ohjelmaa toteuttamaan. Hän tarjosi kaikille Tokoin hallituksen porvarillisille jäsenille mahdollisuutta osallistua hallitukseensa, mutta vain Kallio ja Setälä suostuivat. Svinhufvud ei pitänyt tarpeellisena muodostaa hallitusta sen mukaan, paljonko kullakin puolueella oli edustajia eduskunnassa. Niinpä hallitukseen tulikin 6 nuorsuomalaista, 2 maalaisliittolaista, 2 suomettarelaista ja yksi ruotsalaisesta puolueesta. Jo ensimmäisessä istunnossa päätettiin antaa itsenäisyysjulistus. Sen laatiminen annettiin Setälän tehtäväksi. Mutta lopulliseen asuun muokkasimme sen

yhdessä. Joulukuun 4. päivänä itsenäisyysjulistus aivan tavallisena asiana esiteltiin hallituksessa. Samana päivänä koko hallitus saapui eduskuntaan, jossa Svinhufvud mahtavalla äänellä luki sen. Eduskunnassa sosialistit esittivät oman ehdotuksensa, jonka sisältö oli, että Suomi neuvottelisi Venäjän kanssa siitä, miten maamme voisi päästä itsenäiseksi. Jos sosialistit olisivat voittaneet, on itsestään selvää, että Suomesta ei koskaan olisi tullut itsenäistä valtakuntaa. Porvarilliset äänestivät yksimielisesti hallituksen ehdotuksen puolesta, joka siis tuli hyväksytyksi.

Suomi oli tullut itsenäiseksi valtakunnaksi.

Myöhemmin on minulta usein kysytty, miten me uskalsimme ottaa vastuullemme itsenäisyysjulistuksen silloisissa olosuhteissa. Maa oli kokonaan venäläisen sotaväen miehittämä. Suomella ei ollut armeijaa eikä aseita. Nälänhätä uhkasi. Apua ei ollut mistään saatavissa.

Kysymykseen olen vastannut:

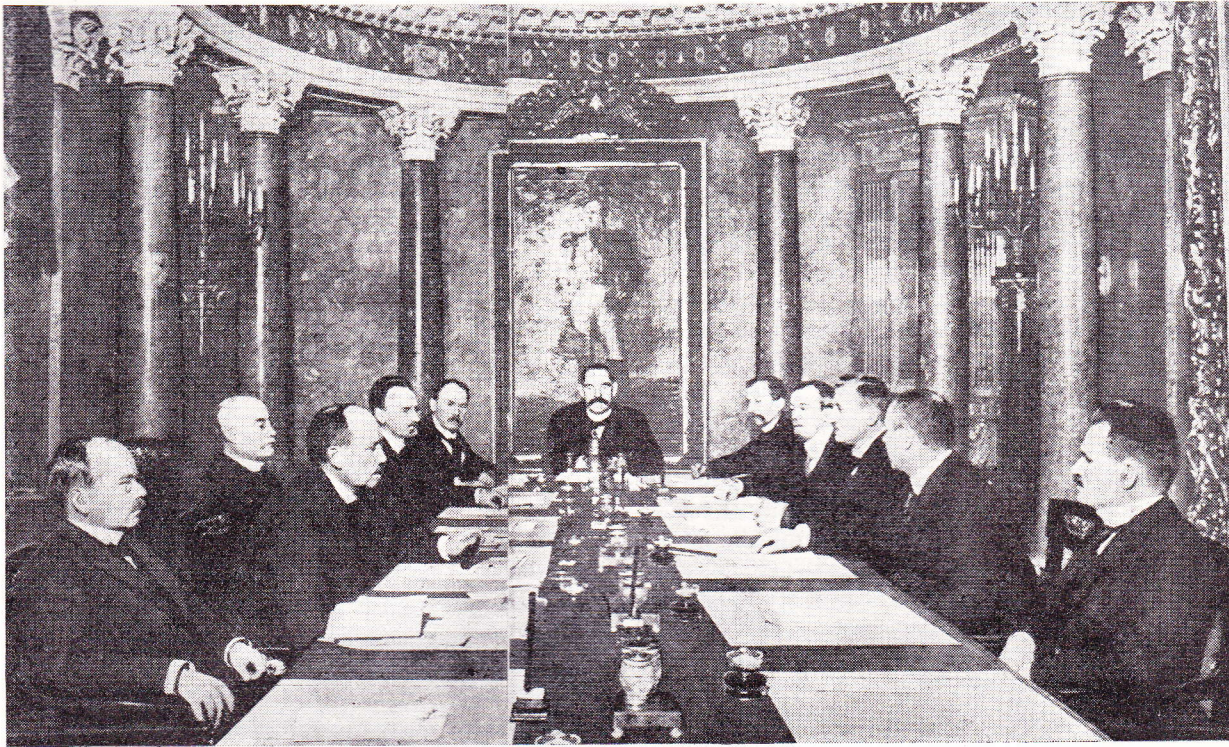
— Me uskalsimme ottaa vastuun, koska tiesimme, että se oli ainoa tie, joka veisi Suomen pelastukseen.

Olimme myöskin tietoisia, että teimme kaiken tämän oman elämämme uhalla. Se kävi selville Svinhufvudin vastauksesta, kun hänelle kerrottiin venäläisen sotaväen uhanneen ampua jokaisen hallituksen jäsenen, jos hallitus julistaa Suomen itsenäiseksi. Svinhufvud vastasi:

— Sen he kyllä voivat tehdä, mutta meidän varestämme kasvaa kuitenkin Suomen vapaus.

Oli onni, että Suomen johdossa silloin oli niin rohkea ja päättäväinen, niin suunnastaan varma mies kuin Svinhufvud. Hänen isänmaanrakkautensa oli vankkumaton ja pyyteetön, eikä hän tuntenut mitään esteitä, kun isänmaan tulevaisuus oli turvattava.

Kaavaillessamme isänmaan tulevaisuutta oli kaiken kamppailun taustana luottamus siihen, että kansamme yksimielisesti asettuisi maan itsenäisyyttä puolustamaan. Emme ottaneet lukuun, että silloiset vasemmistososialistit, Tokoi, Kullervo Manner, Sirola, ym. yrittäisivät yhdessä venäläisen sotaväen kanssa tuhota jo saavutetun itsenäisyyden. Me ajattelimme vain, että meidän mahdollisesti täytyisi asevoimin karkoittaa maasta venäläinen sotaväki. Meille oli kyllä selviö, että tämäkin olisi vaativa tehtävä, mutta me tiesimme, että Saksasta olisi hädän hetkellä tulossa ne 2.000 suomalaista jääkäriä, jotka siellä olivat kouluuntuneet tätä mahdollisuutta silmällä pitäen. Heistä saataisiin armeijaan päällystää, ja me tiesimme myöskin, että jääkäriiliike oli maassamme herättänyt sellaisen innostuksen, että meillä oli aihetta uskoa ja luottaa Suomen kansan ja varsinkin Suomen nuorison uhrimieheen, kun isänmaan vapaudesta oli kysymys.

Itsenäisyssenaatti. Pöydän päässä puheenjohtaja P. E. Svinhufvud, Senaattorit vasemmalta E. Y. Pehkonen, Arthur Castrén, Juhani Arajärvi, Jalmari Castrén, E. N. Setälä, Kyösti Kallio, Onni Talas, Heikki Renvall, Alexander Frey, O. W. Louhivuori

ITSENÄISYYTEMME

Suomen Akatemian jäsen, professori P a a v o R a v i l a selvittää seuraavassa kirjoituksessaan valtiollisen itsenäisyytemme perusajatuksia ja sitä suurta tehtävää, jonka vapautemme meille on asettanut.

MITÄ on itsenäisyys? Tähän kysymykseen voisi kenties ajatella vastattavan niin, että yritettäisiin esittää mahdollisimman oppinut määritelmä, joka kaikki näkökohdat huomioon ottaen toisi esiin tärkeimmän ja olennaisimman. On kuitenkin hyvin vähän luultavaa, että ne, jotka omassa nahassaan ovat saaneet tuntea, mitä itsenäisyyden saavuttaminen ja puolustaminen merkitsee, sellaisesta löytäisivät etsimäänsä, nimittäin sitä selitystä, joka kiistattomasti osoittaisi, että saavutetut tulokset ovat todella olleet suunnattomien uhrien arvoisia.

Mutta jos sen sijaan kysyisi joltakin vanhalta entiseltä torpparilta tai mäkitupalaiselta, mitä hänelle kauan kaivattu henkilökohtainen vapautuminen on merkinnyt, niin luulen, että asia koko lailla tulee oikeaan valoon. Ei orjuus, olipa se minkä muotoista tahansa, ole mikään ihmisarvoinen olotila. Niinpä ihminen tullessaan tietoiseksi omasta itsestään ja asemastaan ensimmäiseksi tavoitteekseen asettaakin vapautuksen. Hän ei laske hintaa ja hän on valmis kantamaan raskaatkin seuraamukset.

Kansakuntia voi hyvin usein verrata yksilöihin. Kestää aina varsin kauan, etenkin kun on kysymys kansoista, jotka asuvat etäällä kulttuurin rinta-

mailta, ennen kuin ne tulevat tietoisiksi omasta kansallisesta erikoislaadustaan ja käsittävät muodostavansa sellaisen kokonaisuuden, joka on muusta ympäristöstä erotettavissa. Mutta niin pian kuin tämä tietoisuus on saavutettu, onkin paljastettu ehtymätön voimalähde. Ei ole mitään mittaa, joka kertoisi meille puolueettomasti, kuinka suuri tämä voimalähde on, mutta se vain on varmaa, että sortajat ovat kaikkina aikoina erehtyneet sitä aliarvioimaan.

Itsenäisyyskysymys on tietysti pienelle kansalle kokonaan toinen kuin suurelle. Tappiot ja onnettomuudet voivat kohdata suurta yhtä hyvin kuin pientä, mutta sen olemassaolo ei koskaan ole samalla tavalla vaakalaudalla. Historian vuoroveden vaihtelu nostaa suuren kansan toisinaan ylös ja painaa sen taas toisinaan syvälle aallon pohjaan, mutta ei pyyhkäise sitä pois. Pieni kansa sen sijaan saa tällaisenkin kaamean mahdollisuuden ottaa lukuun. Sen takia pienen kansan itsenäisyysajatuksiin ja isänmaatunteeseen liittyy aina jotakin kohtalonomaista. Suomen kansalle ei tämä kuitenkaan ole ollut mikään herpaannuttava elämys, päinvastoin se on ollut omansa terästäämään tahtoa.

Kansamme saavutti itsenäisyytensä ensimmäisen maailmansodan valtavissa myllerryksissä. Monet jättiäisvaltakunnat sortuivat, ja Euroopan valtiolliselle kartalle ilmestyi lukuisia pieniä uusia valtioita. Se minkä ensimmäinen maailmansota loi ja mille Kansainliitto näytti antavan vankkaa turvaa, hävisi olemattomiin toisessa maailmansodassa. Tuhoutumistaan lähellä oli meidänkin maamme, mutta valtakunta selvisi kuitenkin itsenäisenä, vaikkakin silvottuna. Ei ole syytä hymyillä niille, jotka kaikessa tässä ovat nähneet Kaitselmuksen johtoa. Tulevaisuuden usko ja luottamus oikeuden voittoon on joka tapauksessa antanut kansallemme voimaa silloin, kun sitä kipeimmin on tarvittu.

Itsenäisyytemme ihmeeltä tuntuvaa toteutumista ja säilymistä ajatellessamme emme saa milloinkaan unohtaa sitä, mitä aktiiviseen toimintaan vievä uhrimieli on merkinnyt. Ilman jääkäri liikettä ei itsenäisyytemme toteutumisesta olisi tullut mitään. Eikä ilman kansakuntaa ja armeijaa elähdyttäneitä maanpuolustushenkeä itsenäisyyttämme olisi voitu Talvisodan ja Jatkosodan päivinä turvata. Tulevaisuus vasta voi näyttää, mikä osuus erilaisilla poliittisilla linjoilla on ollut maamme kansainvälisen aseman vakauttamisessa. Nyt jo kuitenkin tiedämme, että suomalaisen sotilaan sankariryöt yksin ovat tehneet näiden linjojen vetämisen mahdolliseksi.

Kun puhumme itsenäisyydestämme, on erityisesti kaksi asiaa muistettava. Ensimmäinen on se, että Suomen kansa käsittää itsenäisyytensä suureksi oikeuskysymykseksi. Suomalaisen miehen ja naisen uupumattoman työn tuloksena on erämaa muutettu maaksi, jossa viljelyksen ja sivistyksen jäljet näkyvät pohjoisimpia perukoita myöten. Sukupolvesta toiseen jatkunut työ antaa meille kiistattoman oikeuden tähän maahan, jota ylpeillen kutsumme omaksemme. Vuosisataisen kehityksen jälkeen olemme muodostuneet kansakokonaisuudeksi, joka selvästi tuntee omalaatuisuutensa ja joka itse haluaa vastata kohtalostansa.

Toinen muistettava seikka on se, että itsenäisyys on meille paitsi oikeus myös tehtävä. Se asettaa velvollisuudeksemme ponnistella niin, että tästä maasta vähitellen kehittyisi sellainen, jonka jokainen kansalaisemme todella tuntisi kodikseen. Mielipiteet menevät tietyksi usein eri suuntiin, kun on kysymys siitä, miten suuri tavoitteemme parhaiten saavutettaisiin. Tämä on peräti luonnollista, niin kauan kuin kukaan ei rupea vaatimaan monopolia itselleen ja omille patenttiratkaisuilleen. Kansanvaltaisessa maassa meidän on pystyttävä neuvotte-lujen ja sovittelujen avulla löytämään käyttökelpoiset keinot. Ilmeistä onkin, että vapaudestamme ja itsenäisyydestämme ei ole paljon jäljellä silloin, kun demokratiamme perusteet sortuvat. Täyttäessämme sitä suurta tehtävää, jonka itsenäisyys meille asettaa, antavat meille parhaan tuen kansamme arvokkaimmat perinteet.

Tiedämme hyvin, että asemamme vaatii meiltä tänä päivänä yhtä paljon kuin aikaisemminkin oikeata isänmaallista mieltä.

KYÖSTI KALLION

VAKAVIA SANOJA

Uhrimieli on korkeaa jumalallista alkuperää. Uhrata työnsä ja varansa lähimmäistensä hyväksi on suurta, mutta uhrata itsensä, elämänsä maansa ja kansansa puolesta on vielä paljon korkeampaa. Sen alttiuden edessä me vaike-nemme ja nöyryimme kiittämään Jumalaa, että suuret kärsimykset ja surut voivat herättää uusia elämän arvoja.

*

On päästävä siihen, että jokainen yhteiskuntamme jäsen tuntee tämän maan isänmaakseen, jota hän rakastaa ja jonka puolesta hän on valmis kaikkensa uhraamaan.

*

Me rakastamme rauhaa ja puolueettomuutta, mutta levo-ton maailma velvoittaa meitä pitämään huolta siitä, että kykenemme tarvittaessa vapauttamme myös suojaamaan. Muistakaamme aina, että vapautemme suojaaminen on kal-le'n oikeutemme ja pyhin velvollisuutemme.

*

Minkälaiseksi kansamme tulevaisuus muodostuneekin, älkäämme koskaan unohtako, että me jokainen kohdaltamme olemme mukana sitä luomassa ja myöskin siitä vastaamassa. Tämä tietoisuus olkoon omiaan tasoittamaan erimielisyyk-siämme, lähentämään kansalaisia toisiinsa sekä luomaan meistä lujan, yhtenäisen ja yksimielisen kansan. Sillä paitsi Kaikkivaltiaan johdatukseen, me emme kansana voi turvautua mihinkään muuhun kuin itseemme. Meistä itses-tämme riippuu, minkälaiseksi Suomen kansan tulevaisuus on muodostuva. Ei ole sitä mahtia maan päällä, joka pystyisi meille antamaan lujemman turvan, kuin minkä me itse itsellemme annamme.

*

Vilpittömän rauhantahtomme tukena on maan puolustus-laitos. Nuoren itsenäisyytemme ja vapautemme suojamuu-rina se vaatii jatkuvasti osakseen kansakunnan rakkautta ja huolenpitoa. Aseillakin, jotka puolustusvoimillemme uskom-me, me tarkoitamme turvata rauhaa. Ne eivät uhkaa ke-tään.

PANSSARILAIVA ILMARISEN TUHOUTUMINEN

Muistikuvia 16 vuoden takaa

MINUA ON PYYDETTY tämän lehden lukijoille kertomaan jotain siitä matkasta, jolla laivastomme uljas lippulaiva, panssarilaiva Ilmarinen, tapasi kohtalonsa 16 vuotta sitten. Kertomani selventämiseksi selostan aluksi hiukan Ilmarisen ja sen sisarlaivan Väinämöisen rakennetta.

Nämä laivastomme voimakkaimmat alukset olivat ns. rannikkopanssarilaivoja, pituudeltaan 93 metriä ja painoltaan 4000 tonnia, siis varsin pieniä verrattuina suurvaltojen taistelulaivoihin, joitten pituus saattoi olla 3 kertaa ja paino 10 kertaa suurempi. Tykistöaseistus oli laivojen kokoon nähden kuitenkin harvinaisen voimakas. Koneisto oli dieselsähköinen ja antoi laivoille vaatimattoman 13,5 solmun nopeuden. Panssarilaivamme oli suunniteltu matalakulkuisiksi, rannikkojemme väylille sopiviksi. Painojen jaossa ei panssarille ollut voitu antaa kovinkaan suurta osuutta. Kevyt panssari kiersi kuitenkin vesilinjaa, ja sitäpaitsi oli toinen kansi panssarilevyä. Panssarikannen alla sijaitsivat pääasiallisimmat koneistot, jotka oli vielä sivuiltaikin suojattu laivojen kylkien suuntaisilla pitkittäisillä panssariseinillä. Varmuutta oli vielä tehostettu jakamalla laitojen ja pitkittäisten panssariseinien välitilat vedenpitäviin osastoihin. Myös osastoihin jaetut kaksoispohjat täydensivät systeemin. Yhden tai useamman osaston täytyessä vedellä katsottiin voitavan nopeasti täyttää vastaavan suuruiset osastot vedellä laivan toisella laidalla, jotta laiva ei kallistuisi liikaa tai kaatuisi.

Mutta palatkaamme itse asiaan.

Saksalaiset, silloiset aseveljemme, valmistautuivat syksyllä v. 1941 Viron saarien, Hiidenmaan ja Saarenmaan valtaukseseen. Maihinnousu vaatii useimmiten sodassa raskaita uhreja varsinkin alkuvaiheissaan. Saadaksen omat tappionsa mahdollisimman pieniksi toivoivat saksalaiset meidän järjestävän laivastollamme sellaisen harhauttamisliikehtimisen, joka saisi vihollisen keskittämään Viron saarilla olevat joukkonsa vastaanottamaan hyökkäystä mereltä, pohjoisesta tai läntisestä suunnasta, maihinnousun samanaikaisesti tapahtuessa etelästä ja idä-

tä. Tämä laivastomme osuus suunniteltiin ensin vaatimattomasti siten, että koottaisiin kaikki Saaristomerellä käytettävissä olevat suomalaiset ja saksalaiset laivat määräpäiväksi Utöseen, avomereltä Saaristomerelle johtavan pääväylän suulle. Oletettiin, että tällainen suurehko laivojen keskitys, kun radiohiljaisuuttakaan ei kovin tarkoin noudatettaisi, herättäisi venäläisten meriviranomaisten huomiota ja aiheuttaisi joukkojen siirtoja Viron saarilla. Suunnitelmaan lisättiin kuitenkin myöhemmin avomerelle lähtö ennen auringon laskua, jotta harhautaminen vaikuttaisi uskottavammalta. Paluun Utöseen piti tapahtua pimeän aikana. Tämän jälkeen piti panssarilaivojen varmistusaluksineen (4 VMV-venettä) jatkaa operatiota saaristotietä Bengtskärin ja Hangon suuntaan tarkoituksena estää Viron saarilta mahdollisesti vetäytyvien venäläisten alusten pääsy Hankoon, joka silloin oli vielä venäläisten hallussa.

Harhauttamisretki määrättiin toimeenpantavaksi illalla syyskuun 13 päivänä 1941. Seuraavana yönä piti nim. saksalaisten maihinnousuoperation alkaa. Iltapäivällä oli Utön redillä koolla lukuisa määrä laivoja: panssarilaivat varmistusaluksineen, kaksi suurta jäänmurtaajaa, laivastoon kuuluvia apualuksia sekä lisäksi saksalaisia etuvartioaluksia ja avomerihinaajia. Olin samana iltapäivänä saapunut tällöin Turussa sijainneesta esikunnastani P/I Ilmariselle ja ottanut laivat, jotka olivat jaetut 4 ryhmään, komentooni. Ennen lähtöä neuvottelin ryhmien komentajien kanssa ja annoin heille viimeiset suulliset ohjeet retkeä varten. Eräs raivaaja-osasto saapui juuri tällöin mereltä, jossa se oli suorittanut raivausta tavallista kauemmin, ja ilmoitti kuljettavan reitin miinavapaaksi. Lähtö tapahtui klo 17.50 kaikki laivat yksinkertaisessa jonossa. Ensimmäisenä kulki Ilmarinen varmistuksineen, so. kummallakin puolella etuviistoon syvyyspommein varustettu vartiovene. 900 m. järempänä tuli Väinämöinen samoin varmistusaluksineen. Muut laivat seurasivat jonossa ennalta määrättyin välimatkoin. Panssarilaivat kulkivat paravaanit laskettuina. (Para-

Suomenlahden ja Itämeren yhtymäkohta, jossa panssarilaiva Ilmarinen teki viimeisen matkansa

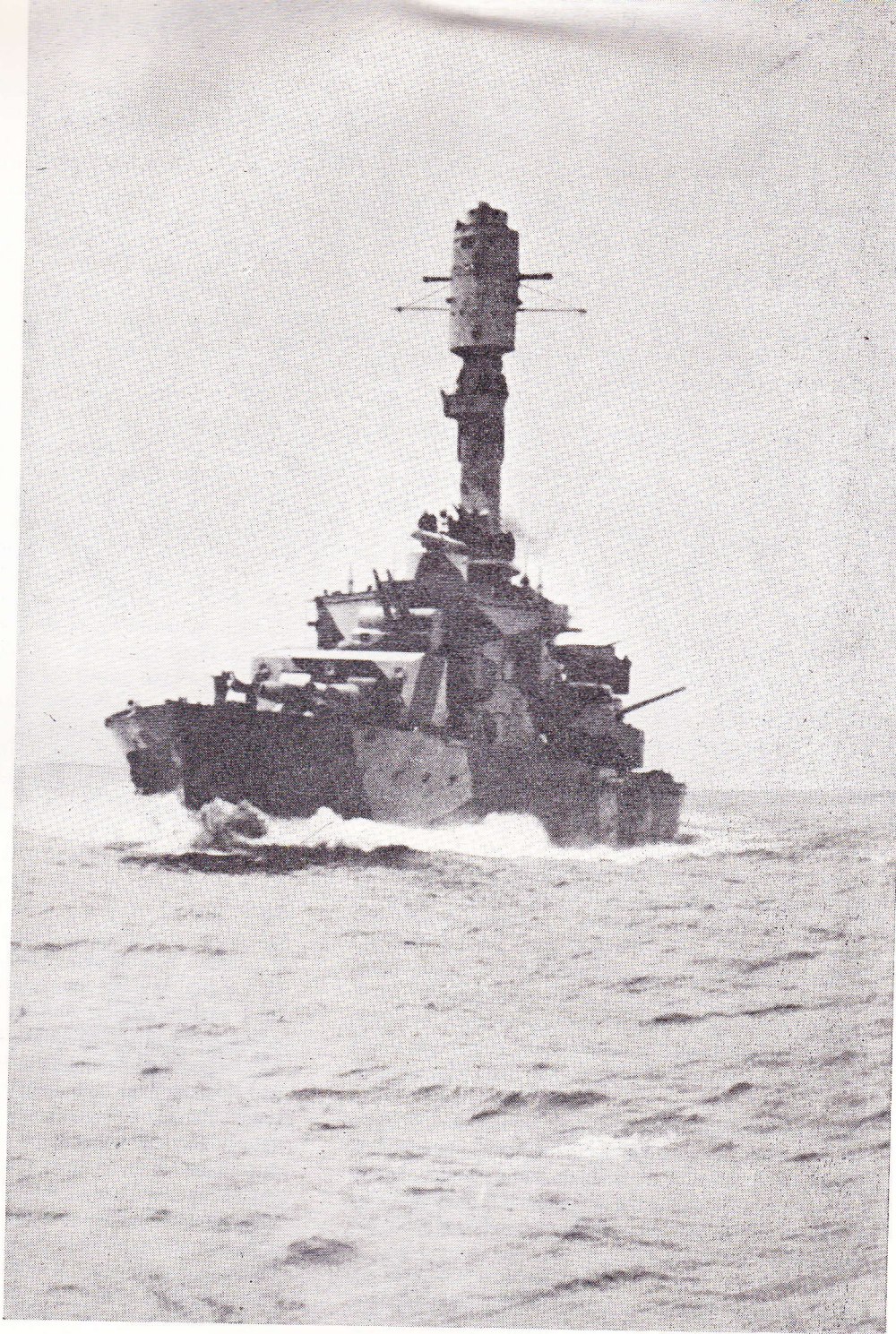
vaanit ovat laivan keulaan pitkällä teräsvaijereilla kiinnitettäviä, voimakkailla leikkaussaksilla varustettuja kellukkeita (uimureita), jotka uivat veden alla noin 20 m. laivan sivujen ulkopuolella. Jos paravaaneilla varustettu alus kohtaa ankkuroidun miinan, siirtää paravaanin kiinnitysvaijeri miinan sivuun, johtaa miinan ankurivaijerin leikkaussaksiin ja miina vapautuu, tullen pinnalle vaarattoman välimatkan päässä laivan kyljestä. Pinnalla kelluvia ajomiinoja vastaan on tällainen paravaani tehoton, mutta laivan keula-aalto voi tällöinkin työntää kohtaamansa miinan siksi paljon sivulle, ettei miina pääse iskemään laivaa vastaan.)

Illan pimetessä jatkui matka sammutetuin valoin, laivat täydessä taisteluvälmiudessa. Ilma oli pilvinen, mutta näkyväisyys hyvä. Tuulta oli tuskin nimeksi, mutta vanhaa maininkia jonkin verran. Suunnitelman mukaan piti jonon jokaisen laivan kääntyä samanaikaisesti paluumatkalle kärkilaivan, so. Ilmarisen, saavuttua noin 24 meripenikulman päähän Utöstä etelälounaaseen. Tähän pisteeseen piti Ilmarisen saapua kello 20.30, jolloin jo olisi täysin pimeää. Paluumatkalla kulkisi siis Ilmarinen jonossa viimeisenä. Oli määrätty, että vihollisaluksia kohdattaessa panssarilaivat ryhtyisivät varmistusaluksineen taisteluun, muitten laivojen palatessa Utöseen saariston suojaan. Matkalla ei kuitenkaan nähty mitään vieraita aluksia, ei myöskään lentokoneita. Sukellusvenevaarakin katsottiin jo vältetyksi illan pimetessä. Miinavaara oli tietenkin edelleen olemassa, sillä raivausta ei ollut ulotettu näin pitkälle, mutta olivathan paravaanit ulkona.

Sitäpaitsi oli hyvin vähän luultavaa, että miinoja olisi laskettu näin kauas avomerelle, jossa syvyydetkin tekivät miinojen ankkuroinnin, jos ei suoraan mahdottomaksi, niin ainakin hyvin vaikeaksi.

Tasan klo 20.30 annettiin Ilmariselta kääntymisviesti ja kaikki laivat aloittivat kääntymisensä samanaikaisesti. Koska paravaanit olivat ulkona, aloitti Ilmarinen kääntymisen oikealle hitaasti, pienellä ruorikulmalla, jotta käännöksessä ulompi, so. vasemmanpuoleinen paravaani, ei tulisi liian lähelle laivan kylkeä. Pari miestä oli matkan aikana jatkuvasti laivan kummallakin laidalla seuraamassa paravaanien toimintaa ja heidän piti heti ilmoittaa komentosillalle, jos huomasivat paravaaneihin jotain tarttuneen tai paravaanien lähestyvän laivan kylkiä. Matkan alussa oli havaittu epäsäännöllisyyttä oikeanpuoleisen paravaanin toiminnassa, mutta vasemmanpuoleinen paravaani oli koko ajan toiminut moitteettomasti. Oli tarkoitus käännöksen jälkeen, jolloin Ilmarinen jäisi jonossa viimeiseksi ja voisi haitatta hidastuttaa kulkuaan häiritsemättä toisia laivoja ja aiheuttamatta sekaannusta pitkässä jonossa, nostaa paravaanit ylös ja tarkistaa ne, varsinkin huolta tuottanut oikeanpuoleinen.

Ilmarinen oli ehtinyt kääntyä ehkä 40—50°, kun laivaa tärisytti voimakas räjähdys. Mastonkorkeinen tuli- ja savupatsas kohosi laivan peräosan vasemmalta puolelta suoraan ylöspäin. Vettä ei patsaassa näkynyt. Tuntui näinollen aluksi siltä kuin räjähdys olisi tapahtunut laivan sisällä. Ensi kädessä tuli mieleen mahdollisuus, että räjähdys oli tapahtunut

Panssarilaiva Ilmarinen
sodanaikaisessa asussaan

perimmäisissä ammussäiliöissä. Tämä oletamus osoittautui kuitenkin myöhemmin vääräksi.

Tuntui kuin laiva olisi ensin tuntuvasti vajonut alaspäin. Välittömästi alkoi se kuitenkin kallistua nopeasti vasemmalle. Kaikki valot sammui-
vat, yhteydet laivan eri osastojen välillä katkesivat, mutta koneet kävivät jatkuvasti. Kallistuminen pysähtyi kuitenkin hetken kuluttua, ja laiva alkoi suoristua. Välähti jo mieleen, että ehkä laiva voidaan tasapainoistaa ottamalla vettä oikean puolen osastoihin. Mitään käskyjä tässä mielessä ei kuitenkaan

vielä ehditty antaa (yhteydethän olivat sitäpaitsi katkenneet), kun kallistuminen vasemmalle jatkui ja laiva alkoi kaatua. Huutamalla kehoitin miehiä riisuutumaan ja etsimään pelastusvöitä. Miehet jäivät paikkansa, laivan sisäosista tuli miehiä lisää yhä enemmän kallistuvalla kannella. Jotkut miehistä riisuutuivat osaksi ja hyppäsivät mereen, jotkut joutuivat mereen täysissä pukimissa. Monet jäivät laivaan siirtyen kannelta kaatuvan laivan kyljelle. Pelastusvöitä, joitten sijoituspaikat eri puolilla laivaa kaikki tiesivät, ei useimmilla ollut mah-

dollisuutta eikä aikaa saada käsiinsä. Itse, jääneenä viimeiseksi komentosillalle, hyppäsin osittain riisuutuneena veteen vasta laivan kaatuessa kyljelleen ja komentosillan kaiteen tullessa vesirajaan. Paksun, onton teräsmaston saavuttaessa vedenpinnan pysähtyi laiva hetkeksi tähän asentoon, mutta kaatumisen jatkui, ja pian oli laiva täysin kumollaan tasainen leveä pohja veden yläpuolella. Noin 60 miestä oli kiivennyt pitkin laivan sivua pohjan päälle ja miltei kaikki heistä pelastettiin jalat kiviä. Räjähdyksen jälkeen olivat nim. panssarilaitojen sukellusvenevarmistuksena toimineet 4 vartiovenettä aloittaneet pelastustyön. Yksi veneistä ajoi rohkeasti kumollaan olevan laivan rungon viereen ja pelasti pohjan päältä 50 miestä, muut kolme venettä pelastivat vedessä uivia. Vesi oli jo kylmää, se kangisti nopeasti ja varsinkin ne, joilla ei ollut minikäänlaista pelastusvälinettä ja jotka eivät olleet päällysvaatteitaan riisuneet, olivat vaikeassa asemassa. Muutamat, joitten paikka laivassa oli ollut räjähdyspaikan lähellä, olivat saaneet silmänräpäyksessä surmansa, monet eivät taas kerinneet päästä ulos osastoistaan laivan uumenista. Useimmat upposivat kuitenkin uidesaan ruumiin kangistuessa ja voimien loppuessa. Veden pinnalle oli levinnyt ohut kerros polttoöljyä, joka vaikeutti hengitystä, kun sitä sai veden mukana sisäänsä.

Laivan kaatuessa ei henkilökunnan keskuudessa ollut havaittavissa epäjärjestyä eikä paniikkia. Useimmat näyttivät toimivan pelastautumisekseen ihmeen rauhallisesti. Myöhemmin kuului vedessä kyllä avunhuutoja, jotkut huusivat kai juuri ennen uppoamistaan. Monia sankarillisia ja ihmeellisiä tapauksia on saatu kuulla tapahtuneen pelastustoiminnan ja pelastautumisen yhteydessä. En kuitenkaan halua tässä yhteydessä käsitellä tällaisia yksityiskohtia.

Ilmarisen perä alkoi hiljalleen vajota. Lopuksi oli laivan runko aivan pystyssä, vain osa keulaa vedenpinnan yläpuolella. Hiljalleen sekin vaipui syvyyteen. Läntisellä taivaalla oli vielä sen verran valon kajastusta, että keulan vaipumisen näki selvästi uimasiltaan veden pinnalta.

Lähetettyään oman laivansa varmistusalukset pelastustoimiin Väinämöisen päällikkö otti laivajonon komentoonsa ja palautti laivat suunnitelman mukaisesti Utön redille.

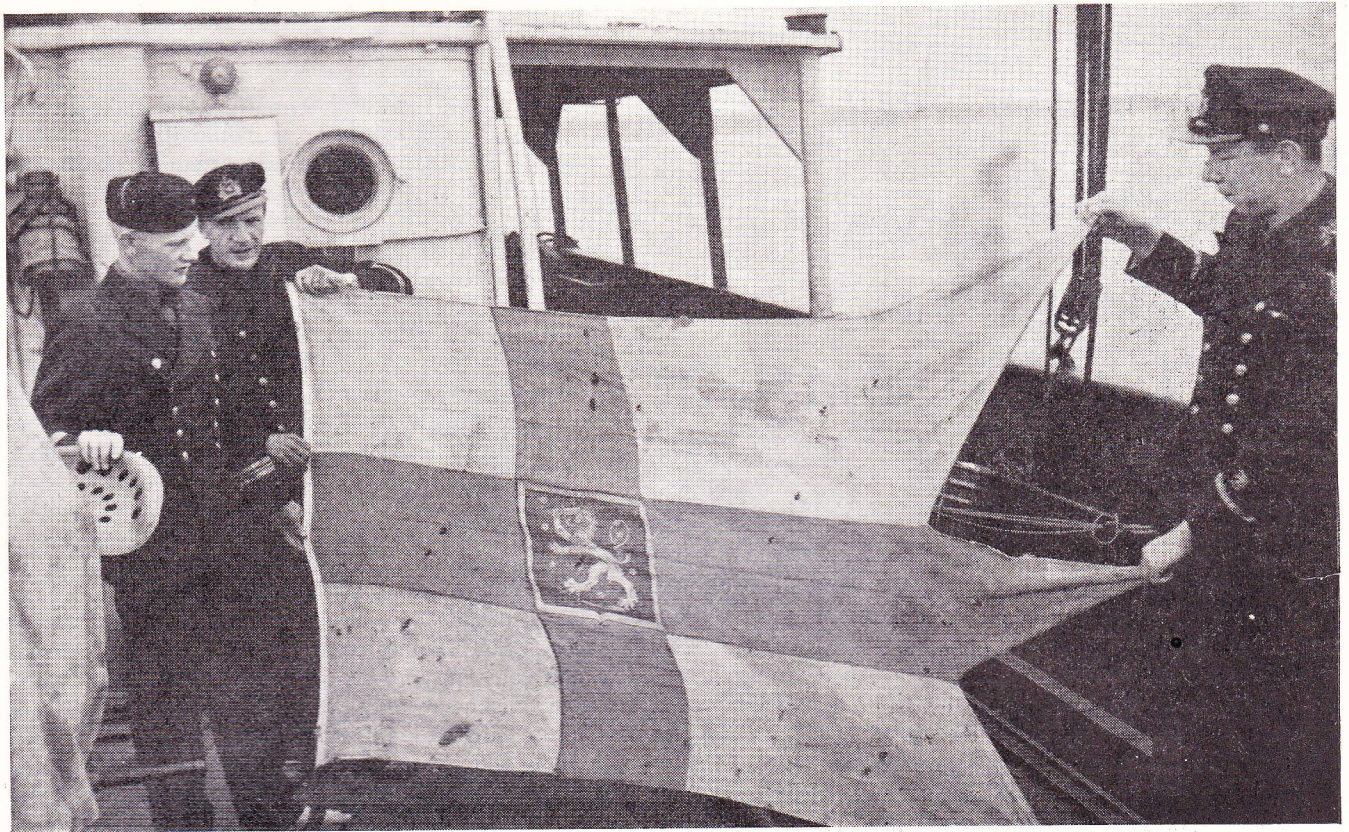
Puolenyön aikaan saapuivat onnettomuusaluetta ristiin rastiin haravoineet vartioveneet Utön linnakkeen laituriin. Yöllä jatkettiin onnettomuuspaikalla vielä etsintöjä aamunkoittoon saakka, mutta alueella ei tavattu mitään muuta kuin öljyä, ajelehtivia laudankappaleita ja pelastusvöitä. Utössä suoritettiin pelastuneitten luettelointi ja saatiin selville, että kaatuneita oli kaikkiaan 271 ja pelastuneita 132. Pelastuneitten joukossa oli vain kaksi haavoitunutta. Ainoastaan yksi ruumis oli löydetty. Kaatuneitten lukumäärä tuntuu pelastuneisiin verrattuna suurelta, mutta oli suunnilleen samassa suhteessa pelastuneisiin kuin vastaavanlaisissa tapauksissa muissa sotiakäyvissä maissa.

P/1 Ilmarisen uppoamisen syytä tutkimaan ase-

tettiin erikoinen asiantuntijatoimikunta. Toimikunnan jäsenet, jotka jo ennakolta hyvin tunsivat panssarilaitojemme rakenteen, tekivät tarkkaa työtä kuulustellen mm. useimpia pelastuneista. Täten saatiin jokseenkin tarkkaan paikallistettua räjähdyspaikka ja laskettua laivan kaatumisen syyt. Räjähdyks oli tapahtunut perän puolella vasemmalla, kylkipanssarin alapuolella, todennäköisesti hiukan laivan alla. Sitä todisti sekin, että kukaan ei ollut havainnut räjähdyspölyvässä vettä. Laivan omat ammussäilöt eivät olleet räjähtäneet. Jos näin olisi tapahtunut, ei olisi ollut mahdollista muutamien sellaisten pelastuminen, joitten asemapaikka räjähdys hetkellä oli ko. ammussäiliön välittömässä läheisyydessä, vieläpä juuri yläpuolella. Laivan nopeaan kaatumiseen oli syynä räjähdys voimakkuus ja laivan pienuus. Vedenalaisella räjähdyksellä on suunnaton voima. Räjähdyksen vaikutuksesta liikkeeseen joutunut kimmoton vesimassa repäisee rikki välittömässä läheisyydessä ei ainoastaan tavallisen teräslävyyn vaan vahvankin panssarin. Räjähdyksaalto vaimenee nopeasti välimatkan kasvaessa. Tämän takia sotalaivoilla onkin mahdollisimman etäällä laidasta toinen panssariväliseinä tällaisten tapausten varalta. Pienessä laivassa ei ole mahdollisuuksia saada tällaisen panssariseinän välimatkaa laivan laidasta tarpeeksi suureksi. Tutkimustoimikunta totei, että laivan vasemmalla sivulla oli usean perättäisen vedenpitävän osaston täytynyt täyttyä vedellä, niitten verraten ohuitten väliseinien murruttua paineen voimasta. Tämä ei vielä olisi aiheuttanut laivan kaatumista, vaan aikaa olisi todennäköisesti jäänyt täyttää suunnilleen vastaava määrä osastoja vastakkaisella sivulla laivan suoristamiseksi.

Kaatumisen ja uppoamisen aiheutti se, että myöskin laivan pitkittäissuuntaisen panssariseinän, joka sulki sisäänsä avarat koneosastot, räjähdyspaikassa juuri sähkönjakelun n.s. päätauluhuoneen, on täytynyt murtua. Sisäänsyöksynyt vesimäärä tuli tällöin niin suureksi, että se nopeasti kaatoi ja upotti laivan, ilman että oli aikaa tai mahdollisuuksia vastatoimenpiteisiin ryhtymiseen.

Mikä sitten räjähti? Torpedo se tuskin oli. Räjähdyshetkellä oli jo niin pimeää, että torpedon ampuminen sukelluksissa olevasta sukellusveneestä joltisellakin osumisvarmuudella olisi ollut hyvin vaikeata, joskaan ei mahdotonta. Venäläisten välirauhan jälkeen antaman tiedon mukaan ei heillä ollut tällöin sukellusveneitä näillä vesillä. Saksalainen sukellusvene? Jos näin olisi, olisi torpedo ammuttu erehdyksessä, luullen Ilmarista venäläiseksi laivaksi. Tätä olettamusta on pidettävä mahdottomana. Torpedo jättää, lukuunottamatta saksalaisten myöhemmin käyttämää sähkötorpedoa, ammuttaessa vedenpintaan selvästi eroitettavan poreiluvan, joka varmasti olisi huomattu ainakin siitä varmistusaluksesta, joka oli räjähdys sattuessa juuri Ilmarisen vasemmalla puolella. Niin pimeä ei sentään ollut, ettei vanaa olisi huomattu, koska laivoilla erikoisesti tähytettiin juuri tällaisia mahdollisia torpedovanoja. Ankkuroitu miina, joka olisi aikaisemmin tarttunut kiinni vasemmanpuoleiseen paravaa-

Kunniakas sotalippu. Laivastomme erään tykkiveneen lippu sai Somerin taistelussa 118 konekiväärinluotien ja pomminsirpaleiden tekemää reikää

niin ja laivan kääntyessä oikealle ja paravaanin lähestyessä laivaa olisi iskenyt laivan kylkeen? Paravaanit olivat kiinnitetyt laivan keulaan pitkällä vaijereilla. Toinen vaijeri, verraten ohut, kulki kummastakin paravaanista suoraan laivan laidalle keskilaivalla. Näitten vaijerien jännityksestä voitiin päätellä, toimivatko paravaanit moitteettomasti. Tarkkailemalla jatkuvasti näitä vaijereita voitiin myös huomata miinan tarttuminen paravaaniin. Erikoiset tähyttäjät kannella suorittivat tätä tarkkailua. Ennen käännöstä oli käsketty vielä tarkkailua erikoisesti tehostaa. Oikeanpuolen paravaani oli matkalla osoittautunut epäsäännölliseksi, mutta vasen paravaani, joka käännöksessä oikealle lähenee laivaa, oli toiminut koko ajan moitteettomasti. Käännöksen kestäessäkin eivät tarkkailijat ilmoittaneet mitään hälyttävää. Toinen vasemmanpuolen tarkkailijoista jäi eloon ja vakuutti paravaanin pysyneen räjähdysen saakka vaarattomalla etäisyydellä laivan kyljestä. Tämäkin oletamus on epätodennäköisenä näinollen hyljättävä. Mitä jää sitten jäljelle? Ankurivaijeristaan irtautunut ajomiina, joka kellui miltei näkymättömänä vedenpinnassa sattumalta juuri käännöskohdalla ja joka käännöksen aiheuttaman veden virtauksen johdosta imeytyi laivan kyljen alle ja räjähti laivan pohjaa vasten. Miina saattoi hyvinkin olla peräisin laajoista miinakentistä, joita oli laskettu venäläisten, saksalaisten ja meikäläisten

toimesta idemmäksi Suomenlahden suulle. Tähän tulokseen tulin silloin 16 vuotta sitten ja samassa uskossa olen vieläkin.

Ilmarisen uppoamispaikalla ja verraten laajalti sen ympäristössä suoritettiin onnettomuuden jälkeen miinanetsintäraivausta. Mitään ei löydetty, miinoja ei siellä ollut, ja tämä oli jo ennakoitakin jokseenkin varmaa, paikka kun oli aavalla merellä ja veden syvyyskin oli miinanlaskulle epäedullisen suuri.

Voidaanko P/l Ilmarinen nostaa? Veden syvyys on uppoamispaikalla satakunta metriä. Tavallisin sukeltajanvarustein ei voida tällaiseen syvyyteen edes päästä katsomaan. Se vaatii erikoislaitteita, sukelluskellon tai ns. panssarisukelluspuvun, jollainen kyllä on maahamme Vuoksenniska Oy:n toimesta joku vuosi sitten hankittu malminetsintää varten meren pohjasta. Nostaminen olisi tietenkin teknillisesti mahdollista, mutta nostolaitteiden hankinta ja työn suoritus tulisivat siksi kalliiksi, ettei vain yhden aluksen takia sellaiseen kannattaisi ryhtyä. Itämeressä ja varsinkin Suomenlahdessa lepää lukuisa määrä muitakin uponneita sota- ja kauppaluoksia syvässä vedessä. Jos näitä joskus jonkun pelastusyhtiön tai jonkun Itämerellä sotaa käyneen valtion toimesta ruvettaisiin tutkimaan ja mahdollisesti nostamaan, silloin ehkä myös saataisiin lisävalaistusta Ilmarisen uppoamisen todellisiin syihin.

KONRAD LAAKSONEN

ASELAIVA EQUITYN TULO SUOMEEN 1917

SEN JOHDOSTA, että nyt on kulunut 40 vuotta siitä, jolloin ensimmäinen aselaiva ohjattiin Vaasan saaristossa olevaan Vesterön saaren, lienee ehkä mielenkiintoista muistella sen ajan tapahtumia.

Allekirjoittanut komennettiin Saksasta Uumajaan alkukesällä 1917. Täällä olivat ennestään jääkärit Kekoni (esimiehemme) ja Jussi Sihvo. Minut määrättiin Sihvon toveriksi, moottoriveneen koneenkäyttäjäksi. Tehtävämme oli pitää yhteyttä Vaasaan ja kuljettaa sinne "tavaroita", joita jääkärikomennuskunnat silloin tällöin toivat meille Uumajaan. Kaikki sujui hyvin aina lokakuun alkupäiviin asti, mutta sitten sattui ikävä selkkaus. Ollessani lyhyellä komennuksella oli Uumajaan saapunut kolme jääkäriä mukanaan langaton lennätin ym. ja ne oli kiireesti saatava Suomeen. Sihvo ei ollut halukas myrskysäällä lähtemään ilman minua, mutta hänet paikoitettiin. Saavuttuaan merelle oli siellä siksi kova aallokko, että Sihvo katsoi parhaaksi mennä erään saaren suojaan odottamaan tuulen laantumista. Aamulla heidät yllätti kolme tullimiestä, jotka vaativat Sihvon ajamaan takaisin Holmsundiin. Tähän eivät jääkärit tietenkään suostuneet, vaan lähtivät väkijoukolla ajamaan Suomeen päin. Lähellä Suomen rannikkoa Valassaassa olevat venäläiset olivat huomanneet veneen ja lähtivät ajamaan takaa, mutta ajoivat kivalle. Kallis lasti saatiin turvaan. Tämän matkan jälkeen ei Sihvolla enää ollut asiaa Ruotsiin, joten minä jäin ilman toveria.

Mutta kauan en joutunut olemaan yksin. Lokakuun puolivälin jälkeen saapui Uumajaan jääkäri A. Slöör. Hänellä oli mukanaan Kekonille osoitettu kirje, jossa tiedoitettiin, että höyrylaiva Equity on Danzigin satamassa lastaamassa aseita Suomeen viettäväksi. Purkauspaikka Vesterö. Mukana 8-miehinen jääkärikomennuskunta. Luotsi Rönnholm matkalla Danzigiin. Aika, milloin Equity tulee saaren edustalle, ilmoitetaan myöhemmin. Kirjeessä oli myös merikortista peitepiirros. Siihen oli merkitty reimari, johon oli kiinnitettävä valkoinen valomerkki.

Jäimme nyt kiihkeästi odottamaan tietoa laivan tuloajasta. Laitoimme veneen ja omat kamppemme lähtökuntoon. Mutta sitten tuli yllätys. Kun tarkastin merikorttiani ja panin peitepiirroksen sen pääl-

le, ei siihen merkityn reimarin kohdalla ollutkaan merikortissani reimaria, ei lähimaillakaan. Tähän emme nyt mahtaneet mitään, vaan tuumailimme, että kai se sitten paikan päällä selviää. Mutta eipä se niin helposti vain selvinnytkään.

Vihdoin 28. 10. tuli tieto, että Equity on 31. 10. Vesterön edustalla. Meillä oli siis kolme vuorokautta aikaa laivan tuloon. Koska tuo reimarijuttu oli epäselvä, päätimme lähteä saman päivän iltana. Laskin, että meidän on lähdettävä klo 23, jotta ehtisimme sivuuttamaan Valassaaren majakan pimeän aikana. Kellon lähetessä 23:a panimme aset tasuumme ja kiiruhdimme rantaan. Moottori käyntiin, ja niin alkoi matkanteko. Merellä oli aikamoinen aallokko, ja syksyinen vihainen tuuli puhalsi pohjoisesta. Sivutettuumme viimeisen valopilkun, Holmö-Gaddin majakan, otin suunnan suoraan kohti näkymättömissä olevaa Valassaaren majakkaa. Kun olimme ajaneet n. 3 tuntia, arvelin majakan jo olevan lähellä, jonka vuoksi kaarsin sen kaukaa etelästä. Jonkin ajan kuluttua alkoi kuulua aaltojen loiskinaa kallioita vasten. Hiljensin vauhtia, ajojin vähän ulommaksi ja kaartelin siellä, kunnes päivä alkoi valjeta. Hämärässä voin jo todeta, että olimme kutakuinkin oikealla reitillä. Lähdimme hiljalleen ajamaan kohti rannikkoa, ja kun päivä valkeni laskettelimme täydellä höyryllä kohti Vesterö'tä, jonne saavuimme klo 7.30.

Menimme Vesterön taloon. Siellä oli meitä vastassa Sihvo ja talon isäntä Emil Vesterö. Jälleentaapaamisen ilo oli suuri, ja vielä suurempi oli ilo, kun kerroin aselaivan tulosta Vesterö'ön, ja että meidän oli huolehdittava sen vastaanotosta. Nyt otin esiin merikortin ja peitepiirroksen. Totesimme, etteivät ne pitäneet yhtä. Emil Vesterö sanoi, ettei hän ole eläissään nähnyt peitepiirroksen merkittyä reimaria, eikä sitä siellä ole. Mutta hetken kuluttua hän sanoi: "Tuolla naapurisaassa, Österö'ssä asuu vanha eläkkeellä oleva luotsi, ja jos kukaan, niin hän voi selvittää asian."

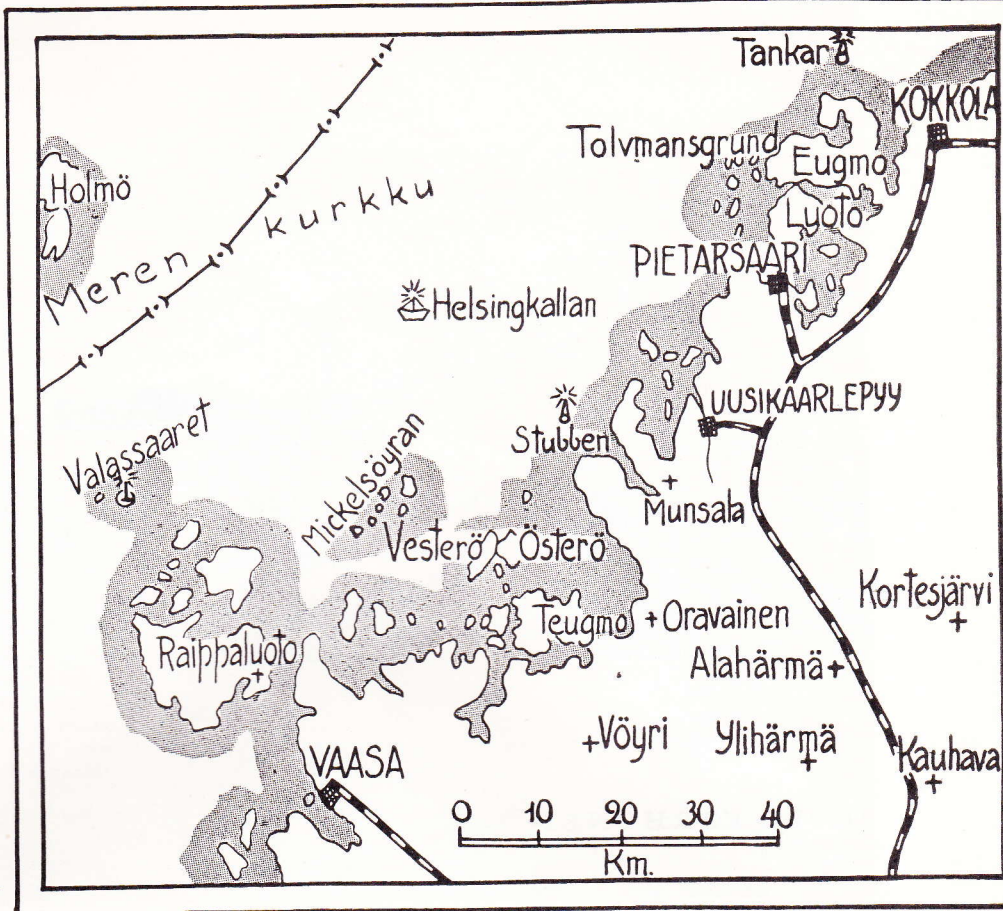
Sihvo ja minä kiiruhdimme heti Österö'ön. Tapasimme siellä luotsivanhuksen kotoaan. Esitimme hänelle heti asiamme. Vanhus sanoi sitten, että siinä paikassa on ollut "kryssprick" (ristireimari), mutta se on vuosikymmeniä sitten poistettu, koska sillä kohtaa on isokokoinen kallio noin 3 metriä vedenpinnasta, ja se löytyy helposti trallaamalla. Kiitimme kovasti ja kiiruhdimme takaisin.

Koska vielä valoisaa aikaa riitti parisen tuntia, päätimme lähteä heti vedenalaista kalliota etsimään. Varasimme matkaan kymmenisen metriä köyttä, suuren kiven ja ison halon. Kun olimme saapuneet suunnilleen kallion läheisyyteen pysäytin moottorin, ja Sihvo kiinnitti kiven köyden päähän laskien sen 5 metrin syvyyteen. Panin taas koneen käyntiin. Ajoimme hyvin hiljaisella vauhdilla edestakaisin pohjois-etelä suunnassa ja jokaisessa käännöskohdassa loitonimme muutaman metrin merelle päin. Noin tunnin kuluttua huusi Sihvo:

— Nyt se kolahti kallioon!

Pysäytin heti moottorin. Varmistauduimme vielä siitä, että kivi varmasti pysyy paikallaan. Sitten

Vaasan ja Kokkolan välinen rannikko-kaista, johon aselaiva Equity toi lastinsa

Sihvo satoi köyden päähän halon merkiksi ja heitti sen mereen. Näin saatiin tämäkin asia selvitettyksi, ja oli aika päästä lepäämään.

30. päivän aamu valkeni. Nyt oli tehtävä vielä oikein kunnan reimari. Sen tehtävän ottivat Sihvo ja Emil-isäntä huolekseen. Puoleen päivään mennessä oli sekin valmistunut. Vielä oli etsittävä sopiva purkauspaikka. Sen löytäminen ei kestänyt kauan, sillä tunsihan isäntä saarensa aivan tarkkaan. Hän opasti meidät paikkaan, jossa oli merestä pystysuoraan kohoava kallio. Vettä tällä kohtaa oli niin paljon, että kallion kupeelle voi uida 18—20 jalan syvyydessä kulkeva alus. Tämä purkauspaikka oli erittäin hyvä.

Tuli odotettu päivä. Sihvo, Slöör ja minä lähdimme vähän ennen hämärän tuloa viemään reimaria paikoilleen. Halkomerkki löytyi heti. Reimari laskettiin mereen, ja se nousi pystyyn kuin oikea reimari konsanaan. Myrskylyhty sytytettiin ja sidottiin lujasti reimarin päähän. Nyt saisi laiva saapua milloin tahansa. Emme uskaltaneet enää lähteä taloon, sillä jos lyhty olisi sattunut sammumaan, olisi sillä ollut korvaamattomat seuraukset. Ajoimme sensijaan suoraan rantaan ja kiehautimme kahvit, sillä kylmä puitatti kovasti. Odottavan aika on pitkä, ja meistäkin tuntui se ikuisuudelta.

Kello alkoi jo olla 21, eikä mitään näkynyt, ei kuulunut. Mutta hetken kuluttua huusi Sihvo, jolla oli pimeässäkin hyvä näkö:

— Tuolta se nyt tulee!

Menimme veneeseen ja ajoimme reimarin luo. Vähän ajan kuluttua annettiin laivasta valomerkki, johon vastasimme sovitulla merkillä. Kun laiva lä-

heni reimaria, ajoimme sen kupeelle ja Sihvo nousi köysitikkaita kannelle. Slöör ja minä ajoimme purkauspaikalle, josta annoimme valomerkkejä. Laiva saatiin kiinnitetyksi kallion kupeelle klo 22.

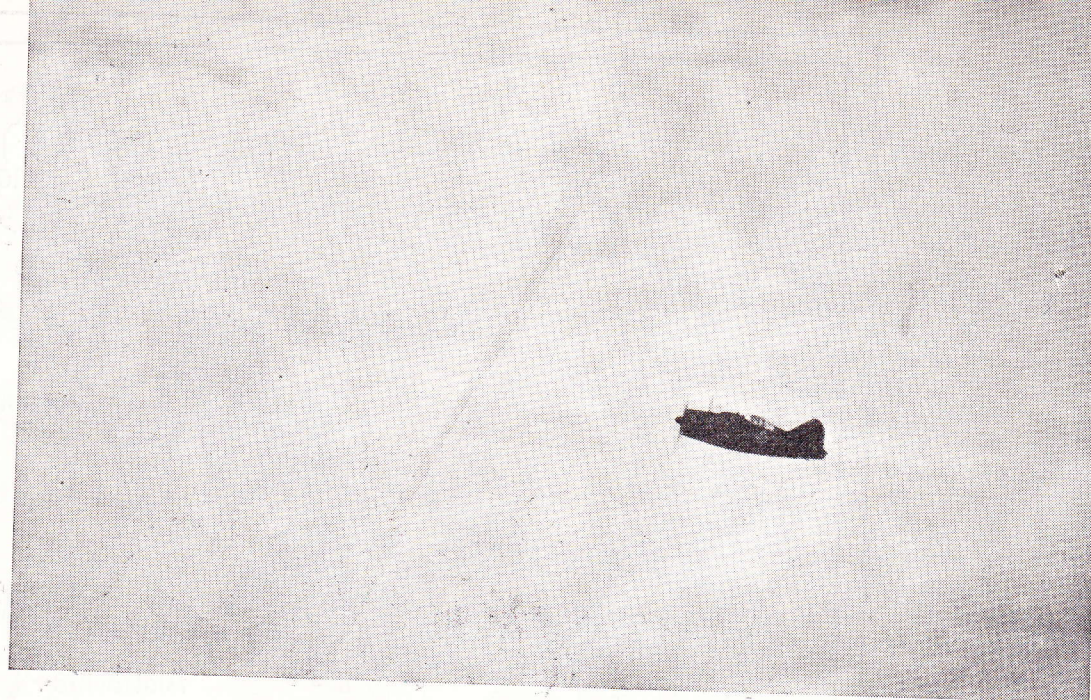
Vaasasta käsin oli saaristo- ja rannikkoasukkaat hälytetty hakemaan "tavaroita" Vesteröstä. Käskyä olikin noudatettu, koska purkauspaikalle kerääntyi vähitellen kokonainen "armada" moottori-, purje- ja soutuveneitä. Kun laivan vinssit saatiin käyntiin, purettiin lastia samanaikaisesti sekä maihin että laivan kupeella odottaviin veneisiin.

Laivan kapteeni, kapteeniluutnantti Petzold valvoi koko ajan purkausta. Klo 1.30:n seutuvilla hän keskeytti purkauksen, sillä hänellä oli määräys purkaa toinen puoli lastista seuraavana yönä Pietarsaaren edustalla olevaan Larsmon saareen. Laiva irtaantui rannasta klo 2. Maihin jäi neljä jääkärää varvioimaan varastoa, kunnes se oli saatu kuljetettua mantereelle. Sen jälkeen he lähtivät Pohjanmaalle, missä heitä odottivat uudet tehtävät. Laivan lähdettyä seurasimme sitä reimariin asti ja poistimme lyhdyn.

Laivassa oli noin 100000 kilon lasti, joka sisälsi n. 6500 jalkaväen kivääriä, 500 mauserpistoolia, 30 konekivääriä, 4500 käsikranaattia, pari miljoonaa kiväärinpanosta, 8 moottoripyörää, suuret määrät räjähdysaineita ym. Näistä purettiin puolet Vesteröhön.

Kun näin olimme saaneet tehtävämme suoritetuksi, lähdimme Slöörin kanssa takaisin Uumajaan, jonne saavuimme 2. 11. aamuhämärissä.

Herätimme Kekonin ja ilmoitimme: "Alles in Ordnung!" — "Kaikki on hyvin!"

"Yksinäisen Brewsterin lento vaikeaan yritykseen on alkanut. Koneeni nousi suurella nopeudella yhätkään turhaa kaartoa tekemättä."

JOPPE KARHUNEN

KAHDEN KAPTEENIN KAMPPAILU

KONTUPOHJANLAHDELLE rakentamamme kiirotorata alkoi kevätauringon helottaessa ja vesivirtojen kuluttamana osoittaa pelottavassa määrässä heikentymisen merkkejä. Niinpä huhtikuun 14. p:nä v. 1942 muutimmekin Hirvaksen erämaakentälle, jonka venäläiset olivat rakentaneet jo Talvisotaa varten tukikohdakseen. Hirvaksessa oli vielä runsaasti lunta, mutta olimme saaneet sinne puhkaistuksi jonkinlaisen "karjapolun" laskeutumista varten. Lentotoiminta jäi varsin vähäiseksi, mutta sitä enemmän oli puuhaa uuden tukikohdan kuntoon saattamisessa. Korsut ja pahvitelat pystytettiin sellaisiin paikkoihin, että ne tarjosivat sirpalesuojan mahdollisten pommitusten varalta. Lapiota joudumme heiluttamaan oikein reippaasti, ja se antoikin itsekulokin sopivaa liikuntaa hartiavoimien ja selän vahvistamiseksi. Maastajuoksulenkit olivat myös viikkopalveluohjelmissa yleiskunnon ylläpitämiseksi. Laivueemme komentaja oli nuorukaisvuosinaan ollut etevä keskimatkojen juoksija ja yhä vieläkin hänellä oli niin paljon lukkarinrakkautta juoksuun, että pyrähti monena aamuna ohjaajiensa mukana lenkille. Hän oli ehdottomasti sitä mieltä, että ilmaistelijain oli huolehdittava jalkojensa ja keuhkojensa kunnosta. Ja totta puhuakseni hän oli oikeas-

sa. Sitäpaitsi juokseminen oli erinomainen liikäjännityksen aiheuttaman latauksen purkamiskeino.

Nuoremille ohjaajillemme pidimme hävittäjäkurssit.

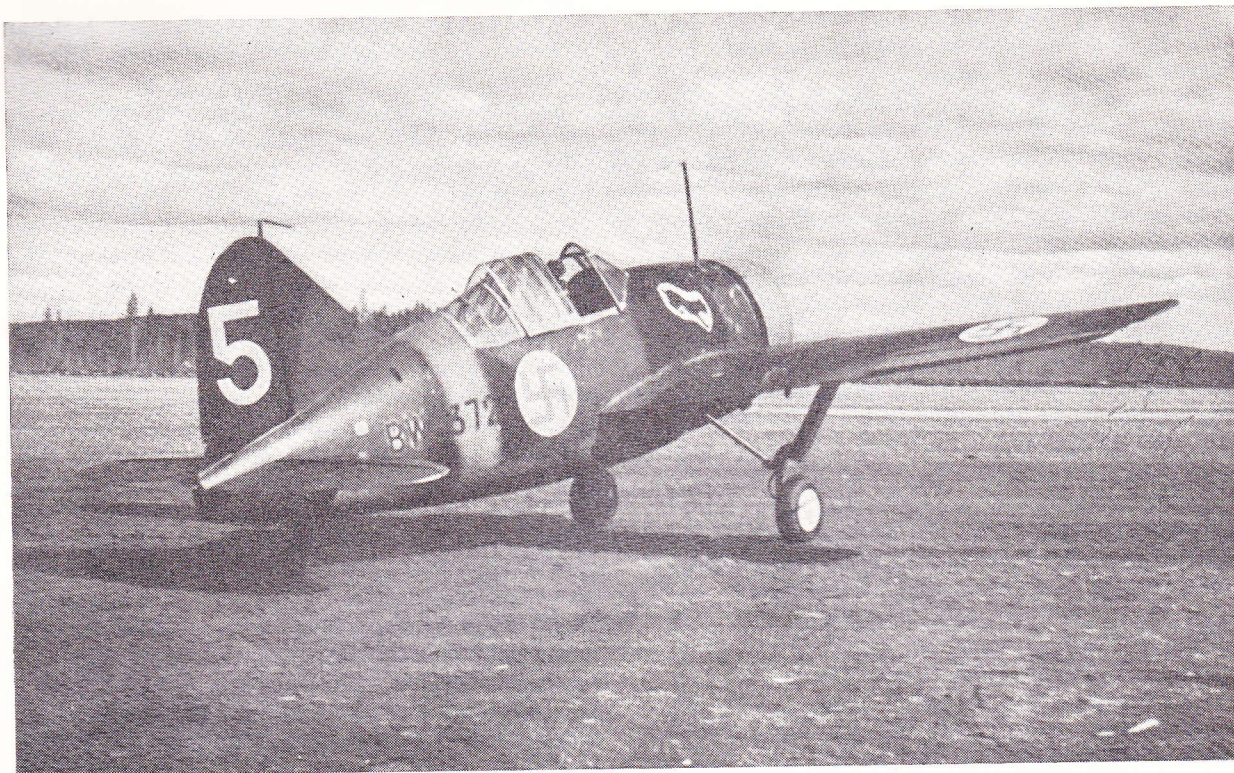
Näin kului Hirvaksessa kevät 1942.

Kesäkuussa lentotoiminta alkoi vähitellen osoittaa kiihtymisen merkkejä. Parven voimin tiedustelua Sekehen suunnalla suoritettaessa pääsivät lentomestari Juutilainen, ylikersantti Katajainen ja kersantti Vesa ampumaan alas neljä Hurricanea. Vesa sai nyt ensimmäisen ilmavoittonsa oltuaan ahkera oppilas Hirvaksen hävittäjäkurssilla.

Sekehessä suoritettun ilmataistelun jälkeen oli len-tueemme voittoluettelo jäänyt osoittamaan lukua 99. Yksi siis puuttui sadasta. Tuo oli ärsyttävää. Jokaisen ohjaajamme mieli paloi sen vuoksi taisteluun.

Kerran pääsimme kosketukseen vihollisen Tomahawk-koneiden kanssa. Niiden ohjaajat olivat kuitenkin vauhkoja paeten heti, kun Brewsterit yrittivät lähestyä. Ilmeisesti Tomahawk-laivue oli vast' ikään rintamalle saapunut ja vielä koulutusasteella.

Odottavan aika on pitkä, sanotaan. Liekö len-tueeni koskaan viettänyt niin pitkäväteiseltä tuntu-nutta viikkoa kuin oli kesäkuun viimeinen.

Brewster-hävittäjä valmiina lähtöön

Lopulta päätin ryhtyä erikoistoimenpiteisiin tuon sadannen ilmavoiton saamiseksi. Toivoni kyti eräässä vihollisen nopeassa syöksypommituskoneessa, PE-2:ssa, joka päivittäin suoritti Äänisjärven länsirannikon tiedustelua pudottaen silloin tällöin jonkin pomminkin lähinnä häirintämielessä tai hämätäkseen varsinaisen lentonsa tarkoituksen, jona oli tiedustelu ja valokuvaaminen.

Tiesin, että tehtävä ei olisi helppo, sillä tuo nopea "Paavo-Eemeli" saapui aina yllättäen n. 3000 metrin korkeudesta Äänisjärven yli, palasi nopeasti omalle puolelleen tullen jälleen takaisin. Ilmavalvontaviestit olivat yleensä Hirvukseen saapuessaan myöhässä, joten torjuntahävittäjän täytyi vain aavistella koneen todellista olinpaikkaa näiden viestitusten perusteella.

Joka tapauksessa valitsin juuri tämän koneen tavoitteekseni. Ryhdyin myös asian vaatimiin toimenpiteisiin.

Nimikkokoneeni oli sillä hetkellä Bw-388, jonka olin lentänyt Tampereelta, Valtion lentokonetehdasta, korjauksesta kesäkuun 17 p:nä. Tampereella olin kertonut tehtaan insinööreille aikaisemman nimikkokoneeni Bw-366:n notkahtaneista siivistä. He eivät millään olleet uskoa kertomustani todeksi väittäen, että hetkellisen keskipakoisvoiman tulee olla 12 G:tä ennenkuin siipien taipuminen olisi mahdollista. Kun vakuutin kertomukseni todenperäisyyttä, sain tehtäväkseni lähettää Bw-366 heti Tampereelle siipien vaihtoon. Muuten ne tilanteen uusiutuessa

murtuisivat rasituksesta, ja kone syöksyisi armotta maahan.

Suunnitelmani PE-2:n nujertamiseksi oli seuraavanlainen: Bw-388 oli parhaillaan koelentoa vailla. Suorittaisin sen heti, kun ensimmäinen ilmavalvontaviesti tulisi johtopaikkaamme. Mahdollisimman nopean lentoonlähdon avulla ja koneeni hyviä lento-ominaisuuksia hyväksi käyttäen minulla piti olla teoreettinen mahdollisuus tavoittaa PE-2 Tulvojan seutuilla, mikäli kone pitäisi entisen reittinsä.

Pari päivää uhrasin oleiluun koneeni luona ikimassassa hälytysvuorossa. Heinäkuun 2. p:nä menin jo kello seitsemän tienoissa aamulla koneelleni. Selvitin ensin asiani johtopaikalla sekä päivystysvuorossa olevalle luutnantti Iikka Törrösen lentueelle, jottei sekaannusta syntyisi. Oli turhaa lähettää koko lentuetta yksinäistä pommikonetta takaa-ajamaan. Koelennolla olevalle yksinäiselle Brewsterille sen sijaan voi tehtävän uskoa, jos olisin ilmassa oikeaan aikaan, vakuuttelin toivorikkaana.

Menin koneeni luo, koekäytin sen. Kaikki oli valmiina, kunhan vain ensimmäinen vihje PE-2:sta tulisi. Heinäkuinen aurinko paistoi niin kuumasti, etten jaksanut ohjaamossa istuen odottaa, vaan loikoilin lentovarusteissani koneen tason alla katveessa. Puhelin oli vedetty vierelleni, ja mekani- kot olivat hälytysvalmiina lähelläni. Lentoonlähtö tapahtuisi suoraan itään Tulvojaa kohden. Yhtään turhaa liikettä kaartoineen ei tarvitsisi tehdä, kunhan nyt vain hetki koittaisi.

Kahden ja puolen tunnin odotuksen jälkeen puhelin pirahdi. Ensimmäinen viesti Klimentskin saarelta: PE-2 kaakosta korkealla.

Toimimme kuin kärpät. Kaksi mekanikkoä väiväsi käynnistimen kammesta kolmannen auttaessa minut nopeasti ohjaamoon lähtökuntoon. Kone syöksähti sirpalesuojasta kentälle jatkaakseen suoraan lähtökiitoon. Koelento itään oli alkanut, ja sydämessäni oli tunne onnistumisesta.

Olin sopinut lennonjohtajien, vänrikki Ahlstenin ja ylikersantti Kauppisen, kanssa siitä, että radioasemamme antaisi ilmaneuvoitustietoja erälle toiselle maa-asemalle, jolloin sieppaan tarpeelliset tiedot. Tällöin ei vihollinen tiedä, että Brewstereitä on ilmassa. Omakone-ilmoituskkin tehtiin Äänislinnaan vain puhelimitse, sillä radioviestit vihollinen sieppaisi.

Bw-388 oli loistokunnossa. Vaikka olin verrattain jyrkässä nousussa, näytti nopeusmittarini 360 km tunnissa. Radioviesteistä kuulin, että PE-2 oli matkalla pohjoiseen Tulvojaa kohden rannikkoa kaarrella ja tutkien aavistamatta, että olin liikkeellä sen ”pään menoksi”.

Olin saavuttanut 4000 metrin korkeuden. Nyt vain suoraan eteenpäin ja tarvittaessa alaspäin. Kyllä vauhtia syntyisi. Lähestyessäni Äänisjärven länsirantaa ilmoitti ilmailuväylä PE-2:n kääntyneen itään neljä minuuttia sitten. — Jokohan tuli susitaival eli hukkareissu, ajattelin. — Ei, niin ei saa tapahtua! Haen PE:n vaikkapa laskupaikalta. Painoin koneeni lievään syöksyyn ja kiihdytin nopeuden äärimmilleen. Olin Äänisjärven itärannalla 3000 metrin korkeudessa, mutta mitään ei näkynyt. Silloin välähti päähäni ajatus, että kone oli pistäytynyt kotirannallaan hakemassa moraalista tukea, mutta lähtenyt uudelleen tiedustelukierrokselle. Kaarsin sen vuoksi takaisin omalle puolelle jatkaen lentoani suurella nopeudella.

Autereisessa ilmassa näin yhtäkkiä pienen pisteen, joka suureni nopeasti. Edessäni etuoikealla tuli kilometrin päässä vastaan upea PE-2.

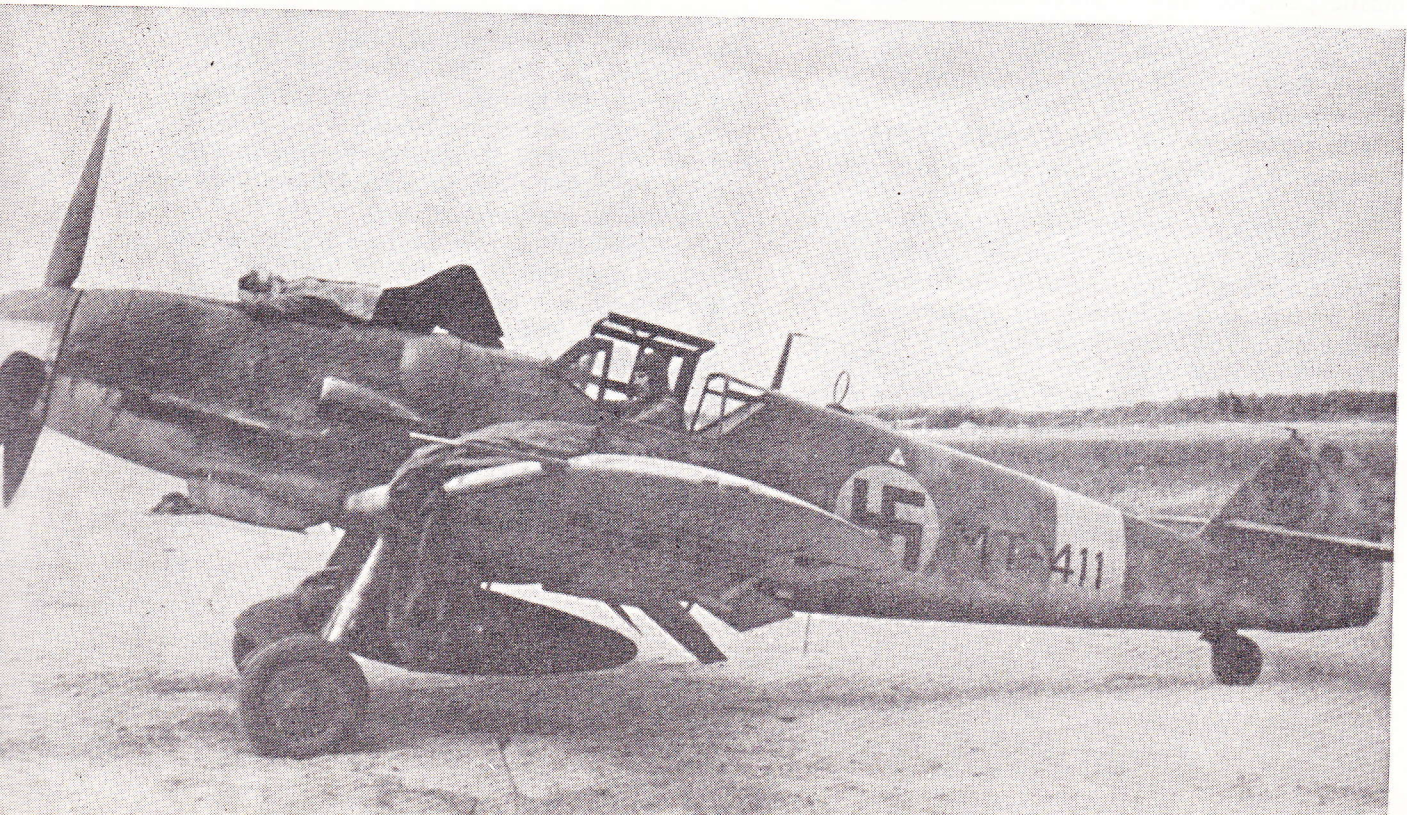
”Taisteluimmelmanilla” olin seuraavassa hetkessä kääntänyt koneeni samaan suuntaan PE-2:n kanssa. Samalla ilmoitin radioon: ”Selvä tapaus”. Hyökkäsin välittömästi takaa ylhäältä. Ensin ammuin minua raivokkaasti tulittavan konekivääriampujan ja sen jälkeen tulitin vasenta moottoria syöksyen melkein kiinni koneeseen ennenkuin viime tingassa vedin ylös. Uudistaessani hyökkäyksen tähtäsin nyt oikeaan moottoriin. Kesken tulituksen PE-2 räjähti valtavalla voimalla. Koneen osia sinkoutui laajalle alueelle. Etsin silmilläni kohtaa, missä ”tavaraa” olisi vähiten, suljin silmäni ja annoin mennä. Muutakaan ei ollut tehtävissä. Onnistuneesti vältin yhteentörmäyksen vaaran.

Kun silmäilin alas Äänisjärveen, näin pohjamudasta nousevan pintaan savivirtauksia kohisevan veden mukana. Koneen runko oli pudotessaan ”mennyt lukkoon”, kuten pojilla oli tapana sanoa kiviä veteen heittäessään. Räjähdyksessä irtaantuneita kevyempiä osia sateli par’aikaa järveen, ja ilmassa leijaili yksinäisen miehen laskuvarjo. Seurasin kaarrella laskuvarjon putoamista veteen ja näin lentäjän hyvin pääsevän irti varjostaan sekä uivan kohti läheistä karikkoa.

Lentäessäni Tulvojaan päin näin pienen suomalaisen rannikkoaluksen olevan lähtöpuuhissa pelastamaan veteen joutunutta. Otin suunnan kohti pelastettavaa ja ammuin alukselle omakonetunnuksen valopistoolillani juuri uivan lentäjän kohdalla. Kun näin aluksen suunnan olevan oikean, poistuinkin iloiseksi Hirvasta kohti. Kotiinpaluun aika olikin jo käsissä. Polttoaine alkoi loppua. Olin näet täyttänyt tankkini vain puolilleen saadakseni Brewsterini mahdollisimman kevyeksi, nopeaksi ja nousukykyiseksi.

Sadas ilmavoittoni oli saavutettu. En halunnut salata tyytyväisyyttäni, sillä harvoin ennakolta laadittu suunnitelma näin hyvin onnistuu, ja siksi suoritinkin tavallista railakkaamman voittoseremonian nousukierteineen Hirvaksessa kauniin kanjonin yläpuolella.

Joskus oli rauhallisiakin hetkiä hävittäjälentäjien päivässä

SYYSKUUN KOLMAS 1939

Maailma pidätti hengitystään

HITLER oli aloittanut sotatoimet Puolaa vastaan 1.9. 1939.

Samana aamuna olivat Englanti ja Ranska esittäneet Saksalle uhkavaatimuksen keskeyttää sotatoimet 48 tunnin kuluessa ja vetää joukot takaisin rajan taakse.

Määräaika kului umpeen tänään 3.9. 1939. Sattumalta oli vuoroni vastaanottaa kello 16 Yleisesikunnan päivystävän upseerin tehtävät. Erikoismääräys velvoitti minut olemaan yhteydessä ulkoasiainministeriön päivystävään jaostosihteeriin.

Tavanmukaisten yleisesikunnan ja puolustusministeriön huoneistossa ja käytävissä suoritettujen tarkastuskierrosten lomassa ja varmistuttuani siitä, että kerospäivystäjät tunsivat tehtävänsä olin syventynyt virkatoimiini koulutustoimiston silloisena päällikkönä.

Ilta ja keskiyö olivat kuluneet, kun noin kello 2:n aikana erikoispuhelin kilahdi. Langan päässä oli päivystävä ulkoasiainministeriön jaostosihteeri. Lyhyt viesti kuului:

— ”Ulkoasiainministeriölle on kaksi minuuttia sitten tullut ilmoitus, että Englanti ja Ranska ovat julistaneet sodan Saksalle.”

Kysyin, olisiko tähän tietoon jotain yksityiskohtaista lisättävää. Vastaus kuului lyhyesti:

— Ei nähdäkseeni.

Soitin heti yleisesikunnan ulkomaanosaston päällikölle eversti Lars Melanderille ja ilmoitin tietoni.

Ei kulunut kahta minuuttiakaan, kun hän jo soitti minulle ja välitti yleisesikunnan päällikön, kenraaliluunantti K. L. Oeschin käskyn heti ilmoittaa tärkeä uutinen sotamarsalkalle. Kysyin varmuuden vuoksi:

— Nyt keskellä yötäkö?

— Aivan niin, — heti. Käytä suoraa linjaa!

Tällainen suora puhelinlinja toimi yleisesikunnan ja sotamarsalkan kodin välillä. Tein työtä käskettyä. Puhelin hälytti monta kertaa, ennenkuin uninen ääni vastasi. Se ei ollut sotamarsalkan ääni, joten sanoin nimeni ja tehtäväni pyytäen saada puhua suoraan sotamarsalkan kanssa. Ääni tiedusteli, mistä numerosta soitan ja pyysi siten minua sulkemaan puhelimeni. Sen tehtyäni hälytti puhelin noin 20 sekunnin kuluttua, ja äskeinen ääni tarkisti aikaisemman soittoni pyytäen sitten minua odottamaan hetkisen:

— Menen herättämään sotamarsalkan.

Odotin noin viisi minuuttia, minkä jälkeen kuulin hyvin tuntemani äänen vastaavan langan toisessa päässä. Ilmoitin:

— Herra Sotamarsalkka. Kenraaliluunantti Oeschin käskystä ilmoitan, että ulkoasiainministeriöstä juuri tulleen tiedon mukaan ovat Englanti ja Ranska eilen illalla julistaneet sodan Saksalle.

Tuli pitkä tauko. Sitten sotamarsalkka teki kysymyksen:

— Tietääkö everstiluunantti, mikä on sodanjulistuksen sanamuoto?

Vastasin, että ulkoasiainministeriön asianomainen virkamies oli käyttänyt juuri ilmoittamaani sanamuotoa.

Kului jälleen parikymmentä sekuntia ehkä. Sitten sotamarsalkka jatkoi:

— Se ei voi olla käytetty sanamuoto. Ottakaa selville oikea sanamuoto ja ilmoittakaa minulle. Minä odotan.

Minulle tuli kiire, sillä kokemuksesta tiesin, ettei sotamarsalkka mielellään kauan odottanut.

Sain taas langanpäähän ulkoasiainministeriön virkamiehen. Hän oli juuri ollut poistumassa nukkumaan mennäkseen, koska ”ihmeellisempää ei tänä yönä enää voi sattua” ja jättänyt jonkun nuoremman jatkamaan päivystystä.

— En minäkään sen enempiä tiedä. Sanoma ilmoitettiin Tukholmasta. Mutta kysyn sieltä kohta asiaa ja soitan heti everstille.

Niin jäin sitten odottamaan. Katselin kellon osottimen matelemista ja mietin yhtä ja toista — mitä nyt tulee tapahtumaan. Mutta ajatustani hallitsi kuitenkin tieto, että tuleva ylipäällikköni istuu varmaan yöpukeissaan ja aamutakissaan odotellen tarkempaa ilmoitustani ja menisi varmaankin mielellään mahdollisimman pian jatkamaan keskeytynyttä untaan.

Mutta puhelin vain vaiken iitsepintaisesti. Lienee kulunut aikaa vajaa puoli tuntia, kun ulkoministeriö vihdoinkin hälytti. Ja niin sain vaaditun tiedon. Se kuului seuraavaan tapaan:

”Syyskuun 1 päivänä ovat Hänen Brittiläisen Majesteettinsa ja Ranskan Tasavallan Hallitukset tiedottaneet Saksan Valtakunnanhallitukselle, että mikäli ei Valtakunnanhallitus lopeta kaikkia hyökkäystoimiaan Puolaa vastaan ja viipymättä poista sotajoukkojaan Puolan alueelta, Hänen Majesteettinsa ja Ranskan Tasavallan Hallitukset tulevat sitoumuksensa mukaan täyttämään velvollisuutensa Puolaa kohtaan.

Tämän vuoksi Hänen Brittiläisen Majesteettinsa Hallitus tiedottaa Saksan Valtakunnanhallitukselle katsovansa sotatilan vallitsevan näiden valtakuntien välillä tästä päivästä, 3. syyskuuta 1939, alkaen kello 11 Englannin kesäaikaa.”

Sain lyhyesti vielä selostuksen, että tarkkaa sanamuotoa ei Tukholmassa tunnettu ja että ministeri Eljas Erkkon oli täytynyt Ruotsin ulkoministerin ja Ruotsin Lontoon lähettilään välityksellä hankkia sotamarsalkka Mannerheimille tämän haluama tieto.

Niin sitten 4.9.1939 noin kello 3 aamulla ilmoitin tietoni sotamarsalkalle.

Toistettuani viimeisen ilmoituksen hänelle puhelimesta, mihin hän itse heti soitettuani vastasi, sotamarsalkka sanoi:

— No niin, siihen suuntaan minäkin sen ajattelin. Kiitän everstiluunanttia. Hyvää yötä!

— Hyvää yötä, Herra Sotamarsalkka!

KAUKOPARTIOSSA KANNAKSELLA

LÄHESTYIMME VAROVAISESTI Viipurin—Rajajoen maantietä Peippolan kylän pohjoispuolella olevien peltoaukeitten reunaan metsän suojassa. Kylä oli jo Talvisodan aikana palanut, mutta talojen raunioilla oli nuotiotulia, ja vihollisia näkyi häärvään nuotioitten ääressä. Maantiellä vallitsi kova liikenne Viipurin suuntaan. Yritimme mahdollisimman lähelle tietä ja melkeinpä siinä jo onnistuimmekin, kun äkkiä aivan edestämme kajahti kaksi kiväärinlaukausta, nähtävästi meihin tarkoitettuja. Olimme törmänneet vihollisen varmistukseen. Syntyi liikettä nuotioilla, ja peltoaukealla alkoi vilistä vihollisia, joten ei auttanut muu kuin vetäytyä syvemmälle metsään. — Eipä ole kovinkaan kohtelias vastaanotto, oli lakooninen toteamukseemme!

Olimme näet partiomatkalla Karjalan Kannaksella, ja päivä oli kesäkuun 15. vuonna 1944.

Päämajan kaukopartiojoukkoihin kuuluvana meidät oli kiireesti kuljetettu suurhyökkäyksen alettua Viipuriin, ja pari päivää sitten olimme saapuneet alueelle suorittamaan tehtäväämme, joka käsitti vihollisen liikkeitten seuraamisen päätiellä Viipuri—Rajajoki sekä rautatieliikenteen tarkkailun. Olin saanut kolme miestä mukaani. Muonan ja muun varastomme olimme kätkeneet kaivamaamme säilytyspaikkaan Leipänotkon maastoon — sopiva nimi muuten — Lounatjoen asemalta Uiskolaan menevän tien varteen.

Partion kannalta katsoen koko maasto oli erittäin epäedullinen. Metsät oli poltettu ilmeisesti kesällä 1941, joten suojaava alakasvillisuus puuttui miltei kaikkialta, lukuunottamatta Leipänotkon purolinjaa. Teitä, polkuja ja kyläaukeita kaikkialla. Ja ennenkaikkea runsaslukuinen vihollinen. Tuntui kuin koko vihollisarmeija olisi työnnetty Kannakselle. Miten täällä mahtaa viihtyä kuukauden, sillä siihen oli varauduttu niin muonan kuin muunkin suhteen? Tätä pohdin mielessäni ensimmäisten laukausten jälkeen. Mutta toisin kävi. Kuukausikaan ei riittänyt.

Olimme muutaman päivän seuranneet tieliikennettä ja ihmetelleet sitä materiaalin paljoutta, joka vyöryi kohti Viipuria. Tietomme lähetimme päivittäin useamman kerran kotiin, ja radistini kersantti Lassila sai hikoilla pitkien sanomiensa parissa. Kaikki meni hy-

vin ilman yllätyksiä. Tämän rohkaisemana lähetin puolet miehistä, toisin sanoen kaksi, tarkkailemaan rautatietä, jota vihollinen kuumeisella kiireellä korjasi liikennöitävään kuntoon. Jäin edelleen tietähystykseen korpraali Hatsosen kanssa, ja Lassila meni alikersantti Hietasen kanssa radalle. Sovimme kohtauspaikasta määrätynä aikana, jolloin toimittaisimme omat tietomme kotiin lähettämistä varten. Mikäli rata ei ole kunnossa, oli heidän määrä palata takaisin luokseemme. Erottuamme toivoin, että pojat pääsisivät vihollista kohtaamatta radalle, sillä kaksi miestä on liian vähän tulitaistelua ajatellen, eikä itsensä paljastaminenkaan kovin usein olisi suotavaa tehtäväämme ajatellen.

21. p:n aamulla lähdin kohtauspaikalle korpraali Haltosen jäädessä tähytyspaikkaamme. Liikkuminen maastossa, joka pääasiassa oli palanutta kangasta ja jossa kulki myös runsaasti vihollisia, oli vaikeaa. Tapsin pojat sovitulla paikalla ja sain kuulla, että junat kulkevat jo Kanneljärvelle saakka. Lähetimme sanomat, ja sovimme taas seuraavasta tapaamisesta.

Tällä tavalla pidimme yhteyttä aina juhannusaattoon saakka. Aattoiltana alkoi sataa. Mitä pitemmälle ilta kului, sitä ankarammaksi muodostui vedentulo. Mutta se ei haitannut vihollisen toimintaa. Liikenne tiellä jatkui vilkkaana koko yön. Tykistöä, panssari-vaunuja, autokolonna ja marssivia joukko-osastoja vyöryi katkeamattomana virtana Viipuria kohti. Juhannuspäivän iltana olimme likomärkkiä ja päätimme lähteä Leipänotkon maastoon kuivattelemaan varusteamme, sillä siellä oli sentään jokunen kuusikin, jonka suojassa saisimme nuotioilla itseämme kuivailla ja lämmitellä.

Eteemme nousi kysymys, jaksammeko jatkuvasti pitää tähytystä molemmissa paikoissa, ja lisäksi tietojen vieminen radistille oli erittäin vaarallista yksin liikkuvalla miehelle. Koska maantieliikenne oli paljon hiljentynyt, päätimmekin jättää maantien tähytyksen ja siirtyä kaikki rautatielle.

Hyvän tähytyspaikan löytäminen oli tärkeää ja ennen kaikkea sellaisesta paikasta, jossa vihollinen vähiten epäili ketään olevan. Sellainen paikka löytyikin. Kanneljärven—Mustamäen asemien välillä. N. 2 km.

Partio katoaa
"ei kenenkään
maahan"

Kanneljärven asemalta kulkee rata Vammeljoen poikki. Uskoimme tällä rautatiesillalla olevan vartion, emmekä siinä erehtyneetkään, ja hyvin pian havaitsimme vielä, että vartiomiehillä oli jonkinlainen parakkikin. Nyt päätimme asettua mahdollisimman lähelle tätä vartiopaikkaa radan varteen, sillä tuskin vihollinenkaan uskoisi ketään olevan vartiopaikkansa vieressä. Tähytyspaikkamme oli sikäli vielä edullinen, että junatkin hiljensivät vauhtiaan sillalle päästyään, joten saatoimme laskea jokaisen tykin, panssarin ym. materiaalin avoanuissa. Leningradin suuntaan menevien sairasjunien paljoutta ihmettelimme. Hyvää työtä näkyivät omat joukkomme tekevänkin!

Tähytyspaikkamme oli siitäkin erikoinen, että joka ilta saimme kuunnella ilmaista musiikkia parakilta ja tanssiesityksistäkään ei ollut puutetta, sillä illan tulen saapui aina Kanneljärveltä naissotilaita, ja monenlainen ilonpito jatkui usein myöhäiseen yöhön. Kovasti ajattelimme mennä joukkoon mekin, mutta "terveydellisistä" syistä jätimme sen vain ajatukseksi.

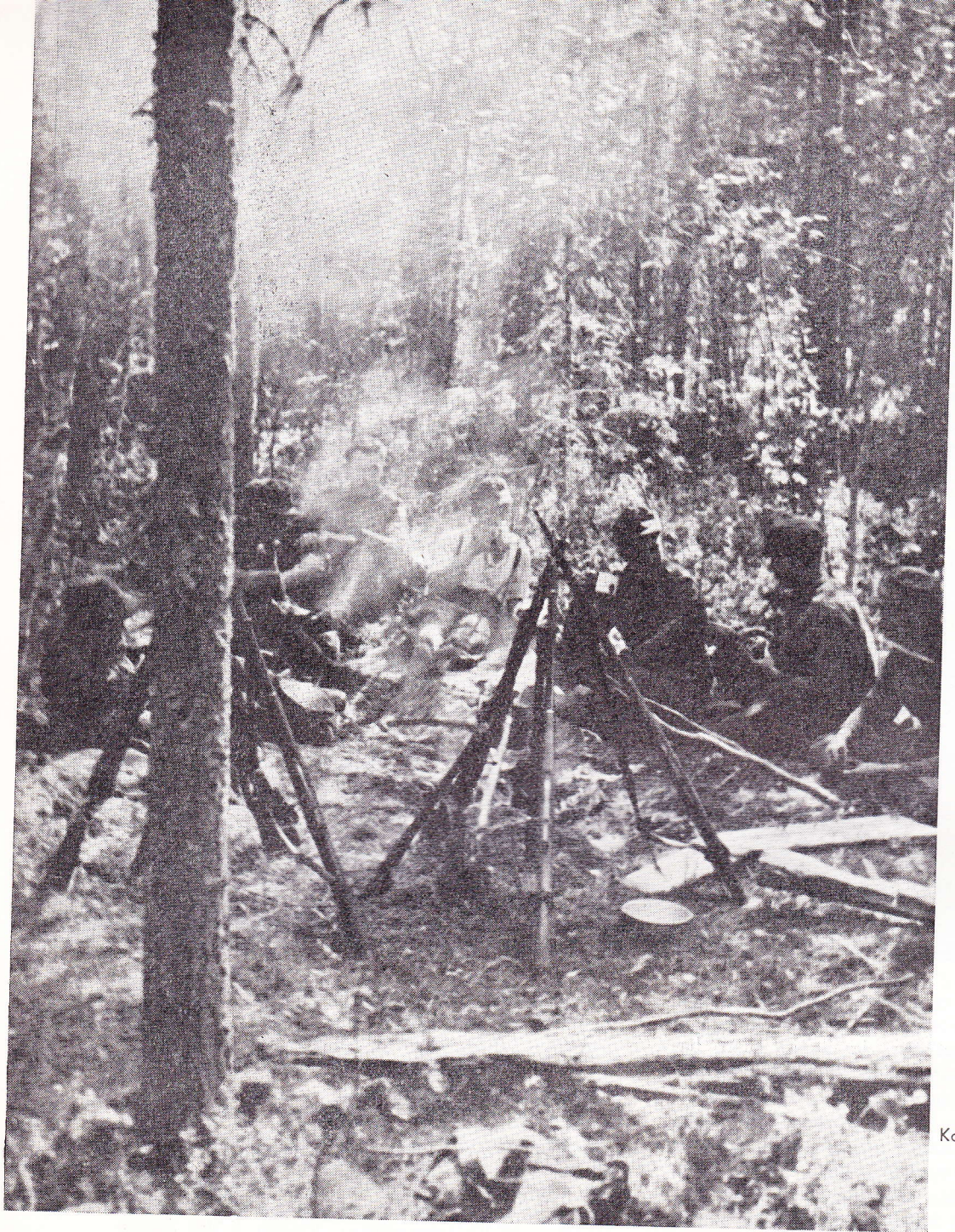
Olomme oli ollut melko rauhallista, kun radisti ilmoitti, että vihollinen häiritsee lähetyksiämme. Häirintä oli joskus hyvin voimakasta, jopa niinkin, että oli suorastaan mahdotonta saada selvää kotoa tulevista sanomista. Vihollinen yritti siis paikallistaa asemaamme, joten päätimme muuttaa olinpaikkaamme.

Lähestyimme varovaisesti täydennyspaikkaamme Leipänotkossa, mahdollisen väijytyksen takia. Eihän

koskaan voinut olla varma, milloin metsissä kulkevat viholliset voisivat sen löytää ja jäisivät odottamaan hakijoita. Mutta kaikki oli ennallaan ja pian oli viikon eväätkin taas repuissamme. Lähdimme etsimään seuraavaa tähytyspaikkaa.

Lounatjoen asemalta Kanneljärvelle päin, noin kilometrin päässä asemalta, oli mielestämme sopiva paikka. Maasto oli kosteaa, ja alakasvillisuuttakin sen verran, että saimme jonkinlaisen näkösuojan. Tosin tämä alue ei ollut leveä, mutta radan suunnassa oli pituutta tähytykselle enemmänkin. Kaiken lisäksi kasvoi alueella iso, tiheäoktainen kuusi, jonka suojassa oli hyvä olla niin auringolta kuin sateeltakin. Ja ennenkaikkea, saimme radioantennit kunnolla ylös.

Paria päivää menikin erittäin hyvin lukuunottamatta vihollisen partioita, jotka kulkivat aina tunnin väliajoin rataa pitkin Kanneljärven suuntaan. Ihmettelimme vain sitä, mitä tietä partiot palaavat, kun ne eivät saapuneet samaa reittiä kuin olivat menneet. Tämä seikka selvisi jo heti ensimmäisenä yönä. Olimme nukkumassa kaikessa rauhassa, paitsi tähytystä hoitava vartiomies, kun äkkiä avattiin konepistoolituli takanamme. Uskoimme, että tavalla tai toisella meidät oli huomattu ja että nyt alkaisi taistelu. Suojauduimme nopeasti ja jäimme odottamaan, sillä suurta joukkoahan sieltä ei voinut tulla niin lähelle vartiomiehen kuulematta. Mutta mitään ei kuulunut. Kaikkiialla valitsi kesäyön hiljaisuus. Hetken kuluttua kuului taas

Koukkausmatkallakin levätään

sarja laukauksia, mutta nyt jo huomattavasti kauempaa. Selvisi, että partiot palaavat maaston kautta ja niiden polku kulkee meidän takanamme. Partio taisi suorittaa nikkelivarmistusta liikkeensaankin! Tapaus sai meidät entistäkin varovaisemmiksi. Puhua ei voinut kuin kuiskaamalla, tupakointikin tapahtui kouransilmässä. Mitään ei voinut jättää sattuman varaan.

Radioasemamme häirintä alkoi jälleen, ja vihollispartioita liikkui epäilyttävän tiheästi. Nähtävästi meitä haettiin isoillakin joukoilla. Ja mikä pahinta, omat paristommekin osoittivat peloittavasti heikentymisen merkkejä, sillä olihan jo kolmen viikon ajan lähetetty sanomia, eikä varalla ollut uusia paristoja. Päätimme pitää vuorokauden tauon lähetyksissämme vihollisen rauhoittamiseksi ja muuttaa takaisin entiseen paikkaan siltavartion lähelle. Kanneljärven—Uuden-

kirkon tien ylitys tuotti vaikeuksia. Onneksi oli tien itäpuolella Hötömäen kohdalla tiheää taimistoa, jossa pääsimme irti takaa-ajajistamme.

Tähystyspaikkamme oli entisellään ja lähetykset vähensimme yhteen kertaan päivässä. Näin jatkui aina 10. päivään heinäkuuta. Paitsi paristomme, olivat myös ruokavaramme vähissä. Aloimme suunnitella kotimatkaa! Siitä ei kuitenkaan tullut mitään, sillä saimme kehoituksen jatkaa toimintaamme ainakin vielä yhdellä kuukaudella ja lähettää "puutelistamme", jotta lentokone voisi tuoda täydennyksen. Paristot luvattiin nopeasti, ne lähtisivät heti. Luutnantti Määttänen ja alikersantti Kirves suorittivat rohkean ja vaarallisen matkan halki Kannaksen paristot mukanaan. Nyt saatoimme taas hoitaa lähetyksemme entisellä tavalla, vaikka vihollinen teki kaikkensa sitä häiritäseen. Ilmoitimme odottavamme Leipänotkon länsipuol-

lella olevalla Sammalsuolla muonatäydennystä tuovan koneen saapumista. Suomalaisten lentäjien kunniaksi on mainittava, että aina minuutin tarkkuudella ja täsmällisesti oikeaan paikkaan osuvana saapui kone ja merkit nähtyään koukkasi, pudottaen paketit melkein pä syliimme.

Mieliala oli korkealla, sillä olihan meillä nyt kaikkea mitä suinkin tarvitsimme. Lisäksi totesimme, että vihollinen oli ryhtynyt kuljettamaan joukkojaan pois Viipurin suunnalta. Jokainen kuljetusjuna, joka kulki rintamalta pois, tiesi helpotusta omille joukoillemme. Saimme myös ihailla venäläistä naissuloutta sairaanhoitajien muodossa, joita oli sairasjunissa. Kauniina päivinä oli näitä kiivennyt jopa vaunujen katollekin vähissä vaatteissaan aurinkoa ottamaan, puhumattaakaan vaunujen rappusista, joilla heitä oli aina alimmaista astinlautaa myöten.

Vaikka aaltopituuksia ja lähetysaikoja vaihtamalla yritimme eksyttää vihollista, niin ei siitä ollut paljon apua. Nähtävästi vihollinen kuunteli jatkuvasti.

Oli jo heinäkuun 21. päivä. Olimme aamulla parhaillaan lähettämässä sanomaa ja istuin sääskiä häytytelemässä pois radistin ympäriltä, kun taaksemme oli ilmaantunut kaksi vihollissotilasta. Emme huomanneet mitään, ennenkuin toinen laukaisi aseensa — tosin huonoin tuloksin. Saadessani konepistoolin käteeni eivät he aloittaneetkaan ampumista, vaan nopeasti hävisivät lepikon suojaan. En ehtinyt minäkään edes asettani laukaista. Kaikki kävi muutamassa silmänräpäyksessä. Radisti ei kunnolla huomannut koko tapausta. Nukkumassa olevat pojat heräsivät laukaukseen, mutta eivät nähneet kuin huojuvan lepikön vihollisen kadotessa Kanneljärven suuntaan. Jatkoim-

me lähetyksemme loppuun ja päätimme vielä juoda aamuteenkin, joka oli valmiina priimuskeittiömme päällä.

Mutta vihollinen päätti toisin. Vihollisketju lähestyi Kanneljärven suunnasta, ja meidän oli kiireesti vetäydyttävä Lounatjoelle päin. Vetäydyimme noin sata metriä ja jäimme kuuntelemaan. Sain tietää, että priimuksemme oli jäänyt kaikessa kiireessä, samoin radistin telttakangas kuin myös antennit puuhun. Tosin meillä oli vara-antenneja, mutta telttakangas oli tuiki tarpeellinen näissä oloissa, joten päätimme hakea varusteemme pois kaiken uhallakin. Jätimme siis reput siihen missä olimme, ja yksi mies jäi reppujen luokse samalla varmistaen selustamme. Vihollisia liikkui lepikossa, mutta hiljaa hiipien onnistuimme pääsemään aivan huomaamatta tavaroittemme luokse. Saimme telttakankaan ja priimuksen käsiimme. Emme halunneet antennejammekaan jättää, joten aloimme vetää niitä puusta alas. Mutta nyt havahtui jo vihollinenkin. Hyvät oli halut meilläkin liikkua nopeasti ja nopeutamme lisäsi huomattavasti kiivas tulitus vihollisen taholta. Tiheä alakasvillisuus oli suojanamme, ja hyvä onni seuralaisena. Tyytyväisinä siitä, että olimme saaneet omamme, vetäydyimme Leipänotkon maastoon odottamaan vihollisen rauhoittumista.

Yöllä lähdimme pyrkimään Kanneljärven itäpuolelle, sillä rataa ei voinut pitkäksi aikaa jättää tähytämättä. Mutta nyt oli vihollinen nähtävästi ottanut vakavasti tuhoamisemme. Leikimme kissaa ja hiirtä toden teolla, eikä se väsyneille miehille ollut kovin helppoa. Olihan tätä jatkunutkin jo puolitoista kuukautta, joten se alkoi myös vaikuttaa kestävyYTEemme. Vihollisen kiukkua osoitti myös se, että Hötömäen itäpuolella

Kannettava radioasema välittää yhteyden partion ja joukko-osaston päällikön välillä

oleva taimisto, jossa niin monasti olimme selvinneet vihollisista, oli nyt poissaollessamme poltettu kokonaan. Sieltäkään ei siis saisi enää suojaa tiukan tullen. Kanneljärven — Uudenkirkon maantie oli myös jo varmistettu, joten liikkuma-alat alkoivat käydä ahtaiksi.

Heinäkuu läheni loppuaan, ja olosuhteet olivat sellaiset, että nyt oli ajateltava vakavasti kotiinpaluuta. Saimme tiedon, että oma partiomme on tulossa Koiviston suunnasta luoksemme, ja kohdattavissa jo seuraavana yönä. Tapaamispaikaksi oli sovittu muonavarastomme paikka. Odotimme koko yön, mutta poikia ei vain kuulunut. Aamulla aikaisin alkoivat vihollisen partiot taas liikkua, ja vältimme hädin tuskin yhteenotot niiden kanssa.

Vasta iltapäivällä rauhoittui vihollisen partiointi senverran, että saimme kotoa tietää odottamiemme miesten olevan vajaan kilometrin päässä olinpaikastamme. Lähdimme heti heitä hakemaan, sillä kolme miestä lisää joukkoomme oli erittäin tervetullut täydennys. Pääsimme heidän lähelleen, ja pojat olivat kymmenen metrin päässä, sillä näkyvyys oli huono, mutta uskoen vihollisenkin olevan liikkeellä he eivät voineet ilmaista itseään. Kiertelimme paikalla useaman kerran, ja vasta osuttuamme aivan kohdalle, pojat nousivat kätkeistään. He olivat myös ihmetelleet vihollisen paljouutta, ja käkeytyneet odottamaan tietoa kotoa. Saimme kuulla, että he olivat hypänneet alas Koiviston suunnalla, mutta erittäin huonolla menestyksellä. Aivan alusta saakka he olivat joutuneet vihollispartioiden vainoamiksi, ja menettäneet mm. muonansa. Ankaran takaa-ajon jälkeen onnistuivat he eksyttämään vihollisen vasta Viipuri — Rajajoki tien ylitettyään, jolloin joutuivat taas meitä vainoavan vihollisen ahdistamiksi.

Aloimme jälleen harkita kotiinlähtöä. Toiminta vihollisen puolelta oli niin vilkasta, että tähytystä radalla ei voinut tuloksellisesti suorittaa, ja turhien tappioiden välttämiseksi oli parasta nopeasti vetäytyä niiltä alueilta, josta vihollinen meitä niin kovasti etsi. Kotiin emme ottaneet vielä silloin yhteyttä, jottei vihollinen voisi seurata liikkeitämme. Päätimme tehdä sen vasta seuraavana päivänä ja ilmoittaa samalla paluustamme. Ehkä ei vihollinenkaan osaisi enää silloin kiinnittää huomiota lähetyksiimme, koska olemme jo kaukana entisistä lähetyspakoistamme. Illalla lähdimme liikkeelle. Tavoitteksemme otimme Kivennavan kirkolta noin 6 kilometriä pohjoiseen olevan Härkäjoki-maaston, jonne oli matkaa noin 25 km. Saavutimme tavoitteemme ja jäimme taas päiväksi lepoon.

Ilmoitimme nyt kotiintulostamme ja olinpaikkamme. Pyysimme samalla lähettämään kumiveneitä paikkaan, jonka myöhemmin ilmoittaisimme, jotta voisimme saada varustemme yli Vuoksen. Myöskin ilmoitimme suunnitellun tuloreittimme. Sitä ei hyväksytty. Käskettiin muuttaa suuntaa. Sen tuli olla suoraan itään siitä paikasta, jossa olimme, ja ennen ei saanut tehdä uutta suunnanmuutosta, ennenkuin siihen annetaan lupa. Joka päivä oli lisäksi ilmoitettava tarkka olinpaikka. Aikataulumme meni sekaisin, sillä uudella kompassisuunnalla kulkien olisimme parin päivän

perästä jo vanhan rajan takana, kaukana Vuoksesta. Illalla aloimme matkan uudella kompassisuunnallamme, ja saavuimme aamulla Vuotaan — Korpikylän väliseen maastoon. Ilmoitimme olinpaikkamme, ja koska suunta pysyi samana, pyysimme myös täydennystä. Sovimme täydennyspaikaksi Iso-Vilosuon pohjoispään vanhan rajan lähellä. Vaikea maasto ja vihollinen saivat aikaan sen, että päästyämme suon laitaan, lentokone kaarsi jo pois, eikä huomannut valomerkkejämme, sillä olimme muutaman minuutin myöhässä. Lentäjät olivat ihailtavan täsmällisiä. Olimme levon tarpeessa, ja päätimme odottaa seuraavaa iltaa. Nyt kävi kaikki hyvin. Saimme myöskin kumiveneet, joten arvasimme Vuokselle olevan matkan, vaikka jostain syystä kiertotietä.

Matkamme kulki yhä itään, ja olimme jo ylittännet vanhan rajan sekä Raasuliin tulevan radan, kun saimme ohjeet loppumatkaamme varten. Suuntamme muuttui pohjoiseen ja havaitsimme kiertotiemme taroituksen. Olisimme omalla suunnallamme joutuneet ilmeisesti liikkumaan alueilla, joihin oli sijoitettu suuria vihollisosastoja. Kotoa päin pidettiin siis hyvää huolta ja tehtiin parhain mahdollinen kotimatkan helpoittamiseksi. Ylitulopaikaksemme oli määrätty Volossulan kylä omalla puolella. Vastanottajamme olivat jo valmiina, ja kaikki mahdollinen tulituki oli järjestetty. Pienempiä vihollisen majoitusalueita oli matkamme varrella, mutta niissä pidettiin niin kovaa molotusta, ettei vahingossakaan voinut niihin törmätä. Politrukkien palopuheet kuuluivat kauas.

Varovaisuus oli nyt tarpeen. Päästyämme Majasuon maastoon aamulla päätimme levähtää vain jonkun tunnin, ja jatkaa matkaamme vielä päivän aikana, jotta ehdimme illaksi Vuoksen tuntumaan. Raudusta Raajuun menevän tien ylitys vei aikaa, sillä vihollisia tuntui liikkuvan yhtenäen tiellä, tosin pienissä joukoissa, mutta emme halunneet ottaa edes vankia, vaan odotimme hiljaa liikenteen rauhoittumista. Aika kului, ja meillä oli vielä taivalta lähes 10 km jäljellä. Kaikki meni hyvin, ellei ota huomioon pientä yhteenottoa vihollisen siltavartion kanssa Ukkoniityn eteläpuolella Riiskasta Rautuun menevällä maantiellä. Onneksi siinä oli vain yksi vartiomies, ja kaikki kävi äänettömästi kuten monasti ennen, sillä kartoimme turhaa ampumista, ja vaatimattomina miehinä emme halunneet huomiota osaksemme.

Kello oli 1 yöllä ja aamu alkoi jo pelottavasti lähestyä. Matkaa oli vielä kilometri rantaan. Se kilometri ratkaisisi, pääsemmekö kaikki yli tai pääseekö ketään. Riisuimme saappaat jaloistamme ja alusvaatteemme pois, sillä nyt oli kysymys siitä, miten äänettömästi ja keveästi voisimme liikkua, niin maalla kuin vedessäkin. Nyt jos koskaan oli jokaisen miehen oltava oma itsensä, olipa hänen vielä kykynsä ylitettäväkin. Viimeiseen saakka oli vältettävä ampuma-aseiden käyttöä, ja mikäli vihollisia kohdataan, yritettävä hiljentää heidät äänetöntä menettelytapaa käyttäen. Vain tapauksessa, että vihollinen avaa tulen, vastataan siihen koko tulivoimallamme ja juostaan suoraan veteen.

Ohjeet oli annettu ja matka jatkui. Pajarin talon eteläpuolella noin 30 metriä talosta tulimme pelto-

YRJÖ JYLHÄ

JOUKKUEENJOHTAJANSA VALOKEILASSA

MILTEI vuosi sitten, Sylvesterin päivän aattona, siirtyi ajasta iäisyyteen runoilija ja soturi Yrjö Jylhä, mies, joka loi meille Talvisodan miehille ikuisen muistomerkkin, "Kiirastulen".

Teoshan on kirjoitettu Talvisodan Taipaleen miehille, mutta kun runot "Hyvästi Kirvesmäki" ja "Laulu Joesta" jätetään pois, ovat loput runoista sovellettavissa mille rintamalle tahansa. Ne ovat sanalla sanoen yleispäteviä.

Kuluneena syksynä on ilmestynyt Kauko Kareen kirjoittama elämäkertateos Yrjö Jylhästä, "Yrjö Jylhä. Runoilijan- ja soturinkohtalo", missä varsin selvästi ja oikeaan osuvasti kuvataan Jylhän elämäntahtoa ihmisenä, runoilijana ja soturina.

Suomen Kuvalehden numerossa 41 nimimerkki "Kala" muun muassa arvosteli muutamalla sanalla tätäkin teosta: "... totuutta ei haluta tai uskalleta sanoa, vaan etsitään teennäisiä selityksiä, ihannoidaan, heretään pateettisiksi".

Hän väittää tätä hämäykseksi, josta kenellekään ei ole hyötyä. Kare kuvaa Yrjö Jylhän viimeisiäkin aikoja tosin suppeasti, mutta selvästi. Sävy on hienovarainen, mutta täysin tosi. Jos Kare on päätynyt arvostelussaan ihannoivaan sävyyn, on se syntynyt hänen tutkiessaan Yrjö Jylhän elämää ja tekoja.

Rohkenen väittää olleeni Yrjö Jylhän ystävä ja aseveli, mutta samaan hengenvetoon väitän myös, etteivät Yrjöä ole neroksi tehneet hänen ystävänsä

Yrjö Jylhä rintama-aikanaan

ja aseveljensä. Kyllä Yrjö Jylhä teki sen itse. "Kiirastuli" yksin riittää siihen.

Syy siihen "Kalan" kaipaamaan "Yrjö Jylhän henkisen umpisolmun" selvittämättä jättämiseen on varsin yksinkertainen: Sen tietävät vain Jumala ja Yrjö Jylhä itse.

aukean reunaan. Onneksi pellolla oli heinä niittämätää, ja ryömien aloimme edetä rantaa kohti. Tiemme katkaisi vihollisen ampumahautalinja ja sen takana näkyvä piikkilankaeste. Varovaisesti laskeuduimme ampumahautaan, joka tällä kohdalla oli tyhjä, ja varmistimme kumpaankin suuntaan seuraavaan mutkaan saakka. Käskin poikia, mikäli vihollisia sattuu tulemaan vain muutama mies, lopettamaan ne äänettömästi, ja itse lähdin yhden miehen kanssa katkomaan piikkilankoja esteestä. Olimme päässeet jo esteille, kun oikealta alkoi kuulua hiljaista puhetta. Vihollisen pesäke oli noin 100 metrin päässä ja siellä kaksi miestä. Niistä ei olisi vielä vaaraa. Samanaikaisesti alkoi vihollissotilas Pajarin talon pihalla pilkkoa puita kuin tilauksesta, estäen piikkilankojen katkeamisesta aiheutuneet äänet kuulumasta. Tosin se puunpilkkooja oli lähellä, tuskin 50 metrin päässä, mutta hän oli niin kiintynyt hommaansa, että ei turhia vilkuillut.

Kun aukko oli valmis, annoimme pojille merkin. Hiljaa ryömien he tulivat esteen läpi. Olimme jo voiton puolella. Ranta oli kuolleessa kulmassa, joten saatoimme rauhassa täyttää kumiveneet ilmalla, pakata tavaramme, ja näyttää valomerkkimme. Heti lähtikin soutuveneitä omalta puolelta liikkeelle, ja me aloimme uintimatkamme parhaiden uimarien vetäessä kumiveneitä radioantennin toimiessa vetoköytenä. Kukaan ei halunnut näin alkuvaiheessa olla veneiden lähellä. Mutta nyt havahtui jo vihollinenkin. Ensimmäiset sarjat konekivääreistä osuivat soutuveneisiin, ja niiden oli pakko kiireesti perääntyä. Sen jälkeen aloimme saada mekin tulesta osamme. Väsyneinä, mutta tappiota pääsimme kuitenkin omalle puolelle.

Viisikymmentäkaksi vuorokautta kestänyt rankka partiomatka oli nyt takanamme. Korkeimman Johtajan varjeluksesta osallisina olimme saaneet viedä tehtävämme onnelliseen päätökseen.

Sielunsa sisintä hän paljasti vain harvoin, ehkä eniten "Kiirastulen" runoissa. Aniharvoin hän todella avautui edes parhaille ystävilleenkään asioissa, jotka olivat hänestä hänen puhtaita yksityisasiotaan. Mitä me ystävät tiedämme, sen tietävät suurinpiirtein monet muutkin, mutta se on vain kuorta. Loppu on arvailua ja johtopäätöksiä, joiden totuudellisuus voi olla mitä tahansa.

Mitä hyötyä sitäpaitsi olisi jonkun runoilijan elämän syvimpien syövereitten paljastamisesta? Ei sitä "henkistä umpisolmua", kuten "Kala" sanoo, kuitenkaan voi käyttää reseptinä nouseville runoilijoille.

Himalajan huipuista puhuttaessa harvoin mainitaan rotkot niiden vierellä. Runoilijan nerouden huippu kai meillekin on se, joka jotakin merkitsee. Hänen heikot hetkensä ovat meille täysin sivuseikkoja, niin merkittäviä kuin ne hänelle ovat voineet ollakin.

Yrjö Jylhää on ihannoitu ja ihannoidaan varmasti edelleen. Eräät ihailevat häntä runoilijana, eräät ihmisenä, eräät soturina ja eräät kaiken tämän yhteistuloksena.

Ehkä joitakin kiinnostaa "Kalan" tölväisyn vastapainona saada tietää, mitä Yrjö Jylhässä on nähnyt hänen lähin miehensä Talvisodan päivinä, ensimmäisen joukkueen johtaja.

Talvisodan YH yllätti Yrjö Jylhän, kuten meidät muutkin, varsin valmistautumattomana. Toisaalta hän oli siihen hyvinkin valmistautunut, tavallaan.

Kun luemme keväällä 1939 syntyneen runon, "Saarretut", emme voi muuta kuin ihmetellä hänen näkemyksensä terävyyttä.

"On meidät saarrettu, veljet —
kuulkaa, kuoleman rumpu raikaa.

— — —
ja voiton torvi haudoillamme raikaa!"

Selvä ennustus siitä, mikä on edessämme, ja miten totta joka sana. Voidaan tietysti heti sanoa: sattuma, jokainenhan näki, mihin oltiin menossa. Kysyn kuitenkin, moniko näki, että taustalla sitenkin on oleva voitto, vapaa isänmaa?

Entäpä sitten runo "Laulu vieraalla rannalla": Miehät soutavat myrskyn myötä pakoon heitä muka kaltoin kohdelleesta isänmaasta.

"He soutivat hammasta purren
vain henkensä menoa surren
ja kiroten synnyinmaan.

— — —
Vesi roiskui kasvoja piesten.
Mut huulilta jäyhään miesten
soi laulu synnyinmaan".

Hän ennusti jo kauan ennen sotaa senkin, että veri tulee olemaan vettä sakeampaa, kuten se myös oli! Sama profeetallinen näkemys.

Kuten Kauko Kare aivan oikein mainitsee, kävi Yrjö Jylhä jo silloin valtavaa kamppailua sydämesään: toisaalta hänen miehisiytensä ja vaistomai-

nen viehtymyksensä soturin kuolemaan, toisaalta syvä inhimillisyys ja turhan glorian pelko. Vastakohtia aivan kylliksi.

Kare on kuvannut tämän erittäin hyvin kirjassaan.

Jylhä oli silloin usein synkkä ja vaitelias, mutta se ei ollut pelkoa sanan varsinaisessa mielessä, se oli vastuun taakan painoa.

Kuten hän runossaan "Enemmän" sanoo, hän halusi olla enemmän kuin oli ja samalla pelkäsi sitä. Soinin komppanian miehet muistavat vieläkin, miten hyvin hän pystyi tavallisen pelkonsa salaamaan.

Aiheeton tai liian kalliisti ostettu kunnia ei tullut koskaan hänen mieleensä. Mutta silloin kun oli toimittava, hän myös toimi kylmästi harkiten, vaikka "tuliryöppyyn tunnottomasti menen se helppompi ois" -ajatus varmasti joskus olisi ollut hänelle mieluisampi.

Hän eli päällikkönä täysin myöhemmän runonsa mukaan:

"Vaun rinnalla tuntomme tuomion,
muu kunnia meille on arvoton.
Katinkultaa kiitos ja maine."

Hän kärsi omien tuskiensa ohella miestensä kärsimykset ja vielä kauan sodan jälkeenkin hän pohti, olisiko voinut siinä ja siinä tilanteessa toisin menetellen säästää sen ja sen. Usean kerran hän "tunnusti" sortaneensa mm. minua tehtävien jaossa antamalla muka minulle enemmän vaikeita tehtäviä kuin muille. Itse en ollut huomannut mitään selaista, ja hän ilahtui, kun vakuutin, etten ollut koskaan edes ajatellut moista.

Hänen halunsa olla tekemättä kenellekään vääryyttä aiheutti hänen käskynantotekniikassaan silloin tällöin toisarvoisissa tilanteissa perusteellisen harkinnan tuomana hidastelua, joka oli joskus piinallista.

Vaikeissa tilanteissa sitä ei koskaan ilmennyt. Silloin olivat ohjeet lyhyet, nopeat ja selvät.

Sanoin hänelle kerran leikilläni:

— Kuules, Petöfi!

Hän tarttui siihen ja sanoi:

— Niin, tahtoisin olla Suomen Petöfi!

Petöfi sai sankarikuoleman, mutta ehti sitä ennen tulla kuuluksi myös runoilijana. Vain pieni kohtalon oikku, niin Yrjö Jylhälle olisi käynyt samoin.

Jylhän sodankäynnistä ovat hänen esimiehensä antaneet varauksetta kiittävän lausunnon. Sellaista ei olisi antanut ilman todellista syytä Taipaleen "Vanha Herra", eversti Armas Artturi Kempin. Sen tietää jokainen, joka on Kempin tuntenut.

Kareen kirjasta ilmenee tämän lisäksi olennaisiin Yrjö Jylhän tavoista käsitellä miehiään. Yksityiseikkoja olisi paljonkin, mutta ne vain tukevat pääasiaa.

Hän oli ehdoton auktoriteetti upseeriensa ja miestensä silmissä, ja siihen asemaan pääsee vain mies,

Talvista kauneutta sodan päivinä

joka todella on mies ja persoonallisuus. Hänen ei koskaan tarvinnut korostaa itseään, sehän on vain heikkojen persoonallisuuksien tarvitsema keino. Hän vain oli ja vaikutti olemuksellaan!

Ei hän sallinut puhua myöskään runoudestaan. Se oli taakse jäänyttä elämää. Pari kertaa kävi niin, että eräät henkilöt halusivat loistaa runouden ja taiteen tuntemuksellaan hänen seurassaan. Tapauksen jälkeen Yrjö oli suorastaan myrkyllinen, ja asianomaiset tuskin pitäisivät Jylhän silloisista lausahduksista. Hän pyrki silloin olemaan vain soturi ja ansioitumaan vain kentällä.

Mainitsin jo, että Yrjö Jylhä kärsi erikoisesti tappioista. Runo "Niin vaikea" oli hänelle totisinta totta, ja luulen, että miltei jokaisella johtajalla on ollut sama tuska sydämessään lähettäessään sodan aikana miehiään tuleen, josta vain osan tietää palaavan.

Eikö kenenkään johtajan sydämeen pistä, kun lukee runoa "Rynnäköön jälkeen"? Eikö tule muistoja niistä kärsimyksistä, joita meillä oli taistelun jälkeen, kun laskimme tappioita?

Ken meistä ei "Maaliskuun päivää" lukiessaan muistaisi sitä ahdistusta, mikä oli mielessä lepuvuoron jälkeen eteen siirryttäessä. Eiköhän vain itsekukin ole joskus hengessään ajatellut, kuten runoilijakin:

"Mikä vartookaan mua tuolla.
Ohi jospa se kaikki jo ois."

Ja kuitenkin: Eteen mentiin ja taisteltiin!

Muistan elävästi, miten jouduttuani Talvisodan lopulla sairaalaan olin alinomaisessa tuskassa, kun en tiennyt, miten muut lähtiessäni eloon jääneet voivat. En ollut suinkaan ainoa. Pahimminkin haa-

voittuneet seurasivat omien kärsimystensä lomassa, mikäli olivat tajuissaan, jotkut houreissaankin, miten käy rintamalla. Tiesimme joukkojen hupenevan päivä päivältä. Mutta rintama kesti.

Runo "Sairaalassa" kuvaa tällaista loppuun-astialttiutta.

"Kaivo"-runo lienee eräs "Kiirastulen" tunnetuimmista. Aseveljeyden korkeaveisu ja kaiken lisäksi tosipohjainen. Samanlainen on myös runo "Viimeinen virsi". Sortuvassa korsussa kaatui muiden mukana myös vänrikki Kalliala, joka oli pappi neljännessä polvessa.

Runohan ei ole virsi, vaan rukous.

Kun luemme "Toivomuksia"-runon säkeitä, löydämme sieltä itsemme varsin helposti. On eloonjäämisen toivoa, rauhan toivoa mistään välittämättä, kuoleman väsymystä, siis aitoihinimillisiä toiveita vailla suuruutta.

Viimeinen mies toivoo vain:

"että kestää voisin ja taistella, kunnes meidän on voitto, ja kaatua, jos sitä vaatii voitto."

Näitä miehiä oli paljon. Eivät he osanneet sanoa periaatettaan noin kauniisti ja ytimekkäästi, mutta he elivät sen. Valtaosa heistä nukkuu nyt kirkko-
maissa tai kentällä, voittajina.

"Ei kysytä nyt mitä maksat,
jos pitää saat, mitä velon.
Nyt kysytään vain miten jaksat
sinä voittaa Pelon."

Niin, "Ahnaat haudat" runossa on tuollainen kolmas säkeistö. Kahdeksaantoista sanaan sisältyy joskus tavattoman paljon!

Ei pelko ole mitään ihmeellistä, ei edes häpeällistä, mutta pelon voittaminen on jotain suurta. Siinä ei auta raha eikä maallinen mammona. Jotain vallan muuta on oltava omaisuutena pelkoa vastaan.

On muuten merkille pantavaa, että taaskin Jylhä yhä uudelleen puhuu voittamisesta.

Haluaisin nähdä, miten muuten voitaisiin suuri inhimillinen murhenäytelmä kuvata niin tiiviisti ja samalla vakavasti, kuin Jylhä on tehnyt runossaan "Kohtaus metsässä", etenkin sen huipennuksessa, viimeisessä säkeistössä:

"Niin kohtaavat toisiaan länsi ja itä,
niin kohtaavat ihmiset toisiaan.
Vain toinen muistelemaan jäi sitä,
ja toista jossakin kaivataan."

Kuinka paljon sisältyykään näihin säkeisiin ja varsinkin viimeiseen säkeeseen? Sotalesket ja sotarovot sen ainakin tajuavat.

Yrjö Jylhä oli itse se toinen, ja kohtaus sattui Terenttilässä sodan loppuvaiheessa.

Ehkä korkeimmalle inhimillisessä suuruudessa nousevat kuitenkin "Vain vartio valvoo" runon loppuosan säkeet:

"Tulit liian myöhään — he tekivät sen,
mikä tahraa pyhintä ihmisyyttä,
— — —

Tulit liian varhain, se kesken on,
mikä heidän on tehtävä loppuun asti."
— — —

He tekivät rikoksen ihmisyyttä vastaan, mutta pesivät sen pois uhrivalmiilla isänmaanrakkaudellaan, teoista suurimmalla, joka "kruunaa ihmisen keuneimman."

Minulle sanottiin kerran, kauan sitten, että "Pyhä yö" on suorastaan rienaava. Joukossa oli mm. pari pappiakin.

Kun lukee Palolammen "Kollaata" tai muita Talvisotaa kuvaavia teoksia, käy niistä erikoisen selvästi ilmi se harras ja ilmeisesti varsin tosipohjainen uskonnollisuus, joka elähdytti Talvisodan miehiä.

Sitä taustaa vasten katsottuna runo on mitä yle-
vintä kerrontaa, ja sanat:

"Monta paimenta parrakasta
lumessa valvoi ja vartioi . . ."

ovat mitä totisinta totta ja niiden sisältö mitä va-
vaiduttavin.

Nämä muutamit hajanaiset sitaatit ja mietelmät lienevät tuoneet esiin muutamia erikoispiirteitä Jylhän runoudessa. Eräs niistä on voitonusko. Toinen on taistelutahto loppuun asti. Yhdessäkään runossa ei ole kertaakaan väistytty oikealta tieltä: kestää tai kaatua. Kuvaavat ovat runossa "Väsyneet taistelijat" Jumalan sanat:

"Mun sotajoukkoni on päällä maan,
ken luopuu aseistaan, en häntä tunne.
Kun aamu koittaa, jatkuu taistelunne."

Kaikki nämä säkeet on kirjoittanut mies, joka kuitenkin toisaalta oli ennenkaikkea syvästi inhimillinen ja kärsi toistenkin kärsimyksissä ei vain omissaan. Aseveljeys oli hänelle jotain suurta ja aina kestävä. Tämän vuoksi olen minä häntä aina ihaillut!

Yrjö Jylhä valmisteli myös kertovaa runoelmaa, kait lähinnä Talvisodasta. Aluksi hän pohti sitä paljon, myöhemmin yhä harvemmin, mutta vielä vuosi sitten syksyllä asiasta puhuttiin, vaikka jo oli selvää, ettei se koskaan tule näkemään päivänvaloa.

Uskon, että näin oli parempi. En näet usko, että Yrjö Jylhä olisi uudella teoksellaan yltänyt "Kiirastulen" tasolle. Hän oli lyyrikko, tuskin kertoja. Kertova runous on lisäksi usein liian ajankohtaista ja henkilökuvaus vain vaivoin saavuttaa myös yleis-
pätevyuden.

Kenties kohtalo halusi säästää häneltä epäonnistumisen nöyryytyksen. Yrjö Jylhä on poissa, mutta "Kiirastuli" on tallella! Se tuo aina mieleen itsenäisyytemme ajan ylväimmän saavutuksen: Talvisodan hengen. Ja sitä henkeä me juuri nytkin kiipeästi tarvitsisimme.

Vuonna 1555 käydyin Joutselän taistelun muistomerkki vanhan rajan pinnassa

TOIVO V. LIPPONEN

MAINILAN LAUKAUKSET

MARRASKUU 1939. Harmaata. Pilvet roikkuvat puiden latvoissa. Illat ja yöt ovat pilkkopimeitä.

Rajalla, Leningradin — Kivennavan — Viipurin maantien vieressä kohoaa pieni, kivistä rakennettu pyramidi. Joutselän taistelussa ammoiden kaatuneiden suomalaisten muistolle pystytetty.

Historia on toistunut. Muistomerkkin vierellä on jälleen suomalainen asema, konekivääriasema, — vastapäätä Neuvostoliiton puolella olevaa Mainilan kylää. Paljon ei rajan toisen puolen tapahtumista tiedetä. Sen verran kuitenkin, että rajalle sieltä virtaa loputtomasti sotavoimia.

Suomen joukot pysyttäytyvät kaukana rajasta, ns. pääpuolustuslinjalla. Yksikään tykki ei etene ampumamatkan päähän.

Vain yksi jääkäripataljoona, parilla rajakomppaniolla vahvistettuna, puolustaa todennäköistä päähyökkäystietä. Jos myrsky nousee, on täysin varmaa, että Mainilan suunnalta vyöryy vähintään divisioona, ehkä enemmänkin, tykistöön ja ilmavoimiin vahvistettuna.

Divisioona hyökkää — pataljoona puolustaa. Ilman kenttätykistöä, ilman panssarivaunuja, ilman lujasti linnoitettuja asemia. Ajatukselle voi hymyillä,

nauraakin. Kivennavalla ei silloin naurettu, mutta ei liioin itkettykään!

Valmistauduttiin pahimman varalle, mutta uskottiin parempaan.

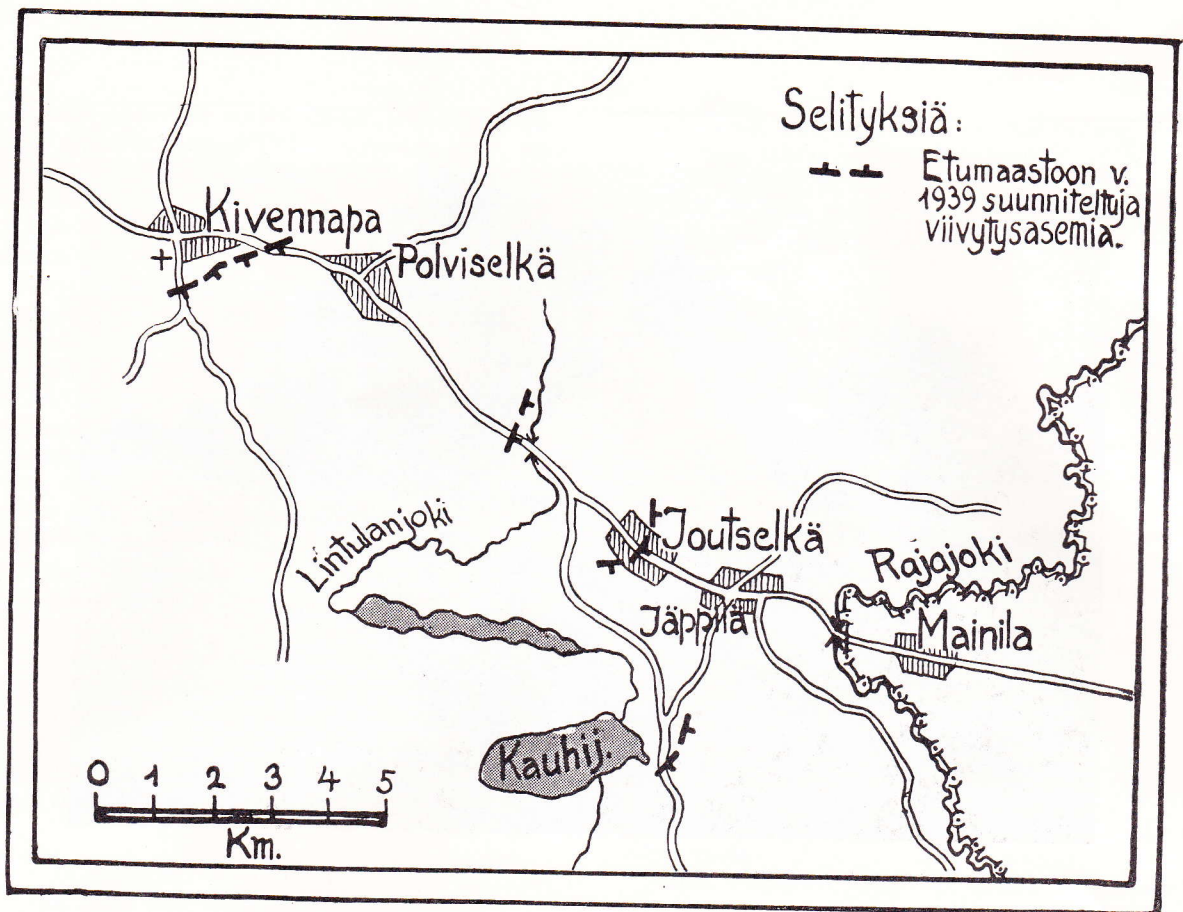
Eräänä toivottoman harmaana päivänä pamahtaa seitsemän kertaa rajan takana Mainilan kylässä. — Mitäpä se meitä liikuttaa, antaa paukkua. Kenttävartiön päällikkö vilkaisee kuitenkin kelloa, tarttuu kynään ja kirjoittaa kellomäärän vartiopäiväkirjaan.

Hiljaiselo jatkuu. Sataa lunta. Majoitustaloissa lueskellaan, loikoillaan, pelataan korttia. Kunnes — äkkiä kuin salama yössä — kajahtaa eetterimerestä Molotovin ääni:

— Suomalainen kenttätykistö ampunut Mainilan kylään seitsemän kranaattia — — —.

Jähmettynyt kysymys, kivettynyt tyrmistys leviää Kivennavan tien viivytysjoukkojen miesten kasvoille. Tuntuu kuin aika pysähtyisi. Ja sitten, sitten puhkeaa myrsky suomalaisen jääkäripataljoonan suoraselkäsiten miesten mielissä. Loukattu oikeudentunto kuohuttaa verta, tuntuu kuin miesten ilmeistä purkautuisi alkuvoimainen raivo.

— Vai ammuttu! — Tykillä! — Suomesta!

Lokakuusta lähtien ei ole edes yskitty Kivennan kirkon eteläpuolella!

Sataa yhä lunta. Tuiskuttaa. Saapuu hallituksen lähettämä tutkimuskomissio.

Tykkikomppanian vääpeli, hiljainen, pieni mies, istuu kuluneen pöydän ääressä.

Koputetaan. Ovi aukeaa. Everstiluutnantti ilmestyy oviaukkoon.

— Päivää, vääpeli. Tekö ne seitsemän laukausta ammutte?

— Päivää, herra eversti. Niitä laukauksia ei ammuttu meidän aseillamme.

— Missä on komppanianpäällikkö?

— Harjoituksissa, herra eversti.

— Entä miehistö?

— Harjoituksissa päällikön johdolla, herra eversti.

— Missä ovat raskaat aseet?

— Halkovajassa, herra eversti, mutta kinos oven edessä on ainakin metrin korkuinen.

Everstiluutnantti hymähtää.

— Vai niin. Missä ovat ammuksiset?

— Samassa vajassa, herra eversti.

— Entä ammuskirjanpito?

— Tässä, herra eversti.

Samalla hetkellä saapuu komppania harjoituksista.

Sähköisiä käskyjä seuraa:

— Minä kuulustelen komppanianpäällikköä, kapteeni M. aliupseereita ja luutnantti J. miehistöä. Ei mitään yhteyttä ryhmien kesken!

Turhaa touhua. Ei niillä aseilla ollut ammuttu, — eikä muillakaan suomalaisten aseilla. Ja miten olisikaan! Eihän edes rajavyöhykettä ollut pientä kaistaa lukuunottamatta evakuoitu, kouluja ei lopetettu, ei siirretty armeijaa lähemmäksi rajaa. — Ammus ei lennä rajan yli salaa, sen tietää jokainen sotilas.

A. D. 1939 ei Kannaksella vihattu Venäjää. Rajan kansa oli suvaitsevaista. Se antoi jokaisen elää omalla tavallaan, mutta se tahtoi myös itse elää rauhassa omine tapoineen ja tottumuksineen. Se oli Kannaksen huviloiden loistoaikoina oppinut tuntemaan venäläisen ihmiseksi, jonka kanssa hyvin voi tulla toimeen. Siksi se ei uskonutkaan vihaan eikä sotaan.

Kun Polviselän kylässä 30. 11. 1939 heräsin tykistötuleen, laskin vanhana tykistömiehenä, että äänessä oli korkeintaan 10 patteria. Olihan sitä siinäkin — rautaa ilmassa —, mutta suurvallon tykistökeskityksenä erään päätien suunnassa se tuntui heikolta. Jos se olisi ollut lähellekään sitä suuruusluokkaa kuin 9.—10. 6. 1944, on melkein varmaa, etten näitä rivejä nyt tässä kirjoittaisi. Enkä ehkä kirjoittaisi muutenkaan, ellei silloinen puolustusvoimain ylijohto olisi antanut käskyä rajavyöhykkeen miinoittamisesta.

Tuo miinavyöhyke —, se pelasti lukemattomien miesten elämän, pysähdytti ajaksi panssarit ja antoi vähäiselle viivytyksjoukolla mahdollisuuden irtottautua — melkeinpä tappioita. Oli vihollinenkin outo, mutta pian se oppi, ja jo Summassa näkyivät leijonankynnet.

”KANSAN TAISTELI”-JULKAISUN PYRKIMYKSENÄ ON TÄYDENTÄÄ VIRALLISTA SOTAHISTORIAAMME

PUOLUSTUSLAITOKSEN Sotahistoriallinen toimisto on viime sodan lopulla laatimiensa ja marsalkka Mannerheimin hyväksymien suuntaviivojen mukaisesti julkaissut kuluneina vuosina sotahistoriaa nimellä ”Suomen sota 1941—45” Kivi-yhtiön kustantamana*). Teoksesta on jo ilmestynyt useita osia, ja nyt jouluksi on ilmestynyt seitsemäs osa, joka kuvaa Karjalan kannaksen sotatoimia 1944. Tässä historiassa annetaan asiallinen ja objektiivinen kuvaus armeijan korkeimpien johtoportaiden toiminnasta lähtien pataljoonien sotatoimia myöten. Kun komppanioiden ja sitä pienempien yksikköjen toimintaan ja pikkutaktikkaan saakka ei selostajien käsittely ulotu, niin tästä tekstistä eivät vielä yleensä kuulu miesten huudot, eivät aseiden pauke ja jylinä eikä panssarien kalina, ei näy maan myllerrys tykistökeskityksissä, eivät hikisten ja nokisten joukkojen syöksyt asemista toiseen eikä yksityisen miehen jännittynyt kamppailu panssari-nyrkkeineen teräshirviötä vastaan.

Julkaistu historia on periaatteensa mukaisesti siis hyvin asiapitoisella tasolla olevaa luettavaa. Sitä voisi jokin lukija sanoa kuivaksi, ja kenties vain ammattisotilas tutkii sitä jännittyneenä ja mielenkiintoa tuntien. Historia perustuukin yksinomaan sodanaikaisiin asiakirjoihin ja komentajien antamien haastattelutietojen keskinäisiin vertailuihin. Miltään osalta ei sillä tietysti ole lähteenä kirjallisuutta. Se on tarkoitettu eräänlaiseksi perushistoriaksi, joka mahdollisimman suuressa määrin vastaisi totuutta ja selvittäisi, miten kaikki todella tapahtui. Siinä ei siis lähdetä myöskään esittämään mitään jälkiviisauksia, ei myöskään arvostelemaan suoritettuja tekoja, ei pohtimaan joukkojen komentajien toimintamahdollisuuksia eri tilanteissa eikä heidän mahdollisia erehdyksiään tai tekemättä jättämiään tehtäviä. Nehän onkin paras tehdä sitten, kun tapahtumat on syineen ja seurauksineen tunnollisesti ja perin pohjin tutkittu ja sittenkin mieluummin sota-korkeakoulututkimuksina. Ilman tätä saattaa syntyä harhaan johtavaa niin ylemmän kuin alemman päällystön syytelyä ja siten helposti perusteettomia loukkauksia miehiä kohtaan, jotka kussakin tilanteessa ovat kuitenkin yrittäneet inhimillisesti katsoen parhaansa. On sanottava, että meillä on jo

yrittänyt syntyä sekä repivää väittelyä eräistä sodan tapahtumista ilman että kaikki olisivat niihin riittävästi perehtyneet, kuin myöskin pahoin pintapuoliseksi jäänyttä ”sotahistoriamaista” kirjallisuutta.

Valmistuvan suurteoksen päämääränä on siis selostavan eli referoivan kuvauksen luominen sodasta siten, että saavutettaisiin siitä mahdollisimman virheetön, tyhjentävä ja monipuolinen esitys. Täten saadaan tehdyksi ikään kuin runkohistoria, jonka varaan voi rakentaa toisia sotahistoriallisia ja sotatieteellisiä tutkimuksia.

Kokemuksesta on kuitenkin sanottava, ettei tunnollisin ja objektiivisinkaan työ vielä vie täydelliseen tulokseen, silloin kun esityksen teksti on ensi kertaa raivattavana, ilman mitään ennen tutkittua aineistoa, ikään kuin koskemattomasta korvesta, kymmenien kilometrien pituudelta Sota-arkiston hyllyille kootuista asiakirjanipuista. Syitä tietojen puutteellisuuteen voi olla monenlaatuista. Sotatoimien aikana saattoi mm. arkiston osia joutua vihollisen käsiin tai tuhoutua ilmapommituksissa, tykistötulussa, tulipaloissa taikka hävitä muulla tavoin. Asiakirjoja saattoi eksyä yksityisten haltuun jäädessä toimittamatta arkistoon esim. tarkoituksella itse ryhtyä kirjoittamaan muistelmia. Suurimpana syyinä arkistoaineiston heikkouteen ovat kuitenkin puutteellisesti hoidetut sotapäiväkirjat liitteineen.

Sotapäiväkirjoihin, jotka jaetaan sodassa kaikille yksiköille komppanioista ja erillisistä joukkueista sekä näitä vastaavista lähtien, on kiinnitetty ohjeet niiden pitämisestä. Kaikista määräyksistä ja ohjeista huolimatta ovat sotapäiväkirjat jääneet harvoja poikkeuksia lukuunottamatta hyvin puutteellisiksi. On tietysti käynyt niinkin, että kuta enemmän on tapahtunut, sitä kiireempää on ollut ja sen vähemmän on ehditty tarvittavia kirjallisia tehtäviä täyttää. Eräissä rykmentissä taaas oli koetettu viikkomääriä kirjoittaa kaikki seikat päiväkirjoihin, mutta kiireellisyyden seurauksena niin epäselvällä käsialalla, että mokomasta hieroglyyfistä ei saa jälkepäin selvää. On lukuisia päiväkirjoja, joissa mainitaan, että komentaja lähti ja komentaja saapui, mutta mistään ei selviä, kuka hän oli, sillä varsinkin pataljoonissa he usein vaihtuivat. Myöskään ei selviä, mitä tuo komentaja muuta teki. Mainittakoon, että esim. tilannearvoste-luja, suunnitelmia, päätösten perusteluja ei näe sotapäiväkirjoissa juuri missään, vaan saa näissä asioissa tyytyä annettujen käskyjen alkulauseisiin,

*) Suomen Sota 1941—45, 7. osa. Venäläisten suurhyökkäys Karjalan kannaksella kesällä 1944. Kirjoittanut eversti Eero Kuussaari.

VUODEN PÄÄTTYESSÄ

mikäli sellaisiakaan on laadittu. Yleensä eivät sotapäiväkirjat sisällä paljon mitään kaikesta siitä, mitä niiltä vaadittaisiin. Myöskin pataljoonaa pienempien yksikköjen päiväkirjat ovat sisällöltään erittäin laihoja.

Tähän lisättäköön, että sodan aikana käyttivät varsinkin korkeimmat johtoportaat hyvin yleisesti puhelinta ilmoitus- ja tiedoitus toiminnassaan ja käskyjen antamisessa. Myöhemmin on osoittautunut, että tästä koitui varsin vähän satoa sotapäiväkirjoihin. Toiset käskyt tosin vahvistettiin jälkepäin kirjallisesti. Olipa sellaisiakin tärkeillä paikoilla olevia johtajia, jotka kieltäytyivät antamasta sotapäiväkirjaan mitä tärkeimpiä tietoja suunnitelmistaan ja päätöksistään.

Edellä olevasta huomataan, että yksin asiakirjojen perusteella luodut sotahistorialliset kuvaukset kaipaavat sotatoimissa mukana olleiden tarkkailua ja epäilemättä täydentäviä sekä mahdollisesti myös korjaavia selityksiä. Kun "Kansa taisteli"-julkaisun toiminta kohdistuu kaiken sen valaisemiseen, joka kuvaa kansamme taistelua sodissamme, se on täten valmiina kaikin puolin tukemaan sotahistoriamme tutkimusta. Asialliset ja ehdottomasti totuutta vastaavat selostukset kaikenlaatuisista tapahtumista, kertomukset huomattavista tai vähäisemmistä operaatioiden ja taistelujen vaiheista, usein mielenkiintoiset, lyhyetkin tapahtumakuvaukset, tosijutut ja erilaiset selvitykset tapahtumien syistä ja seurauksista jne. ovat palstoillamme julkaistuina omiaan lisäämään historiallista lähdeaineistoa sekä kasvattamaan yhä enemmän harrastusta kansamme kunniaikkaiden sotavaiheiden tutkimiseen ja kuvaamiseen. seen.

Pataljoonaa pienempien yksikköjen vaiheiden puuttuminen virallisesta historiastamme on myös asia, johon julkaisumme haluaa ulottaa huomionsa. Kun näiden yksikköjen puitteissa vasta sotahistoria alkaa ikään kuin elää pikkutaktillistenkin taistelukenttien avautuessa kuvattaviksi näyttämöiksi, saadaan niitä koskevien kuvausten avulla kuivempaan operatiiviseen elämään lihaa ja verta sekä enemmän henkeä ja näkyvää voimaa.

Kenraaliluutnantti K. L. Oesch on julkaisumme ensimmäisessä numerossa erittäin painokkaasti puhunut siitä, miten meillä on edessä laajoja tehtäviä sotiemme miesten tekoja valaisevien kertomusten täydentämiseksi. Suoritetaan mitä arvokkainta työtä tallettamalla ja julkaisemalla totuuden mukaisia kuvauksia satojen ja tuhansien rohkeiden miesten, uhrivalmiiden ja neuvokkaiden taistelijain sekä pienten taisteluryhmien sankariteoista, jotka monasti vaikuttivat ratkaisevasti sotatoimien kulkuun. Ei ole kysymys vain niistä, jotka ansioistaan palkittiin erikoisilla kunniamerkeillä. Armeijan riveissä oli lukematon joukko vaatimattomia miehiä, jotka pelkäämättöminä ja velvollisuudentunnon elähdyttäminä uhrautuivat isänmaan puolesta tekoihin, jotka kuuluvat historian näkyville lehdille kertoakseen nouseville polville puolustustahtoisesta kansasta, joka kärsi ja taisteli ja palkittiin maansa ja kansansa pysyvällä vapaudella.

"KANS TAISTELI — miehet kertovat" päättää tässä numerossaan ensimmäisen ilmestymisvuotensa ja pyytää saada kiittää kaikkia ystäviään, lukijoita ja ilmoittajia, siitä suuresta mielenkiinnosta ja tuesta, jota he ovat lehteämme kohtaan sen alkutaipaleella osoittaneet.

Lehtemme ainoana ohjelmalla on koota talteen ja julkaista niin suuressa määrin kuin mahdollista kuvauksia sotiemme tapahtumista sellaisina kuin ne todellisuudessa olivat, on kertojana sitten tavallinen rivimies tai korkeimpaan päällystöön kuuluva henkilö. Meillä ei yksinkertaisesti ole varaa emmekä me saa jättää kokoamatta näitä muistelmia. Me olemme ne velkaa tuleville sukupolville. Sotiemme tekoja koskevat kuvaukset ovat useimmiten hyvin koruton kertomaa, mutta niihin kätkeytyy valtava määrä yksityisten miesten ja ryhmien sankaritekoja, uhrautuvaisuutta ja epäitsekyttä, rohkeita suunnitelmia ja niiden päättävistä toteuttamista. Näitä tekoja kuvattaessa ei tarvita mielikuvitusta, riittää, kun kerrotaan asiat yksinkertaisesti vain siten kuin ne tapahtuivat.

Nyt käsillä oleva numero on lehtemme neljäs. Jokaisen numeron ilmestymisen jälkeen on toimitus saanut ilokseen kokea, että lehtemmekaltaista julkaisua on odotettu. Toimitus tahtoo nyt tässä osoittaa nämä tyytyväisyydenilmaisut lehtemme avustajille, jotka ovat kertoneet kokemuksistaan lukijakunnallemme.

Ensi vuonna tapaamme lukijamme useammin kuin kuluvana vuonna. Ilmestyyhän "Kansa taisteli — miehet kertovat" silloin kerran kuukaudessa, kuitenkin niin, että kesä-heinäkuun ja marras-joulukuun numerot ilmestyvät kaksoisnumeroina. Lehden toimitus uskoo ja on varma siitä, että lehden sisältö pystyy tyydyttämään jo nyt huomattavan suureksi kasvaneen lukijakunnan vaatimukset ja toivomukset. Tätä uskoa tukee myöskin niiden kymmenien kilpikirjoitusten taso, jotka jo tätä kirjoitettaessa — kaksi viikkoa ennen kilpailuajan päättymistä — ovat ehtineet toimitukselle saapua.

"Kansa taisteli — miehet kertovat" esittää siis vielä kerran parhaat kiitoksensa jokaiselle, joka uutta lehteämme on jossain muodossa päättymässä olevana vuonna muistanut. Lehti on varma siitä, että se ensi vuonna jälleen tapaa jokaisen kuluvana vuonna saamansa lukijan.

Toimitus

V. ARRELA

„LUKEKAA SOTILAS- PASSISTA VALAN- KAAVA!”

Siihen aikaan, kun vielä oltiin aseveljiä

TOIMINTAMME Sallan suunnalla päättyi. Divisioonaamme odottivat uudet tehtävät. Painopiste Sallan ja Kiestingin suuntien välillä vaihteli, ja nyt näytti vaaka kallistuvan Kiestingin eduksi. Sinne suuntautui kulkumme.

Pitkä, yksinäinen ja kylmä oli matka kohti uutta rintamanosaa. Kuusamon Määttälänvaarassa yöpyi se kuljetuksen osa, missä minäkin olin myötä. Olin joskus kuullut puhuttavan tämän seudun kotieläimistä — russakoista — ja sain omakohtaisesti kokea, että puheet olivat tosia. Rusakoiksi olisin itse niitä mielelläni kutsunut.

Tässä samassa kylässä jouduin ensi kerran toteamaan sen jyrkän aste-eron, joka vallitsi ”Wehrmachtin” ja poliittisten SS-joukkojen välillä. Samaa kylään oli majoittunut tavallista jalkaväkeä, mutta kun kylään ajoi SS-joukkoja, niin heille oli luovutettava talot majoitukseen ja etsittävä suojaa ulkorakennuksista. Me suomalaiset joukot saimme vielä tässä vaiheessa tyden rauhan.

Olomme Kiestingin Lohilahdessa jäi lyhyeksi. Ilmeisesti se sodan jälkeen paljon puhuttu ”Muurmannin radan ongelma” ei ottanut tämänkään painopisteen muutoksen avulla ratketakseen, ja rykmenttimme sai käskyn siirtyä Ristijärvelle lepoon ja muodostettavaksi uudelleen prikaatin rungoksi.

Kuljetus tapahtui saksalaisilla ajoneuvoilla. Itse jouduin johtamaan erästä kuljetuksen osaa. Kun tietoni Kiestingin kaupungista supistuivat vain läpikulkumatkalla saatuun kuvaan, en arvannut mitä tein pysäyttäessäni kuljetuksen ryhmittymistä varten erään kolhoosinavetan eteen. Ihmettelin vain, että kova kiire miehillä näyttää olevan lämmittelemään, mutta sitäkin pidin luonnollisena toimenpiteenä talvipakkasessa. Asia selveni vasta sitten, kun navetasta alkoi siirtyä epäilyttäviä paketteja kohti kuljetusautoja. Tapahtunut oli se, mikä asiaan kuuluikin suomalaisen kohdatessa saksalaisen kenttäkanttiin, sillä se tässä navetassa sijaitsi. Otaksuttavasti Saksan armeija sai tässä hyvin läm-

mittäviä sukkapareja, saappaita ja karvalakkeja ja ehkä niillä pelastettiin muutama saksalainen kenttämestereistä, sillä juuri näihin aikoihin luettiin Hitlerin päiväkäsky, jossa ilmoitettiin, että jokainen paleltuu omalla vastuullaan ja siitä seuraa rangaistus.

Suomen armeija taas hyötyi vaihtokaupasta siten, että vilustumistapauksia ei tämänkään kuljetuksen jälkeen lainkaan ilmennyt, joskin oli todettavissa, että punasilmäisiä sotilaita oli tavallista runsaammin. Mutta tämä kai johtui siitä, että kuorma-autoissa oli vain tilapäiset suojat, jotka eivät paljontaan auttaneet tuulta ja vetoa vastaan.

Auto, missä minä lähettiryhmän kanssa matkustin, oli 8-hengen saksalainen tykinvetovaunu. Ei mikään lämmin laitos sekään. Kuljettajana oli hyvin väsynyt "Wehrmachtin" mies. Tiedustellesani hänen kotipaikkaansa ilmeni, että hän oli Elsassista kotoisin oleva leipuri, joka oli opetellut ajamaan autoa täällä Suomessa. Lisäksi hän valitti olevansa väsynyt ja uninen.

Hyvässä tarkoituksessa koetin auttaa häntä ja annoin kulauksen kenttäpulloni rommissällyksestä. Virkistys autoikin sen verran, että ennen Suomussalmee ajomme suoralta tieltä ojan yli syvälle metsään, kunnes pysähdyimme vahvan petäjän kylkeen.

Auto meni niin syvälle kinokseen, ettei sitä miesvoimin kannattanut yrittääkään saada tielle. Odotimme seuraavaa samanlaista vetovaunua, joka pian saapuikin. Seurasin saksalaisten toimia, enkä tämän jälkeen lainkaan ihmetellyt sitä, että saksalaisten korjauspajoilla oli niin paljon työtä.

Takimmainen vaunu ajoi metsään menneen vauunun lähelle. Pitkä sinkkivaijeri kiinnitettiin vauunumme ja loput jätettiin löysille. Ei siis tehty kuten meikäläiset, että sinkki vedetään hiljaisella vauhdilla kireälle. Ei, tässä jätettiin mahdollisimman paljon löysille ja vetävä vaunu otti sitten niin lujan vauhdin kuin suinkin sai ja "rytkäämällä" yritti irrottaa vedettävää. Irtsihan siitä aina jotakin, muttei auto itsessään liikkunut paikoiltaan ennen kuin saimme opetettua suomalaisia tapoja.

Seurasin tässäkin, kuten monesti aikaisemmin ja myöhemminkin, mitä vaikeuksia tasaisilla mailla ajamaan tottuneilla kuljettajilla oli voitettavanaan ennen kuin oppivat raskaassa lastissa ajaessaan esimerkiksi suomalaisen tavan vaihtaa mäessä. He vedättää kituuttivat suurimmalla vaihteella mäessä, kunnes kone sammui. Sitten vedettiin jarru päälle ja jäätiin odottamaan suomalaisia. Pysyttiin mäessä, jos jarru piti, ja tultiin mäkeä alas ojaan, jos jarru oli kulunut, kuten useimmiten oli.

Matkamme päättyi Ristijärvelle käytyämme vielä ennen sitä melkoisella kolinalla Suomussalmen postiparakin seinässä. Senkin kestivät sekä parakki, auto että myös me kuljetettavat.

Ristijärvellä siirrettiin vanhimmat ikäluokat kotitöihin ja prikaatimme muodostettiin nuorista miehistä.

Kainuu jäi taaksemme vaaran huipulla olevine kylilineen. Suuntana oli tällä kerralla Rukajärvi. Saavuimme Tsirkka-Kemin varteen Ontrosenvaaran

kylään prikaatin majoitustiedusteluryhmän johtajana.

Täällä Rukajärvellä meidänkin muonistamme jäivät pois ranskalaiset pihvipurkit, unkarilainen paprikalla maustettu tomaattisose, italialainen kirsikkamarmelaadi, norjalaiset kalasäilykkeet, japanilaiset sikaarit ja muut kansainväliset herkut puhumattakaan saksalaisesta v. 1936 leivotusta kesto-leivästä, jota tarjottiin valmiiksi viipaloituna stanniolipaperiin käärittynä. Tämä leipä muuten lopui pian, ja kun viljatilanne Saksassa huononi, niin otettiin propaganda avuksi ja todistettiin, että täysjyväleipä on terveellisintä.

Saksalainen armeijan muonituslista sisälsi muistaakseni 200 nimikettä juomat mukaanluettuina. Muona oli hyvää, joskin tavalliselle suomalaiselle monissa tapauksissa outoa.

Hienot roquefort-juustotynnyrit viskottiin metsään ja manattiin, ettei me valmiiksi homehtunutta syödä. Samoin avattaessa kilon kaalisoppapurkkia kaivettiin puukon kärjellä esiin lihapalat ja loput heitettiin metsään kiroten, että lehmän ruuat on erikseen ja ihmisen toiset.

Kun Rukajärvellä siirryttiin Suomen armeijan hernejauhekeiton ja ohrasuorimolihasopan pariin, niin useastikin tuli mieleen se monesti suuri tuhlavuus, mikä vallitsi eritoten Sallan lihapatojen ääriellä.

Hirvipartiot täälläkin sentään autoivat selviytymään tästä siirtymävaiheesta rikkaan armeijan muonasta köyhän miehen repun äärelle.

Kaikesta näki, että ainakin Saksan pohjoisille armeijoille oli pyritty laatimaan hyvin vaihtelevaa ja runsas muonalista. Oli kai todettu, että se näillä karuilla leveysasteilla oli myös tarkoin mielialaan kytkeytyvä juttu. Sillä pyrittiin korvaamaan kaiken sen puute, mitä vaille nämä erämaajoukot jäivät verrattuna erikoisesti länsirintamalla toimiviin joukkoihin.

Huolto olikin parhaimmillaan juuri tässä muonitusasiassa. Varustetilanne sitävastoin oli surkea. Oli kai oletettu, että sotaa käydään vain kesällä, ja talvet vietetään varuskunnissa.

Oli surkeata katsella syyspakkasten alettua, miten rautapohjaisiin saappaisiin työntyvään jalkaan vedettiin verhoksi vain yksinkertainen ohut pumulusukka. Venelakki ei myöskään ollut mikään pakkaslakki eikä sillä voinut korviaan suojata. Käsi- ja jalkavammat ja niitä koettiin korvata sillä, että manttelin taskuihin pantiin kemiallista ainetta (ruunikiveä?) sisältävä pussi, joka kasteltuna kehitti lämpöä. Tällaisella yritettiin estää alkutalven pakkasissa pahimmat paleltumat!

Ainoa, mitä näytti olevan runsaasti, oli mantteleita. Niitä saattoi olla kolmekin kappaletta päällekkäin, mutta saattaa arvata, miten kankeaa oli tällaisen sotilaan liikunta.

Myöhemmin kehitys kulki parempaan suuntaan. Otettiin oppia jopa itäisestäkin naapurista siinä suhteessa, että kevyestä kyllästetystä popliinista valmistettiin toppatakkeja ja -housuja, joilla tarkeni sekä tuulella että tuiskussa kuin myös hangessa

Saksalaisia Louhen suunnalla

maaten. Talvisaappaat muodostuivat suomalaismalisiksi huopajalkineiksi.

Huoltoon liittyy myös tärkeänä osana lääkintähuolto. Siinäkin suhteessa oli eroa meikäläiseen käytäntöön verrattuna. Ollessani aikaisemmin mainitsemani Monntayn pataljoonan mukana sain tilaisuuden seurata tätäkin puolta asiassa.

Aamuisin pataljoonan lääkäri lähti välskärinsä kanssa kierrokselle pitkin puolustuslinjaa, kun taas meikäläinen tapa edellytti, että sairaat lähetettiin taakse JSP:lle tutkittaviksi.

Samoin lääkärit hyökkäyksessä seurasivat etummaista porrastusta ja kävipä muistaakseni Voitajojen ylityksessä siten, että molemmat saksalaiset rykmentit menettivät heti alussa vähät lääkärintensä.

Lääkäreistä oli Saksan armeijassa puutetta. Hitler oli armotta kieltänyt juutalaisten harjoittamasta lääkärimammattia. Ennenkuin tämä suuri vajuus oli ehditty täyttää, alkoi sota. Tästä johtuen ja sodan vaadittua omat uhrinsa oli armeijassa todettavissa huomattavaa puutetta koulutetusta lääkintähenkilöstöstä.

Samoin totesimme vaihdon aikana Sallassa, että paitsi henkilöstöpuutetta poti ainakin vaihtava pataljoona myös tarvikepulaa, sillä jouduimme omalta JSP:ltämme luovuttamaan heille mm. sidetarpeita.

Sotaretki, ehkä onneksemme, Muurmanninradalle jäi tekemättä ja kiertomatkamme jatkui kevätkuntoisia teitä pitkin kohti Karhumäkeä. Yhteydet saksalaisiin katkesivat ja solmiutuivat uudelleen vain loma-aikoina. Lomillani jouduin hyvinkin läheltä seuraamaan Saksan armeijan eri kansallisuuksiin kuuluvien sotilaiden keskinäisiä suhteita ja havaitsin, että yhteistä heille oli voitonvarmuus, mutta keskinäiset suhteet esimerkiksi itävaltalaiden ja pohjois-saksalaisten välillä olivat suunnilleen yhtä kehnot kuin SS-joukkojen ja Wehrmachtin. Ylpeintä aselajistaan olivat lentojoukot, jotka tun-

tuivat maassakin olevan "über alles", kaikkien yläpuolella.

Vuosien mittaan myös suhtautuminen suomalaisiin alkoi muuttua. Ehkä sotaväsymys ja oudot olot aiheuttivat sen, että meikäläisiin kohdistuvaa arvostelua alkoi kuulua. Mainitsipa yksi ja toinen ylimieliseen sävyyn, että pysyäkseen he tänne ovat tulleet.

Ymmärrettävä oli muutos aselepomme jälkeen. Olimme vetäytyneet Karhumäestä taistelun Suomeen, ja Tolvajärven kovien taisteluiden jälkeen siirryimme lepoon Kokkarin kylään ja sieltä myöhemmin Hylkysyrjään, missä aselepo meidät saavutti. Olin lomavuorossa ja saavuin Rovaniemelle juuri Lapin evakuoinnin alettua.

Tähän saakka suomalaiset ja saksalaiset upseerit olivat tervehtineet toisiaan sotilaallisesti. Tavallinen kunnianteko oli tähän aikaan jo poistettu, ja muutkin kuin SS-joukot tekivät Hitlerin tervehdyksen — kättään etuviistoon ojentamalla. Kokeilin, mikä vaikutus olisi tervehtimisellä. Yksikään käsi ei enää noussut tervehdykseen. Vihamielinen katse oli vastauksena.

Nuoria SS-miehiä liikkui tavallista runsaammin. Siltoihin sijoitettiin suuria lentopommeja. Elettiin viimeisen päivän tunnelmissa. Ja kuitenkin tämän kaiken kaaoksen keskellä esiintyi inhimillistä ymmärtämystä ja aulista ystävyyttä niiden kesken, joista pakko oli tehnyt vihollisia.

Saksalaiset kuljetuskolonnat toivat ylämaista evakkotavaroita, joskin nämä myöhemmin jäivät tuhottaviksi Rovaniemen hävityksessä, mutta tähän ei vähennä tehdyn eleen arvoa.

Lomani loppui. Odottelin asemalla jotakin junaan, joka suuntaisi kulkunsa etelää kohden. Repun kielen alta kurkisti palvatus poronpaistin potka. Eräs pitkä tavarajuna liikahti, onnistuin juokse-

maan sen kiinni ja matka alkoi. Se päättyi Tervolaan.

Junaamme oli kytketty myös saksalainen kuljetusvaunu kenttäkeittiöineen. Vaunu oli täynnä vanhemman ikäluokan miehiä. Jutellessani heidän kanssaan kävi ilmi, että heidät oli kotiutettu ja matka oli kohti Saksaa. Kenttäkeittiö oli täynnänsä ranskalaista punaviiniä ja sitä auliisti jaettiin koleaan syyspäivän lämmikkeeksi ja valiteltiin molemmien puolin kovaa kohtaloa, joka oli kääntämässä meidät toisiimme vastaan.

Tässä tiemme erkanivat. Juna jäi odottelemaan eteenpäinpääsyä ja samoin minä. Siirryin maantien varteen, josta matkani jatkui erään evakkokuorman päällä Kemiin ja edelleen Ouluun, jossa sain kuulla rykmenttimme uuden sijoituspaikan.

Hylkysyrjä oli hylätty ja uutena majoitusalueena oli Kajaanin liepeillä oleva Kuluntalahti. Sinne oli rykmenttimme siirtynyt odottelemaan uusia tehtäviä.

Niitä tulikin pian. Aselepo itään oli solmittu ja tehtävänäme oli puhdistaa Pohjois-Suomi vieraista joukoista. Luonnollista oli, etteivät saksalaiset mitenkään ehtisi määrääjassa tyhjentää Lappia, vaan että jouduttaisiin panemaan kova kovaa vastaan.

Divisioonamme ylimalkainen etenemissuunta tuli olemaan Kuluntalahti, Pudasjärvi, Ranua ja edelleen Rovaniemi. Diplomaattisin neuvotteluin oli pyrkimyksemme selvitä niin kauan kuin mahdollista. Jonkin aikaa se onnistuikin. Ystävällisessä hengessä moitimme saksalaisia siitä, että he jättivät majoitukseen käyttämänsä talot huonoon kuntoon. Yhtä ystävällisesti he ilmoittivat saattavansa asianomaiset rangaistukseen. Tämä nauratti silloin, kun aloimme kokea, mitä todellinen tuho oli. Pyrkimyksemme kuitenkin oli hyvä.

Jouduin kerran ottamaan tällaisen neuvottelun puitteissa yhteyttä saksalaisen pataljoonan komentopaikkaan. Sattui olemaan kyseessä sama pataljoona, joka vierusnaapurinamme oli taistellut Sallassa.

Ihmetellä täytyi sitä kuria, joka näissä joukoissa vallitsi: Ehkäpä suuren armeijan pelastus onkin ankara kuri. Kerrottiinhan Litsan rintamalta sellais-takin, että sikäläinen komentava kenraali, myöhemmin surullisen kuuluisa joukkonsa hyljännyt F. Schorner eli "der Wilde Ferdinand", "Villi-Ferdinand" kurin säilyttämiseksi joutui melko tiheään antamaan teloitusmääräyksiä. Ankaraan kuriin viit-tasivat nekin päiväkäskyt Sallassa, jotka kertoivat suomalaisten rehellisyydestä ja joissa ilmoitettiin varastaminen suomalaisilta rangaistavan teloittamisella. Samaa kuria osoitettiin Sallan valtauksen jälkeen, jolloin kerrottiin erään epäonnistuneen pataljoonankomentajan saaneen menettää henkensä teloitusrhythmin edessä.

Pian tämän käynnin jälkeen ystävyys ja neuvottelut loppuivat. Kemin suunnalla oli taisteltu ja sama alkoi meidän kohdallamme. Tuntui toisinaan katkeralta ja monesti ajatteli, että oliko paras mahdollinen ratkaisu lähettää 6.D saksalaisia vastaan

vaikkakin sen divisioonan runko olikin koottu Peräpohjolan sotilasläänistä. Kunniantunto joutui koetukselle, kun ajatteli, että vastapäätä oli samoja miehiä, joiden kanssa oli yhdessä koettu vaikeat taistelut Sallassa.

Varsinkin meidän nuorempien upseerien, joissa oli ennestäänkin hieman "vaskistista hapatusta", oli vaikeata sopeutua tilanteeseen senkin vuoksi, että saksalaiset, asenteemme tuntien, vahvistivat sitä voimakkaalla ja tehokkaalla radiopropagandaltaan. Asenteeseemme vaikutti myös aikaisempi aseveljeys ja silloinen sekava tilanne kotomaassamme. Tuntui siltä, että meille irtonaisille poikamiehille ehkä löytyy parempi käyttö muualla kuin Suomessa. Tällaista ajatuskantaa tukivat myös vahvistamattomat kenttähuhut aselepoehtojen sisällyksestä upseerien suhteen. Kun ratkaisun teko oli vaikeata, niin kysyimme rehellisesti neuvoa viisaammilta.

Eräs vanha kokenut pataljoonankomentaja, joka muutamaa päivää myöhemmin traagillisissa olosuhteissa kaatui, antoi meille tehokkaan ohjeen. Käskimennä komentotoimiston vääpelin puheille ja pyy-

VAINAJIEN MUISTON KUNNIOITTAMINEN

Itsenäisyys-
päivänä

6. 12. 57

HAVIN hautakynttilä-uutuus "HAUTALYHTY", palovarma, erikoissuojus tarpeeton. Ostamalla HAVIN "HAUTALYHDYN" tuet samalla INVALIDISÄÄTIÖN toimintaa.

tää nähtäväksi sotilaspassin. Siitä käski lukea valan-
kaavan ja, jos tämä lukeminen ei anna ohjetta, niin
enempää hän ei kykene auttamaan.

Teimme työtä käskettyä ja luimme sotilasvalan
ehkä tarkemmin kuin koskaan aikaisemmin ja huo-
masimme, että elämämme on sidottu maallemme
sen kaikissa vaiheissa. Ratkaisumme oli valmis, eikä
taistelu saksalaisia vastaan tämän jälkeen aiheutta-
nut mitään ongelmia.

Eteneminen jatkui. Pudasjärvellä oli jostakin
syystä kaadettu kauniin kujanteen muodostaneet
lehtikuuset, mutta talot olivat vielä polttamatta.
Tästä pohjoiseen alkoi tuho. Sillat lensivät tai-
vaalle, tienpengerrykset suopaikoilla räjäytettiin,
puhelinpylväistä tehtiin polttopuita, talot savusi-
vat ilmaan, miinoituksia alkoi esiintyä.

Saavuvin Ranualla etsimään rykmentin esikun-
nalle sopivaa majoituspaikkaa, joista ei tässä au-
tiossa kylässä ollut puutetta. Rykmenttimme oli

marssilla maantiellä, ja sen perässä eversti H:n ryk-
mentti. Molemmat melko tiheänä muodostelmana.

Rovaniemen suunnalta alkoi kuulua lentokoneen
ääntä, joka kumeana kaikuna heijastui ympäröivästä
vaaramaisemasta. Kohta ilmestyikin näkyviin kuusi
Stuka-syöksypommittajaa. Ehkä samojen miesten
ohjaamina, jotka tukivat elokuussa 1941 hyökkäys-
tämme Nurmitunturilla. Muistin elävästi, miten
nämä koneet silloin ulvovoin moottorein, laskuteli-
neet eteen työnnettyinä kuin saaliiseen syöksyvällä
kotkalla, ryöpsähtivät etulinjamme yli kohti vihol-
ismaaleja, joista kohta nousi valtavia multapat-
saita kohti taivasta. Myöhemmin vallattuumme
tämän maaston saatoimme todeta Stukien mainion
osumistarkkuuden ja pommien tehon.

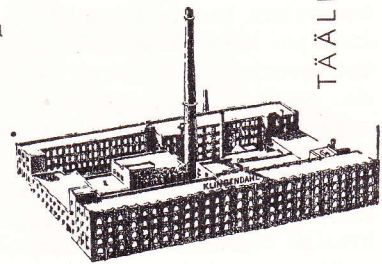
Nyt näitä samoja sotakoneita oli tulossa meidän
päämme tuhoksi. Koneet ylittivät kylän ja seura-
tessani niiden lentoa näin niiden kääntyvän syök-
syy rykmenttien marssitien suunnassa.

TAKUUMERKKI- LAATUTUOTTEEN TUNNUS

KLINGENDAHLIN LAATULUOKAN

- juhlapukukankaat
 - kuosikankaat
 - diagonaalit
- tuotteita, joiden tunnuksena
on takuumerkki

TÄÄLLÄ LUODAAN LAATUA

KLINGENDAHL OY

Tampere

Kuulin myöhemmin miehiltämme, että koneet oli nähty, mutta jonkinlaisen muistivirheen vuoksi oli todettu ne vain Stukiksi eikä oltu älytty pelätä ennenkuin oli myöhäistä.

Tappiomme olivat onneksi vähäiset siitakin huolimatta, että marssilla oli kaksi rykmenttiä.

Ranuan pohjoispuolella odottelin yksinäisessä metsänvartijantalossa kuljetusta päästäkseni toisten mukaan. Ikkunasta katsellessani pihamaalle huomasin metsänreunasta saapuvan kaksi täysissä aseissa olevaa saksalaista sotilasta. Olin yksin talossa ja kun en ole niitä kaikkein parhailla sotilaallisilla ominaisuuksilla varustettuja, niin suoritin tilanteen arvioinnin, sillä enhän tiennyt, paljonko näiden takana metsässä oli. Saattoihan kyseessä olla jokin tuhoamispartio.

Ryhdistäydyin, otin konepistoolin kainalooni ja menin portaille komentaen seis ja kädet ylös. Lupaasti nämä soturit käskyäni suureksi mielihyvääkseni tottelivatkin ja laskivat aseensa maahan ilmoittaen eksyneensä kaksi päivää sitten yksiköistään ja tahtovansa antautua, koska metsään kuulisivat kuitenkin ja mahdollisesti yksikköonsä osuessaan heidät karkulaisina telotettaisiin.

Selitin miehille eli poikasille, sillä he olivat 18-ikäisiä itävaltalaisia, että he joutuvat tekemiemme sopimusten mukaan sotavankeuteen Venäjälle. Edelläviitattuihin syihin nojautuen he kuitenkin laskivat selviävänsä nuorina terveinä miehinä sotavankeudesta helpommin kuin vihamielisestä suomalaisesta metsästä. Luovuttivat aseensa, ja seuraavassa huoltoautossa alkoi heidän matkansa kohti tunteimatonta kohtaloa.

Ylämaan tienhaara osoitti, että saksalaiset olivat ottaneet varteen sen opetuksen, mitä suomalaiset heille olivat metsätaistelun tiimoilta antaneet.

Moottoroidut saksalaiset osastot irroitettuivat nopeasti ja siirtyivät kunnossa olevia teitä pitkin uusille puolustuslinjoille, kun taasen meikäläiset saivat marssia tuhottua maisemaa pitkin.

Pian alkoi näkyä Rovaniemen suunnalta savua. Kokemuksen perusteella saattoi odottaa, mitä siellä oli tapahtumassa. Kun viimein saavuimme kauppalan liepeille, niin tuhon täydellisyys hämmästytti kuitenkin meidänkin jos mihin tottunutta silmää.

Majoituimme säilyneeseen Pöykkölän päärakennukseen, jonka pirtin seinällä riippui Marskimme muotokuva konepistoolisuihkun lävistämänä. Tutustuminen kauppalaan alkoi. Kiintopisteiden mukaan piti laskea, missä mikin talo oli sijainnut. Sil-lankorvaan syötiksi jätetty veturipari vaati uteliaiden unrit.

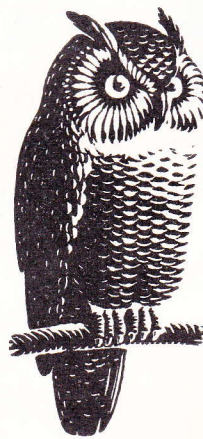
Huolto oli Rovaniemelle saapuessamme pahasti myöhässä, joten täytyi ryhtyä paikallishankintaan niissä puitteissa kuin se oli mahdollista. Saksalaisten poltettu muonavarasto rajavartioston kasarmien kentällä muodostui täydennyspaikaksi. Sieltä löytyi pullistunutta ja puoliksi palanutta purkkitavaraa melkoisesti. Purkkijuustokin oli muuttunut väriltään ruskeaksi ja purukumimaisen sitkeäksi, mutta maku oli hyvä.

Pöykkölä jäi ja siirryimme telttamajoitukseen

Tästä KLUBI-pölli —oli talo taikka tölli

RETTIG

Vara
on
viisautta
eikä
vahingon
enne

POHJA

Henki-, vahinko- ja
eläkevakuutuksia

YHTYMÄ

HELSINKI
Kaisaniemenkatu 6

Kahavetolaisen eli Rinteen mäen päälle. Syysiltana katsellessa kohti kauppalaa sai sen vaikutelman kuin se olisi entisellään. Tulet tuikkivat kuin ennenkin. Tällä kertaa tosin kytevästä raunionjätteistä eikä ikkunoista kuin ennen.

Myöhemmin kotiuttamisen jälkeen satuin kuuntelemaan saksalaista Norjassa toimivaa sotilasradioasemaa, joka lähetti reportaashia Rovaniemen evakuoinnista ja tuhosta lentokoneesta nähtynä. Olisi nyt mielenkiintoista saada kuulla sama uudelleen!

Saksalaiset sotilasradiot toimivat Rovaniemelläkin aivan viime tinkaankin saakka. Muistan Ranuan liepeillä kuunnelleemme sen kautta aselepoehtomme. Sujuvasti suomeksi luettiin pykälä pykälältä ehdot ja vähemmän sujuvalla suomella selostettiin kuin katkismuksessa: "Mitä tämä merkitsee." Välissä soitettiin "Finlandiaa" ja toistettiin "Finis Finlandiae", Suomen loppu!

Marssi jatkui kohti pohjoista. Olin tätä samaa tietä kulkenut rauhan vuosina satoja kertoja monilla eri kulkuneuvoilla ja nyt matkasin sitä sotakoneiston mukana. Muistui mieleen sodanaikaiset lomamatkat saksalaisissa huoltoautoissa, ruotsalaisissa nikkelimalmia ajavissa suurissa kuorma-autoissa ja joskus suomalaisessakin sattumankyydissä.

Muistui mieleen pitkät vankikolonnat marsilla kohti pohjoista. Venäläisiä vankeja säästettiin, mutta omia saksalaisia sotilasrikkomuksista tuomituita kohdeltiin sääliä. Kuka ei jaksanut marssia

Valitkaa saappaanne maaston ja kelin mukaan

Valitkaa ne Nokian monipuolisesta kumisaapasvalikoimasta.

Suomen Gummitehdas Osakeyhtiö

NOKIA ■

Miehet kertovat

Jos me ostaisimme saippuan, valitsisimme aina uuden, viehättävän ORVO! Se on miestenkin makuun — ei liikaa parfymoitu, vaan miellyttävän raikas — ei liian kova eikä liian pehmeä, vaan siitä irtoaa vahto juuri sopivasti. Väriä pitäisi viehättää naisiakkin — se on suloisien vaalean punertava. ORVO:n vitamiini pehmentää ja parantaa ihoa. Mitä muuta voikaan toivoa! ORVO on lisäksi suomalaisen tehtaan valmistama.

Hyvät naiset! — Meidän perheeseemme tästä alkaen vitamiini ORVO.

ORVO

TAMPEREEN SAIPPUA — ULKOLAISISTA KONSERNEISTA RIIPPUMATON TEHDAS

5152

OULU
JALANDERCOSuomen laivanselvittäjä-
ja laiva-
meklari-
liiton
jäsen

Antrasiittia — koksia — kivihiiltä

Suomen hiilikauppiait-
ten yhdistyksen jäsen

A. JALANDER & Co OY

LAIVANSELVITYS-, HUOLINTA- JA AHTAUSLIIKE

joukon mukana löysi hautansa ojanpenkasta. Sääliä ei tunnettu.

Nyt yritimme me marssiva jalkaväki saavuttaa autoilla liikkuvan vihollisen. Marssimme pysähtyi Askan kylään, sillä panssaridivisioona oli vihdoinkin huomattu tehokkaammaksi takaa-ajajaksi kuin meidät. Yhteys katkesi, ties koska uudelleen solmiutuakseen.

Viimeinen näkymä saksalaisista oli Fieseler Storch tiedustelukone eli "Loitosiipi", joka nyt kaahotteli marssivan rivistömme yläpuolella kuin hyvästiä jättämässä.

Suomalainen sotilas oli näyttänyt suuruutensa voittamalla itsensä ja uhraamalla aseveljeytensä. Suomella ei ollut tässä tilanteessa valinnan varaa, ellei se tahtonut toisen etujen hyväksi tehdä kansallista itsemurhaa.

Tämä tunnustetaan jo saksalaisellakin taholla. Päämajassamme yhdysupseerina toiminut hienostunut tiedemiesyyppi, kenraali Erfurth, joka tunsikin tarkoin suomalaisen kansanluonteen, mainitsee teoksessaan "Suomi sodan myrskyssä" sivulla 293: "Onkohan milloinkaan mikään pieni kansa ollut yhtä vaikean tilanteen edessä kuin Suomen kansa vuonna 1944, jolloin itsesäilytysvaisto vaati täydellistä poliittista irroittautumista siihenastisesta aseveljeydestä, jolla maan pohjoisosassa, Suomen alueella, oli huomattavan suuria sotajoukkoja?" Jatkaen: "Molemmat tähänastiset aseveljet lähtivät kulkemaan omaa tietään synkkää tulevaisuutta kohden. Mutta niiden saksalaisten sotilaiden sydämissä, jotka olivat oppineet tuntemaan ja rakastamaan Suomea, kytee edelleen toivo, että Suomi ja Saksa vielä kerran löytäisivät toisensa voidakseen vanhan ystävyyspohjalla yhteisesti rauhan töissä kantaa kortensa uuden Euroopan hyväksi." Tähän toivomukseen yhtyneen suurin osa vanhoista Sallan aikojen taistelijoista.

Muistelukseni ovat paisuneet kovin laajaksi. Kun käytettävänäni ei ole ollut mitään kirjallisia muistutuksia, vaan kertomus on rakentunut muistin "sirujen" varaan, niin mahdollisesti virheitä etsivä lukija niitä löytää ehkä aikamäärien ja ehkä paikkojenkin suhteen, mutta ne eivät ole ratkaisevia, vaan itse tapahtuma on asian ydin.

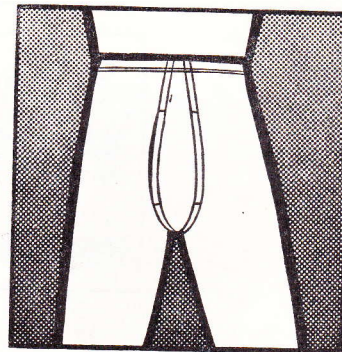

Valmistamme
LUOTETTAVAA
pronssi- ja kevytmetalli-
valua.
Keskipakois-, kokilli- ja
hiekkavalua

Tehdas tunnettu
— laatu luotettu

TAMPERE Puh. 50 070

Oy Kevytmetalli

INTERLOCK

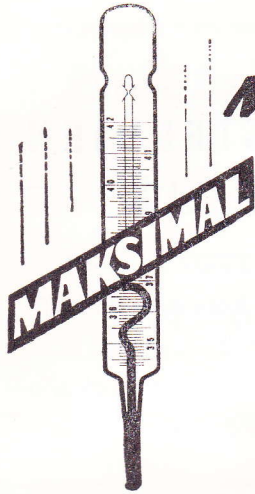

se on
RUTRIX-
kutistettu

SUOMEN TRIKOO

**Nyt tarvitaan VOIMAKASTA
vilustumis- ja
influenssalääkettä**

MAKSIMAL

Vilustumisen sattuessa on tärkeintä ottaa heti riittävän tehokasta lääkettä. Nyt on apteekeissa uutta, **voimakasta** vilustumislääkettä, MAKSIMALIA, joka sisältää mm. **amerikkalaista** antihistamiiniainetta.

Ostakaa Maksimal-rasia kotiin jo tänään!

Apteekeista ilman reseptiä.
25 tablettia, 200:—

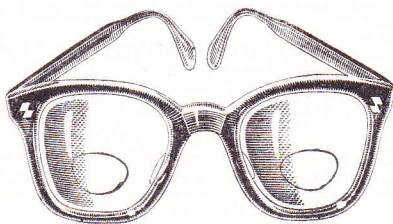
TERÄS- JA PUUKEHÄISIÄ
LINJA- AUTON KOREJA

KAUPUNKI- MAASEUTU-
JA
MATKAILULIIKENTEeseen
SEKÄ
TAVARANKULJETUSAUTOJEN
KOREJA

A J O K K I O Y

T A M P E R E , P U H . 2 7 7 6 0

Silmienne valo on korvaamaton

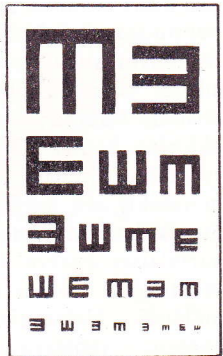

Oletteko milloinkaan antaneet tarkastaa näköänne? Mielestänne näette mainiosti, mutta onko se aivan varmaa? Antakaa optikkojemme tarkastaa näkönnne — ehkä silmälasit lisäisivät Teidän työtehoanne, työn iloa ja viehätysvoimaanne.

Jos Teillä jo on silmälasit, niin ettehän käytä samoja linssejä liian kauan — ne ovat kenties jo liian heikot. Hankkikaa meiltä uudet, se varmasti kannattaa.

Pääliike Aleksanterinkatu 15 puhelin 15011
Kaivotalo Kaivok. 10 — Mannerheimintie 53
Hämeentie 23 — Hämeenlinna — Jyväskylä
Kuopio — Lahti — Lappeenranta — Oulu — Pori
Tampere — Turku

J. RAUTIO

ÄSSÄ-RYKMENTIN SOTAA SAMMAKKO- PERSPEKTIIVISTÄ

I.

"ÄSSÄ" — JR 26 — oli jatkosodan aikana tunnettu yksikkö. Siitä puhuttiin paljon, sekä asiallista että yliammuttua. Asiallisesti ottaen ehkä enemmän juuri viimeainittua. Komentajana oli tunnettu eversti Eero Laaksonen, sittemmin Mannerheimin-ristin ritari ja nyt jo eläkkeelle siirtynyt, ja rykmentti oli kaikkien helsinkiläisten ikioma nimikko-yksikkö, jonka vaiheita seurattiin pääkaupungissa kiinteämmin kuin monien muiden sen rinnalla tai muualla taistelleiden joukkojen toimintaa. Se oli iskujoukko ja sankarien yksikkö, johon kuului paljonkin nimikuuluja helsinkiläisiä, taiteilijoita, kirjailijoita ja käytännön miehiä.

Vanhan, Talvisodassa taistelleen "Ässän" — JR 11 — kanssa sillä ei oikeastaan ollut juuri muuta yhteistä kuin runkohenkilöstö. Tasapuolisesti arvioiden lienee rykmentti ollut jotensakin samanlainen kuin kaikki muutkin. Erona oli ehkä vain se, että sen kokoonpano ja miehistöaines oli kirjavampaa kuin monissa muissa paikkakunnittain kokoonpannuissa yksiköissä. Rinta rinnan ja kylki kyljessä taistelivat siinä tuomarit, ylioppilaat, sanomalehtimiehet ja muut älymystöön kuuluvat teollisuustyöläisten, satamamiesten, yömajanasukkien ja puliukkojen kanssa. Oikeastaan rykmentin helsinkiläisyyskin oli kyseenalainen. Maakunnittain edusti sen monenkirjavia miehistö lähes kaikkia maakuntiamme ja kansanheimojamme. Helsinkiin muuttaneet karjalaiset evakot muodostivat huomattavan osan miehistöstä, johon muuten kuului pohjalaisia, hämäläisiä, Helsingin ympäristön ruotsinkielisiä ja joitakin venäläissyntyisiäkin. Kerrottiinpa erään venäläisen ruhtinassuvun viimeisen vesankin kuuluneen rykmentin rulliin tavallisena sotamiehenä. Poliittisesti oli joukko yhtä kirjavaa. Asteikko ulottui entisistä Ajan Suunnan toimittajista ja IKL:n kannattajista kommunisteihin saakka. Eikä voi sanoa, että viimeainitut olisivat olleet sotilaina huonompia kuin muutkaan. Kaikessa kirjavuudessaan se oli ehkä tyyppillisin Suomen armeijan yksikkö, jossa kaikki luokat ja yhteiskuntakerrokset olivat edustettuna. Ei puuttunut purnaajia eikä pinnareitakaan, vaikka heistä tietystikään ei siinä vaiheessa paljon puhuttu. Ja huonoin sotilasaines seuloituikin itsestään pois jo Kuurmanpohjan — Suokumaan väkivaltaisten tiedustelujen aikana.

(Jatkuu seuraavassa numerossa)

AJANKOHTAINEN KIRJA!

EERO KUUSSAARI

on mielenkiintoisella tavalla ja ennestään tunnetulla asianymmärtämyksellä kirjoittanut teoksen

VAPAUSTAISTELUJEN TEILLÄ

Teos on sotahistoriallinen katsaus Suomen rajantakaisilla heimoalueilla 1900-luvun alkupuoliskolla käytyihin sota-toimiin. Kirjassa on runsaasti valokuvia ja selventäviä karttapiiroksia.

Kirja ilmestyy

Loviisan Uusi Kirjapaino OY:n kustantamana ennen 6. 12. 1957

SANOI

— Tuolla se vain juotava halakiaa, sanoi vanha reserviläinen, kun Syvärillä ensi kerran syöksyveneen kiittävän näki.

— Kohta se nährähän, kumman suussa sokuri sulaa, sanoi Lapuan mies, kun vastaiskuun lähti.

Vesiteknillinen Insinööri-toimisto Oy Vesto

HELSINKI, Ratakatu 9, puh. 11 556
LAPUA, Osuuskassan talo, puh. 31 350
OULU, Hallituskatu 9 A, puh. 2 730

Ympäri maan työskentelevä maa-, vesi- ja pohjarakennusalan erikoisliike.

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ
VARMA

myöntää palo-, metsäpalo-,
tapaturma-, vastuu-, murto-, lasi- ja
vesijohto vahinkovakuutuksia.

Auttila Oy Rakennusliike

TAMPERE. Puh. 22 957 ja 24786

J. N. Salminen Oy

Tampere

Miesten **KÄY-YLI**

Naisten **ELITE**

kenkiä valmistaa

K E N K Ä T E H D A S

Oy KALEVA

T A M P E R E

KANSA TAISTELI

— miehet kertovat

KANSA TAISTELI — miehet kertovat ilmestyy v. 1958 kerran kuukaudessa, kuitenkin niin, että kesä-heinäkuun ja marras-joulukuun numerot julkaistaan kaksoisnumeroina. Kokovuosikerran tilaushinta on 600 mk, puolivuosikerran 350 mk.

Tilatkaa lehtemme asiamiehiltämme tai käyttäen tämän lehden mukana olevaa tilauskorttia.

Kaipio%

KASSAKAAPPITEHDAS ja KONEPAJA Oy

Tampere — Puh. 27 820 sarja

Tampereen

Kenkäteollisuus Oy

MIKKELISSÄ TOIMIVAT

PELLERVOLAISET OSUUSKUNNAT

TARJOAVAT PALVELUKSIAAN

Keskusosuusliike Hankkija • Mikkelin Osuusmeijeri

Mikkelin Seudun Osuuskassa • Osuuskauppa Suur-Savo

Osuusteurastamo Karjaportti • SOK:n Mikkelin konttori

<p align="center">Mikkelin Säästöpankki</p> <p align="center">MIKKELI</p> <p align="center">Sivukonttorit: Haukivuori • Otava</p>	<p align="center">UHTUAN SUUNNALTÄ</p> <p>Pojat ampuivat teeriä, joita oli runsaasti tukikohtien läheisyydessä. Kun saksalaiset olivat huonoja metsissäliikkujia, ostivat he pojilta näitä mielellään, mutta konjakkia, jota he useinkin maksuksi saivat, oli joskus teellä sekoitettua, joskus pelkkää teetäkin. Niinpä tällaiset kaupat kostettiin ampumalla teerien asemasta korppeja, jotka kynittiin ja paistettiin. Sattuipa erään metsästäjän tielle villikissakin, joka tuli ammutuksi ja sittemmin paistetuksi. Kun tätä kaupattiin saksalaisille jäniksestä, olivat nämä jo vahingosta sen verran viisastuneet, että sanoivat pojille: "Nein, nein, miau, miau!"</p>
<p align="center">RAKENNUSLIIKE O. J. Korhonen</p> <p align="center">Mikkeli, Ahonk. 14 Puh. konttori 3167 • työmaat 3166, 3162, 3158</p>	<p align="center">SAVON SILMÄLASI Mikkeli Osuuskassan liiketalo Puh. 2785</p> <p align="center">SILMÄLASIEN ERIKOISLIIKE</p>
<p align="center"> Laitinen Oy — OPTIKKO</p> <p align="center">Perust. 1876 Mikkeli Maaherrankatu 22</p>	<p align="center">ELOKUVATEATTERIT KINO-AULA — NUIJAMIES</p> <p align="center">Lappeenranta Suosittelaa</p>
<p align="center">MIKKELIN NAHKA JA KUMIMYYNTI</p> <p align="center">Hallituskatu 7 • Puh. 1626</p>	<p align="center">KELLOLIIKE V. PYLVÄNÄINEN</p> <p align="center">Puh. 1672</p>
<p align="center">Kelloliike V. Sajasalo</p> <p align="center">Mikkeli, Maaherrankatu 20 • Puh. 2678</p>	<p align="center">OY LÄNSI-SAVO Mikkeli</p> <p align="center">KIRJAPAINO — KIRJANSITOMO</p>
<p align="center">MONTONEN Oy MIKKELI</p> <p align="center">Porrassalmenkatu 29 ja 31 • Nuijamiestenkatu 20</p>	<p align="center">MIKKELIN HUOPATEHDAS OY</p> <p align="center">MIKKELI, Porrassalmenkatu 36 Puh. 1094</p>
<p align="center">KERROSLÄMPÖ OY</p> <p align="center">MIKKELI, Mikonkatu 8</p>	<p align="center">Hartosen Kalanpyydysliike MIKKELI</p>
<p align="center">MIKKELIN RADIO MIKKELI</p> <p align="center">Porrassalmenkatu 19 • Hallituskatu 2</p>	<p align="center">A. TOIVAKKA OY MIKKELI</p>
<p align="center">Mikkelin Puutavaraliike</p> <p align="center">MIKKELI. PITKÄJÄRVI</p>	<p align="center">E. LUOSTARINEN Ruoka- ja Sekatavarakauppa</p> <p align="center">MIKKELI, Savilahdenkatu 8. Puhelin N:o 1162 Sivuliike Porrastalo. Puh. 3239</p>
<p align="center">HOTELLI NUIJAMIES</p> <p align="center">MIKKELI Puh. sarja 2061</p>	<p align="center">HEINO OY</p> <p align="center">MIKKELI Hallituskatu 3 • Puh. 3023</p>
<p align="center">K. RÄIHÄN KIRJAKAUPPA</p> <p align="center">MIKKELI</p>	<p>Esivallan käsky. — Eräiden Taipaleen taistelijoitten muistojuhlaan 31.3. 1957 saapuneiden pahoittelussa matkavaikkeuksia pääkaupunkiin, kaukaa sisämaasta saapunut selitti toisille:</p> <p>"... ei minunkaan oes tullu lähettyä, mutta eukko sanoi, että se on lähettävä miesten joukkoon."</p>

Kymin Osakeyhtiö

KORVAAMATON LÄÄKEAINE –

ELÄVÄ VERI

Huolehdi Sinäkin siitä,
ettei se lopu kesken
sairaaloistamme!

SUOMEN PUNAISEN RISTIN VERIPALVELU

MONIPUOLISTA- KOTIMAISTA TUOTANTOA

Tuotantolaitoksemme eri puolilla Suomea valmistavat laadultaan korkeatasoisia sekä hinnaltaan kilpailukykyisiä tuotteita, jotka ovat saavuttaneet laajan jäsen- ja asiakaskunnan täyden luottamuksen.

SOK:n myynti v. 1956 50:336 milj. mk

SOK-osuuskauppojen myynti 94.567 milj. mk

HELSINGIN TEHTAAT

Kahvipahtimo
Trikoo- ja vaateustehtaat
Teknokemiallinen tehdas
Pakkaamo
Polkupyöräpaja

VAAJAKOSKEN TEHTAAT

Makeistehtas
Kalustehtas
Nalustehtas
Paperituotetehtas
Voimalaitos
Margariinitehtas
Harjatehtas
Rak.puusepäntehtas
Tulitikkutehtas
Marjala
Sahat
Lastulevytehtas (rakenteilla)

NOKIAN TEHTAAT

Suurmylly
Leipätehtas
Makaronitehtas

MYLLYT TOPPILASSA JA MIKKELISSÄ

Työryhtiöt **YHTYNEET PUKUTEHTAAT OY** Tampereella

Huonekalutehtas **VAKIOPUU OY** Lahdessa

Muovitehtas Raumalla

Työvaatetehtas Kokkolassa

OMAT TEHTAAT TUOTTAVAT

OMAT KAUPAT MARKKINOIVAT

